

Universitetet
i Stavanger

DET HUMANISTISKE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Studieprogram:

MHIMAS

Vår semesteret, 2017

Åpen/ konfidensiell

Forfatter: Thomas Brenden

.....*Thomas Brenden*.....
(signatur forfatter)

Veileder: Håkon Andreas Evju

Tittel på masteroppgaven: Caspar Peter Rothe, Tordenskiold og den historiske biografien: en historisk undersøkelse av historieskriving i Danmark-Norge på midten av 1700-tallet.

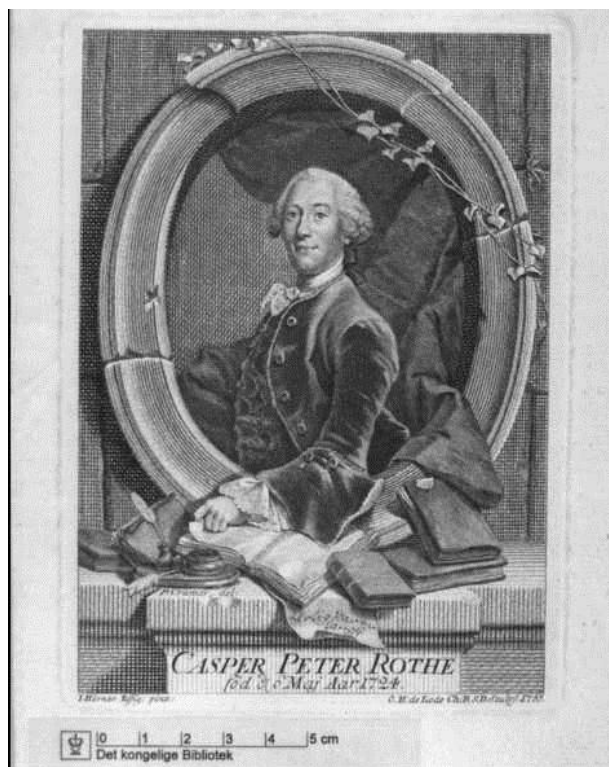
Engelsk tittel: Caspar Peter Rothe, Tordenskiold and the historical biography: an historical analysis of how history was written in Denmark-Norway in the mid-18th century.

Emneord:

Idéhistorie
Danmark-Norge
1700-tallet
Caspar Peter Rothe
Historisk biografi
Tordenskiold

Sidetall: 99
+ vedlegg/annet: .....

Stavanger, 16.05.2017
dato/år

*Kobberstikk av Caspar Peter Rothe fra 1755.
Laget av: I. Hörner og C.H de Lode*

*Hentet fra: Det kongelige Bibliotek i København 15.05.2017
<http://images.kb.dk/present?id=mp000974&sys=0000961&bas=kb01>*

Caspar Peter Rothe, Tordenskiold og den historiske biografien:

En historisk undersøkelse av historieskriving i Danmark-Norge på
midten av 1700-tallet

Thomas Brenden

Forord

Jeg ønsker å takke min veileder Håkon Andreas Evju for all den hjelpen og veiledningen jeg har fått fra ham. Hans innspill i store og små saker har gjort denne oppgaven mye bedre. En flinkere veileder skal en lete lenge etter.

Jeg vil også takke de andre masterstudentene ved UiS som har arbeidet med Danmark-Norge på 1700-tallet for fine diskusjoner og digresjoner.

Innhold

Innledning.....	5
Innledning til tema og oppgave	6
Forskingsstatus	8
Relevans.....	12
Begrunnelse for kildeutvalg, og avgrensing av problemstilling.....	14
Teori og metode.....	17
Historisk og idéhistorisk bakgrunn	21
Danmark-Norge og kongen	21
Opplysningen og opplysningen i Danmark-Norge.....	22
Opplysning i dansk kontekst.....	23
Kameralismen og eneveldets opplysningsarbeid.....	24
Den danske offentligheten og opplysningslitteratur	26
Klassisk historieskriving.....	29
Dyd, borgerdyd, fedrelandskjærlighet og patriotisme.....	30
Antikvarismen	33
Caspar Peter Rothe og verket om Tordenskiold.....	36
Rothe sin biografi om Tordenskiold.....	39
Rothes kildegrunnlag og oppbygging av verket	40
Rothes kildegrunnlag og kritikk av tidligere skildringer av Tordenskiold	40
Rothes oppbygning av boken.....	47
Hvorfor skrive om store danske menn som Tordenskiold?	51
De store danske menns historie.....	51
Den store danske sjøhelten Tordenskiold	53
Fylle tomrommet i historien.....	53
Tordenskiold som inspirasjonskilde	54
Kongehusets ære	56

Caspar Peter Rothes bruk av språk, og hans syn på historikerens oppgave	58
Caspar Peter Rothes forhold til danske språket	60
Språkets enkelthet, verkets underholdningsverdi og den selvstendige leseren.....	63
Rothes posisjon som en fri skribent	68
Rothes valg av biografi som sjanger	71
Antikvar eller opplyser?	74
Caspar Peter Rothe, Tordenskiold og dydene	76
De fredelige og krigerske dydene	77
De underliggende dydene	78
De krigerske dydene mot og tapperhet	82
Fedrelandskjærlighet og kjærlighet for konge og kongehus	89
Tordenskiolds feil og mangler	99
Oppsummering og konklusjon	102
Kilder og litteratur	105
Kildeliste.....	105
Litteraturliste	106

Innledning

Innledning til tema og oppgave

«Historie er ingen lek for barn», skriver Jens Arup Seip i sin replikk i Dagbladet fra 1981.¹ Dette er det gjeldende standpunktet blant de fleste moderne historikere. Fortolkningen og bearbeidelsen av historie skal helst bli utført av profesjonelle eksperter på historie, som har blitt utdannet til å bearbeide historien vitenskapelig, med hjelp av for eksempel en kritisk undersøkelse av kildematerialet. Dette kommer da av at det på starten av 1800-tallet ble gjennomført en profesjonalisering og institusjonalisering av historiefaget. Det er på denne tiden at kildekritikk og den vitenskapelige metode ble en viktig del av det som skulle gjøre historie til et eget fagfelt innenfor vitenskapen.²

1700-tallets historikere kan derfor ikke betegnes som historiske «eksperter» på samme måte som en mer moderne historiker kan, da de ikke oppfylte de kravene vi ofte setter til et historisk arbeid. De arbeidet ikke innenfor de samme strenge rammene som moderne historikere jobber innenfor. Det ble lagt langt mindre vekt på den systematiske kildekritikken som nå er en essensiell del av det å jobbe med historie. De hadde også et annet forhold til historiens funksjon i samfunnet. Det var for eksempel en sterkt tro rundt det å lære av historien.³ En egenskap de fleste moderne historikere vil være forsiktige med å gi historien. En historisk skribent på 1700-tallet hadde derfor en annen forståelse av og tilnærming til historie enn det en historiker etter 1840 hadde. Vi gjør gjerne et skille når vi skal vise til de som skrev før 1840, og de som skrev etter 1840. De som skrev før 1840 blir ofte kalt før moderne, mens de som skrev etter blir kalt moderne. Innenfor disse betegnelsene finnes det også forskjeller, men i denne oppgaven er det kun nødvendig å skille mellom disse to.

Det er hovedsakelig norske historikere etter 1840 som har vært gjenstand for historiografiske analyser i senere tid.⁴ For selv om det finnes en god del avhandlinger, og blitt gjort forskning gjort på hvordan de førmoderne historikerne arbeidet, og forholdt seg til historie, har hovedfokuset ligget på historikere som arbeidet etter 1840. Det har nok noe med at dette fokuset gir oss en bedre forståelse av hvordan den moderne tilnærmingen, og hvordan den moderne metoden har utviklet seg. Det har vært et større ønske om å forstå de moderne

---

¹ Seip, Jens Arup: "Historie er ingen lek for barn", *Dagbladet*, 232 - 113 årg. (1981), s. 5.

² Melve, Leidulf: *Historie: Historieskriving fra antikken til i dag*, (Oslo, 2010), s. 109-111.

³ Eriksen, Anne: *Historie, minne og myte*, (Oslo, 1999), s. 17.

⁴ Larsen, Stian: *Med draging mot nord Gerhard Schøning som historiker*, (Tromsø, 1999), s. 4.

ekspertene, men de som arbeidet med historie før 1840 var også eksperter, de jobbet bare innenfor andre rammer, betingelser og hadde andre forutsetninger for å skrive historie. Det er disse historiske ekspertene vi skal se nærmere på i denne oppgaven. Hvordan skrev og formidlet 1700-tallets historiske skribenter fortiden. Hvilke aspekter ved historien var det de ønsket å få frem? Og ikke minst hvordan arbeidet de med historie som et fagfelt? Dette ønsker denne oppgaven å se nærmere på ved å se på den danske historiske skribenten Caspar Peter Rothe, som arbeidet på 1700-tallet, og hans tre binds verk om sjøhelten Peder Wessel Tordenskiold.

Denne oppgaven skal prøve å forstå Caspar Peter Rothes forhold til historie og historieskriving. Perioden vi kommer til å se nærmere på er 1747-1771, da kildematerialet vi ser på er fra den perioden. Den overordnede problemstillingen til denne oppgaven lyder derfor som følger: Hvorfor Caspar Peter Rothe skrev om Peder Wessel Tordenskiold, og hvorfor han gjorde det på den måten han gjorde i den historiske biografien *Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Søe-Heldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse?*

Siden verket om Tordenskiold er en historisk biografi ønsker denne også oppgaven å se nærmere på Rothes valg av den historiske biografien som sjanger, samt prøve å sette biografien i en bredere kontekst av historieskrivingens historie.

Opgaven kommer også til å se nærmere på Rothes deltakelse i den danske språkdebatten, da han her presenterer en del ideer og tanker rundt det danske språket, og generell formidling til folke, som denne oppgaven mener at har ligget til grunn for det arbeidet han gjorde med verket om Tordenskiold.

En utdypning av problemstillingen, og de underliggende spørsmålene kommer senere i dette kapitlet, men først må vi se nærmere på de personene som har gjort det mulig for denne oppgaven å kun se på et verk, og ikke bare se på 1700-tallets historieskriving som en helhet.

Forskningsstatus

Den kjente matematikeren og fysikeren Isaac Newton sa en gang «Dersom jeg har sett litt lengre enn andre, så har jeg gjort det ved å stå på kjempers skuldre»⁵. Dette er også sant for denne oppgaven. Uten det tidligere arbeidet som har blitt gjort av andre historikere hadde ikke denne oppgaven kunne forstå den tiden den omhandler på langt nær så godt som den har hatt mulighet til. Oppgaven har vært avhengig av den tidligere forskningen som har blitt gjort på feltet, og i god vitenskapelig ånd er det derfor naturlig å utdype hvilke personer det er som har gjort dette arbeide mulig. Samt se hvordan de har bidratt til de forskjellige feltene som denne oppgaven kommer til å være innom ved flere anledninger. Hovedfokuset kommer her til å ligge hos de som har skrevet om Caspar Peter Rothe, den historiske biografien, eller om historieskriving i den perioden. Da det er disse temaene og områdene som er gjeldende for denne oppgaven.

En av bøkene som har vært til størst direkte hjelp, i forbindelse med personen Caspar Peter Rothe, for denne oppgaven har vært Karen Glentes bok *Den unge Tyge Rothe, om opplysningstro og fædrelandskærlighed på Fredrik Vs tid*.

Karen Glente har igjennom sin karriere arbeidet med klassisk og middelalderlig latin, religionshistorie, dansk og religionssosiologi.

Selv om hennes bok hovedsakelig handler om denne Caspars halvbror Tyge Rothe, har Glente også tatt med et kapittel om Caspar. I dette kapittelet presenterer hun Caspars utdannelsesløp, utgivelser og arbeid. Hun har med hans biografiske arbeid, hans senere arbeid med juridiske skrifter, og gir et veldig helhetlig innblikk i hva denne mannen foretok seg igjennom sitt liv. I forbindelse med biografiene har hun med mottakelsen de fikk både av andre lærde, og de forskjellige anmeldelsene av bøkene. Hun presenterer et historiesyn hos Caspar, og begrunnelsen for dette synet, som denne oppgaven i stor grad sier seg enig i. Hun presenterer en historisk skribent inspirert av opplysningstidens ideer, men som samtidig er en sterk tilhenger av det danske eneveldet. Hun viser at Caspar både i sitt historiske arbeid, og i forbindelse med språkdebatten var opptatt av at begge deler skulle være med på å fremme opplysningen av kongens undersåtter. Glentes kapittel om Caspar har gjort kildeinnsamlingen til denne oppgaven lettere, da hun har presentert alle de kilder som har vært relevante for denne oppgaven.

---

⁵ Ormestad, Helmut: «Sir Isaac Newton», (snl.no, publisert 21.02.2017), lokalisert 01.04.2014 på Verdensveven: https://snl.no/Sir_Isaac_Newton

En mulig kritikk av det kildearbeidet Glente har gjort er grunnet i at det i hennes referering til de forskjellige anmeldelsene ikke har vært lett å finne disse igjen. Det kommer av at hun ikke referer til et sidetall i de store samlingene, som disse avisene og deres anmeldelser, er samlet i. Hun har oppgitt datoer og årstall til hvilken utgave de skal stå, men de har ikke alltid stemt overens med den utgaven de faktisk står i.

I motsetning har hun gjort et avgjørende arbeid med oversettelsen av det håndskrevde motsvaret Caspar har i språkdebatten. Her hadde ikke denne oppgaven hatt tid eller mulighet til å forstå hans engasjement for det danske språket uten Glentes oversetting. Denne oversetningen gjorde det mulig å gå inn i den håndskrevde kilden, og forstå hva som det i det heletatt sto.

Selv om Karen Glentes kapittel kan sies å fungere som en god måte å få et overblikk over Caspar Peter Rothes arbeid, og mulige motiver, mangler den det dypdykket som denne oppgaven ønsker å gjøre. For eksempel er hennes omtale av verket om Tordenskiold hovedsakelig sett i lys av de anmeldelser hun har funnet. Hvordan Rothe selv mente at han arbeidet og hans begrunnelse for denne måten å arbeide med historie på er derfor ikke grundig omtalt. Heller ikke Rothes bruk av biografien som formidlingssjanger har hun valgt å se like nøye på, som det denne oppgaven ønsker å gjøre. Dette må ikke misforståes som kritikk av Glente. Hennes bok skal i all hovedsak ta for seg Tyge Rothe. Glente bruker kapitlet om Caspar for å vise hvordan to personer kunne gå forskjellig til verks for å nå det samme målet.⁶

Olav Bergersen er en annen person som har tatt for seg Rothes verk om Peder Wessel Tordenskiold. Bergersen var en norsk sjøoffiser, som ble ansett som en Tordenskiolds ekspert i sin tid. Han skrev flere militærbøker om blant annet Tordenskiold.

Bergersen er ikke spesielt positiv til det historiske arbeidet Rothe har gjort i sitt verk. Bergersen skriver selv om Tordenskiold, og utga i 1925 et verk i to bind om ham.⁷ Han stiller seg meget kritisk gjennom hele verket til Rothes arbeid. Han er kritisk til Rothes kildebruk, og troverdigheten til verket. Han mener at det finnes steder hvor Rothe har laget eller intensjonelt manipulert kilder der han har manglet det, da tenker han spesielt på tidspunktene de forskjellige hendelsene skal ha skjedd.⁸

---

⁶ Glente, Karen: *Den unge Tyge Rothe, Om opplysningstro og fædrelandskærlighed på Fredrik Vs tid*, (Hellerup, 2009), s. 67.

⁷ Bergersen, Olav: *Viceadmiral Tordenskiold, i, (2 bind, Trondhjem, 1925)*.

⁸ Bergersen 1925: V.

Gjennom verket kritiserer han Rothe for de feilene han har. Han har gått systematisk gjennom det Rothe har skrevet, og sett hva som stemmer og hva som er feil med hans beskrivelse av hendelser, personer og tidspunkt. For Bergersen har det vært viktig å rette opp i mange av de feilene som Rothe skrev, av den grunn at det er, ifølge ham, Rothes arbeid som hadde ligget til grunn for mye av senere tids arbeid rundt Tordenskiold.⁹ Han har gått inn som en moderne historiker å sett kildekritisk på verket om Tordenskiold.

Bergersen konstanter tidlig at Rothe var ung, og manglet erfaring fra marinen da han skrev verket.¹⁰ For selv om Bergersen mener at ettertiden skylder ham en takk for den innsamlingen han har gjort, så er han på grunn av sin alder, og manglende erfaring uegnet, for Bergersen, til å se kritisk på de kilder han har jobbet med. Bergersen har ikke gjort et forsøk til å forstå hvorfor Rothe har presentert Tordenskiold, og hendelsene rundt ham på den måten han har gjort, eller hvordan han har arbeidet. For Bergersen fungerer Rothe som en mann som har samlet inn de forskjellige loggføringen, brevene og andre kilder fra Tordenskiolds liv, men ikke som en mann som kan finne sannheten rundt hendelsene. For ham mangler han både den strukturerte kildekritiske tilnærmingen, og den vitenskapelige disiplinen for å gjøre dette.

Bergersen underbygget med sitt verk den autoriteten Rothe hadde over temaet Tordenskiold før utgivelsen av sitt eget verk. Han viser at det finnes såpass mange faktuelle feil med verket at det blir vanskelig å rettferdiggjøre bruken av den historiske fremvisningen til Rothe som basis for videre forståelse av Tordenskiold. Rothes arbeid med innsamling av dokumenter og førstehåndsberetninger er det som står igjen som relevant for forskingen på Tordenskiold. Men denne oppgaven ønsker å argumentere for at dette ikke betyr at verket er helt ubrukelig i historisk sammenheng. Verket kan fortsatt fortelle oss en del om historieskrivingen, og historiens funksjon på 1700-tallet. Samt at den som en historisk biografi kan si oss noe om denne sjangerens plass i historieskrivingens historie.

Den danske historikeren Dan Henry Andersen bygger, i sitt verk om Tordenskiold som kom ut i 2004/2005, videre på Bergersens tanker rundt de feil og mangler ved Rothes verkt. Han stiller seg også skeptisk til Rothes kildebruk, og troverdigheten til det han har skrevet.¹¹ Der de to skiller seg litt fra hverandre er at det for Andersen i større grad anerkjenner at feilene i verket om Tordenskiold ikke bare var Rothes skyld. Han sier at det kan ha vært overdrivelser

---

⁹ Bergersen 1925: V-VI.

¹⁰ Bergersen 1925: V.

¹¹ Andersen, Dan Henry: *Mandsmod og kongegunst: en biografi om Peter Wessel Tordenskiold*, (København, 2004/2005), s. 10.

fra både Tordenskiold, og andre muntlige referanser. Andersen sier at Rothe mest sannsynlig har overdrevet og forfalsket kilder for å skape en bedre historie.¹² Det Andersen ikke tar opp er Rothes bruk av biografien som sjanger i hans historiske arbeid. Det er det også veldig få andre som gjør.

I Leidulf Melves bok *Historie: Historieskriving frå antikken til i dag* har han gjort rede for de store generelle trekkene i historieskrivingen, og faget utvikling fra antikken til i dag. Han skriver om hvilke verdier som lå til grunn for interessen for historie, og hvordan de forskjellige periodene forholdt seg til formidlingen av historie. Han tar for seg historieskrivingens utvikling fra antikken frem til nyere historieskriving. Den historiske biografien nevnes sporadisk i forskjellige sammenhenger, men man får ikke helt grepet på hva som var de viktige særtrekkene med denne sjangeren. Den historiske biografens plass på 1700-tallet er heller ikke tatt opp hos Melve. Det er ikke bare Melve som har viet lite plass til biografien som historiske sjanger. Litteraturviteren Marianne Egeland skriver i sin bok *Hvem bestemmer over livet?: biografien som historisk og litterær genre* at det finnes lite litteratur om både biografien som sjanger, og dens historie på både på norsk, og i norsk kontekst.¹³ En kontekst som på 1700-tallet i stor grad også er en dansk kontekst.

I sin bok redegjør Egeland for biografens historie, og spesielt viktig i denne oppgavens kontekst, hvordan den historiske biografien var sett på som sjanger på 1700-tallet. Hun ser på hva som var særegent med 1700-tallets biografier i forhold til både de tidligere biografier, og sjangerens utvikling etter historiefagets profesjonalisering på 1800-tallet. Vi kommer senere i denne oppgaven innom hva det er hun skriver i sin bok, og hvordan Caspar Peter Rothe biografi passer inn i Egelands presentasjon av sjangerens historie.

Arbeidet disse nevnte personene har gjort for de hovedfeltene som denne oppgaven kommer til å ta for seg, Caspar Peter Rothe og den historiske biografien, har vært viktig for å sette og forstå resultatene i en større kontekst. Samt at de aspektene som de tar opp omkring Rothe eller biografien har vært nyttige for å gi denne oppgaven et utgangspunkt i kartleggingen av Rothe som historisk skribent og hans bruk av biografien som sjanger. De har vært med på å se hvilken relevans en slik oppgave som dette har. Vi skal nå se på hvilken relevans denne oppgaven har innenfor det idehistoriske feltet.

---

¹² Andersen 2005: 337-338.

¹³ Egeland, Marianne: *Hvem bestemmer over livet?: biografien som historisk og litterær genre*, (Oslo, 2000), s. 11-13.

Relevans

Som vi nevnte når vi gikk gjennom det tidligere arbeidet som har blitt gjort på Caspar Peter Rothe og den historiske biografien, så finnes det et behov for å svare på de spørsmålene som denne oppgaven skal prøve å svare på.

Denne oppgaven finner deler av sin relevans i det det at hovedfokuset hos mange andre historiografiske avhandlinger har ligget i å se på hvordan personer som arbeidet etter profesjonaliseringen og institusjonaliseringen av historiefaget i 1840 forholdt seg til historie og arbeidet. Denne oppgaven sier ikke at det ikke har blitt gjort noe arbeid rettet mot førmoderne historikere, men at det er en klar overrepresentasjon av moderne historikere i forhold til førmoderne historikere. Leidulf Melve sier at profesjonaliseringen av historiefaget på 1800-tallet ikke må sees som et direkte brudd i historien, men heller som en kontinuerlig utvikling av faget.¹⁴ En utvikling som 1700-tallets historikere helt klart var en del av. Det er derfor også viktig å forstå hvordan de før moderne historiske ekspertene arbeidet med fortiden for å forstå den helhetlige utviklingen av faget frem til i dag.

I dansk-norsk sammenheng har arbeidet med de før moderne ekspertene hovedsakelig tatt for seg de de ledende personene innfor området. Historiske eksperter som Ludvig Holberg og Hans Gram var ledende i sin samtid, og kunne sette standarden for hvordan man skulle forholde seg til fortiden, og hvordan historie skulle skrives.¹⁵ Det er også disse personene som man oftest ser på som representanter for historieskrivingen på 1700-tallet. De er derfor også de personene som det har blitt skrevet mest om. Men innenfor deres forståelse av historie, er det andre mindre kjente og anerkjente som arbeidet. Personer som ikke nøyte den samme statusen i sin samtid, eller senere, men som også hadde tanker rundt hvordan en burde forholde seg til fortiden, og hvilken nytte en kunne ha av historie. Selv om de, som vi skal se i denne oppgaven, ofte var enige, og fulgte den arbeidsmetode som for eksempel Gram og Holberg representerte, så hadde de også egne tanker til de forskjellige aspektene ved historieskriving. En av disse personene var denne oppgavens hovedfokus Caspar Peter Rothe. Som vi skal se nærmere på så var han i all hovedsak enig i de gjeldene prinsippene som lå til grunn for det meste av historieskrivingen på 1700-tallet, men han hadde sin egen begrunnelse for visse ting. Det er uansett nyttig, for oss, å utvide det repertoaret vi har av personer som skrev historie på 1700-tallet, til å ikke kun inneholde de ledende skikkelsene på den tiden. Det

---

¹⁴ Melve 2010: 109.

¹⁵ Melve 2010: 101-103.

er det denne oppgaven ønsker å gjøre. Se nærmere på en historisk ekspert som ikke sto i en posisjon til å ha en stor innvirkning på historieformidlingens form og hensikt, men som allikevel hadde sine begrunnelser for det arbeidet den gjorde. Dette mener denne oppgaven at Caspar Peter Rothe er en meget god kandidat til å si oss noe om.

I forbindelse med Caspar Peter Rothe så har Karen Glente kun skrevet et kapittel om ham. Her har hun med hva han interesserte seg for, hva han jobbet med, og noen tanker rundt hvilke motiver han kan ha hatt for sitt arbeid. Hennes kapittel er også det mest utdypende arbeidet som har blitt gjort rundt Rothes som person og historisk skribent. Denne oppgaven ønsker å utdype enda mer enn det hun hadde mulighet til å sitt kapittel. Den ønsker å se nærmere på Rothes egen begrunnelse for sitt arbeid, hvilken plass han selv mente at han hadde i det danske samfunnet som historisk skribent, og hvor hvilke deler av historien han ønsket å fokusere på. Da spesielt i forbindelse med han verk om Tordenskiold. Et verk som Glente ikke skriver mye om.

Verket han skrev om Tordenskiold har hun ikke viet mange ord. Det hun har valgt å se på er de anmeldelsene som kom i forbindelse med verkets utgivelse, ikke selve verket, og hva vi kan si om Rothes arbeid i lys av dette. Siden både Bergersen og Andersen sier at Rothes historiske biografi om Tordenskiold har vært mye av grunnlaget for det som har blitt skrevet om Tordenskiold, så blir det viktig å se hvorfor Rothe har valgt å skrive om Tordenskiold, og på hvilken måte han har valgt å presentere verkets hovedperson, og de hendelser han var en del av. Bergersen og Andersen ser for det meste på hva som er feil med fremstillingen til Rothe, men det kan virke som at de har glemt at han muligens har hatt et annet formål med sitt historiske arbeide. Det er for eksempel ikke sikkert at det var historiens sannhet som var det viktigste for ham, men at historien til Tordenskiold hadde andre egenskaper enn kun å fungere som en oversikt over hva som skjedde, og når det skjedde. Det ønsker denne oppgaven å se nærmere på.

Opgaven ønsker å se verket om Tordenskiold, og Rothes arbeid på hans egne premisser. Denne oppgaven kommer ikke til å si om det sant eller galt det Rothe har skrevet, som Bergersen og Andersen har gjort, men heller hvilke faktorer som ligger bak, og formet verket. At verkets innhold har blitt bevist å være ukorrekt blir derfor helt irrelevant i denne oppgavens kontekst. Det er Rothes egne begrunnelser for å formidle historie, og hans gjennomførelse av dette som kommer til å ligge til grunn for denne oppgaven.

Denne oppgaven kommer også til å se nærmere på den historiske biografien som sjanger for formidling av historie på 1700-tallet. Siden verket om Tordenskiold er det vi vill kategorisere som en historisk biografi, og at denne sjangeren har blitt til dels oversett når det har blitt forsket på historiefomidling, finner denne oppgaven deler av sin relevans i å se hvordan en historisk biografi kunne bli skrevet på 1700-tallet i Danmark-Norge. Oppgaven kommer til å se på hvilken funksjon den kunne ha, og hvorfor Rothe kan ha valgt denne sjangeren for å formidle historien om Tordenskiold. Hovedmålet i forbindelse med verkets sjanger blir å sette Rothes biografi om Tordenskiold i konteksten av den historiske biografens utvikling.

For å gjøre alt dette må denne oppgaven ha en godt formulert problemstilling med underliggende spørsmål som kan hjelpe oss i å svare på den. Vi skal derfor nå utdype problemstillingen, og dens underliggende spørsmål.

Begrunnelse for kildeutvalg, og avgrensning av problemstilling

Denne oppgaven skal i all hovedsak ta for seg en historisk skribent, og den historiske biografens plass i historiefomidlingen på 1700-tallet. Den danske før moderne historikeren Caspar Peter Rothe er, som vi har nevnt tidligere, den historiske skribenten som det skal sees nærmere på i denne oppgaven. Vi har dermed snevert det inn til en person i et land. Det verket som i denne oppgaven skal under lupen for å se nærmere på Rothes forhold til historie og historieskriving er hans verk om den dansk-norske vise admiralen Peder Wessel Tordenskiold. Verket ble skrevet mellom 1749-1750, og senere revidert av Rothe i 1772. Oppgaven kommer også til å ta for seg Rothes deltakelse i den danske språkdebatten som forgikk på 1700-tallet, da han i forbindelse med denne debatten tok opp noen poeng som kan si oss noe mer om hans syn på hvilken funksjon historie kunne ha, og hvordan den burde skrives. Hans deltakelse i språkdebatten kaster derfor lys over hans historieskriving. Her komme vi til å se nærmere på et trykket innlegg han hadde i forbindelse med dette, samt et håndskrevet og uttrykket innlegg han skrev som et motsvar til et svar han fikk for sitt trykkede innlegg. Det trykkede innleggende kom ut i 1755, mens det uttrykkede ble skrevet i 1756.

Valget av Rothe som denne oppgavens representant for historieskriving på 1700-tallet er grunnet i at han har gjort et relativt stort historisk arbeid iløpet av sin karriere. Han utga flere historiske biografier, samt oversatte andre historikers arbeid. Derfor kan vi si at han var interessert i formidlingen av fortiden, og på grunn av mengden så må han ha hatt noen tanker

rundt og ønsker for sitt arbeid. At det har blitt gjort så lite arbeid med å tolke og forstå hans tanker og ideer til det arbeidet han gjorde er en av grunnene til at denne oppgaven har valgt å se nærmere på ham. Hans arbeid har i senere tid heller blitt kritisert for å inneholde mange usannheter, og forfalskninger av kildemateriale. Hans arbeid, og han tanker rundt historie og dens plass i samfunnet kan gi oss en bredere forståelse av opplysningstidens historieskriving i Danmark-Norge. Store deler av vår forståelse omkring opplysningstiden, og da spesielt dens påvirkning på historieformidlingen har vi fra de ledende offentlige personene fra den tiden. Ved å se på en mindre kjent historisk skribent ønsker denne oppgaven å bidra til en bredere forståelse av historieskriving på 1700-tallet. Caspar Peter Rothe er for eksempel vesentlig mindre kjent enn sin halvbror Tyge Rothe. Tyge var en polisk og historieinteressert person, som i langt større grad en Caspar var involvert i den danske offentligheten på 1700-tallet.¹⁶ At Tyge derfor har blitt den Rothen som oftest har blitt studert i senere tid er nok derfor ikke så rart, men denne oppgaven mener at Caspars arbeid også burde sees nærmere på. Da det ikke bare var de som var mest aktive i offentligheten som hadde tanker rundt historieskrivingen.

Begrunnelsen for valget av verket om Tordenskiold, og ikke et av de andre verkene Rothe skrev, er at det er dette verket som har vært under hardest kritikk fra moderne historikere på grunn av de mange feil og mangler som har blitt funnet i senere tid. Det har, som vi har sagt tidligere, vært en tendens til å se på verket med moderne øyne, og gjort lite arbeid med å forstå verket og dens forfatter på deres egne premisser. En annen grunn til at verket om Tordenskiold er spennende og relevant å se nærmere på er grunnet i at verket kommer etter Rothes verket om Griffenfeld. I sitt kapittel om Caspar Peter Rothe skriver Glente at han fikk kritikk fra andre historiske skribenter på 1700-tallet da han ga ut verket om Griffenfeld.¹⁷ Verket om Tordenskiold kom ut etter verket om Griffenfeld, og det kommer til å være interessant for denne oppgaven å se om Rothe har tatt til seg kritikken, og om han eventuelt har endret på noe i sin måte å formidle historie på i lys av kritikken. Verket om Tordenskiold er også å finne i Nils Johan Ringdals toppliste over populære bøker ved Deichmanske bibliotek på 1790-tallet i hans bok *By, bok og borger: Deichmanske bibliotek gjennom 200 år*.¹⁸ Dette vil da si at boken må ha vært, til en viss grad, populær. På grunn av sin mulige popularitet kan verket si oss noe om hva slags historie folk likte å lese, samt at det kan si oss noe om den historiske biografis popularitet som formidlings sjanger.

---

¹⁶ Jantzen, Albert Thorvald: " Rothe, Tyge Jesper ", Dansk biografisk lexicon, xiv: Resen-Saxtrup, redigert av Carl Frederik Bricka (19 bind, København, 1900) s 367-371.

¹⁷ Glente 2009: 74-77.

¹⁸ Ringdal, Nils Johan: «*By, bok og borger: Deichmanske bibliotek gjennom 200 år*», (Oslo, 1985), s. 34.

Denne oppgaven har en hypotese om at Caspar Peter Rothes arbeid har blitt for hardt dømt av mer moderne historikere. Det vill si at denne oppgaven mener at det har blitt lagt for lite tyngde på at han mest sannsynlig hadde andre meninger rundt historiens funksjon i samfunnet, og hvordan den skulle skrives enn det vi har i dag. Denne oppgaven har derfor som hovedmål å se på hvorfor Caspar Peter Rothe skrev om Peder Wessel Tordenskiold, og hvorfor han gjorde det på den måten han gjorde i den historiske biografien *Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Søe-Heldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse*? Og om dette kan si oss noe om den generelle historieskrivingen på 1700-tallet i Danmark-Norge.

For å svare på denne problemstillingen må vi se på Caspar Rothes tanker rundt historie, hvordan den burde formidles, og hvordan disse tankene har påvirket hans egen formidling av historien om Tordenskiold.

I forbindelse med hans tanker rundt historie, og dens formidling vil det være relevant å se på hans forhold til det som tidligere hadde blitt skrevet om Tordenskiold, og hans eget forhold til de kilder han brukte som grunnlag for sin fremstilling. Ved å se på hva han synes om det som tidligere hadde blitt skrevet kan vi få en ide om hvordan han mener at historie burde bli formidlet, og hvilken plass han mente at hans eget verk kunne ha. Var det aspekter ved den tidligere formidlingen som han kritiserte, og ønsket å gjøre annerledes med sitt eget verk? Hvorfor mente han at det var nødvendig å kritisere det arbeidet som hadde blitt gjort tidligere?

Hans forhold til de kilder han selv brukte kan si oss noe om hva han mente at måtte ligge til grunn for god historieskriving, og om han i denne sammenheng bar preg av å være en del av en større kultur rundt tilnærmingen til fortiden. Var det for eksempel visse ting han ønsket å oppnå ved sin bruk av kildematerialet? I forbindelse med diskusjonen om hans forhold til sine kilder, skal vi også se hvordan han har bygget opp verket om Tordenskiold. Er verket bygget opp på en gjennomtenkt måte, og hvordan er dette gjort? Som vi skal se så er verkets oppbygging relatert til Rothes forhold til sine egne kilder, samt hans tanker rundt det temaet han har valgt å skrive om. Oppbygningen av boken og hans forhold til sine kilder kan også si oss noe om hvem det er han hovedsakelig skriver til. Hvilket publikum er det han ønsker å nå ut til?

Ved å se på Rothes valg av tematikk og hovedperson så kan vi få vite mer om hvorfor han skriver om historie, og hvilken funksjon han mener at historie kan ha i det dansk-norske

samfunnet på 1700-tallet. Vi skal se på hans egen begrunnelse for å skrive om store danske menn, og hvorfor han mente at Tordenskiolds historie var viktig å formidle. Når vi ser på dette så kan vi også finne ut av hva Rothe mente at var historien og den historiske skribentens hovedoppgave.

Når vi skal se nærmere hva Rothe mener at er historiens hovedoppgaveoppgave så må vi også se nærmere på hans deltakelse i den danske språkdebatten rundt 1750. For selv om han her ikke skriver noe direkte om verket om Tordenskiold, så er det noen underliggende momenter, og tanker som vi kan finne igjen i hans historiske arbeid. I sin deltakelse kan vi for eksempel finne ut av hva han mener at opplysning er, og hvilket pedagogisk syn han har. Vi skal se på hvordan Rothe eventuelt bruker disse tankene i verket om Tordenskiold.

Etter at vi har sett på dette så har vi funnet ut hvilken funksjon han mente at historien hadde, og hvordan den burde skrives, så skal vi se nærmere på hvilke aspekter ved Tordenskiold han har valgt å fremheve. Vi kan allerede nå avsløre at for Rothe så fungerte fortiden som et sted hvor en kunne finne eksempler på de tidløse dydene, som han mente at det danske folket burde lære om. Hvilke tidløse dyder var det han mente at Tordenskiold best kunne representere? Var det de fredelige eller de krigerske dydene? Eller var det begge deler? Var det noen dyder som er spesielt fremtredende i hans beskrivelse av Tordenskiold? Og kan vi si noe om hvorfor han valgte å fremheve akkurat disse dydene?

Underveis i oppgaven kommer det også til å bli gjort et forsøk i å sette Rothes historiske biografi i en større kontekst. Både med tanke på hans forhold til historie, og den måten han har valgt å formidle fortiden. Dermed kommer denne oppgaven til å svare på problemstillingen, og bidra til å utdype hva den dansk-norsk historieskriving på 1700-tallet hadde som mål, og hvordan den ble formidlet.

Vi skal nå se nærmere på hvilken metode som kommer til å bli tatt i bruk for å finne svaret på disse spørsmålene, og eventuelt hvilke problemer vi kan møte på når en arbeider med eldre tekster.

Teori og metode

Denne oppgaven kommer til å gjennomføre en analyse av en historisk tekst skrevet av Caspar Peter Rothe for å kunne svare på oppgavens problemstilling. Når denne oppgaven

hovedsakelig skal se på et verk som er skrevet for litt under 300 år siden er det visse ting den må ha i bakhodet når den studerer verket. For det første må den huske at dette historiske verket hadde et annet forhold til hva historie var. 1700-tallets forhold til fortiden var annerledes enn det forholdet vi er kjent med nå. Det er derfor viktig å vite hvordan en historisk skribent forholdt seg til fortiden. For det andre så er det aspekter ved selve verket som hadde andre betydninger på 1700-tallet, enn det vi har nå. Da tenker denne oppgavens spesielt på språket og skriftspråket. Det er klart at det danske språket har utviklet seg fra Rothes og til nå. Det blir derfor viktig å huske at for eksempel ord kan ha hatt en annen betydning for Rothe enn det det har for oss. Derfor skal vi nå se nærmere på hvordan de danske skribentene på 1700-tallet forholdt seg til fortiden, og hvilke aspekter det er ved Rothes verk som kan føre til utfordringer når vi skal gjøre en historisk analyse av den, og hvordan denne oppgaven har gått frem for å svare på problemstillingen.

Historikere, eller historiske-skribenter, på 1700-tallet hadde det som i moderne historiografi blir kalt en klassisk historieoppfatning. Mens moderne historikere er opptatt av at de forskjellige periodene i historien og deres egen nåtid er fundamentalt annerledes, mente historikere på 1700-tallet at fortiden kunne være lik sin egen samtid.¹⁹

Det moderne historiesynet legger ikke opp til at det skal være mulig å sette opp de forskjellige historiske periodene opp mot hverandre for å sammenligne dem direkte, men heller at det blir historikerens oppgave å se på de forskjellige periodene på deres egne premisser og dermed finne periodens særegenhet i forhold til andre perioder i historien. Dette kommer i sterk kontrast til det klassiske historiesynet, hvor fortiden kan settes opp mot nåtiden og hvor sammenligningen mellom fortid og nåtid blir oppmuntret. Man kan dra lærdom fra fortiden, og det er dette vi skal se nærmere på. Fortiden kommer aldri tilbake, men den er verken uforståelig eller utilgjengelig.²⁰

For 1700-tallets historikere finnes det ingen spesiell særegenhet ved de tidligere periodene. Det er ingen spesielle omstendigheter og forutsetninger som gjør fortiden annerledes enn nåtiden. Folkene lever innenfor de samme rammene og betingelsene, kongene regjerer over de samme typene av folk og krigene blir utkjempet på samme måte og på samme grunnlag som tidligere. Det lå en tanke om at skjønnhet er det samme, problemene mennesker står ovenfor er de samme og de moralske valgene var de samme nå som da. Det er derfor ikke uforståelig

---

¹⁹ Eriksen 1999: 16-18.

²⁰ Eriksen 1999: 17.

for en 1700-talls historiker å sette seg inn i tankesettet til en historisk person eller utale seg om personen, selv om de aldri har møtt hverandre. De lever tross alt innenfor det samme rammebetingelsene, og møter de samme problemene.²¹

Siden menneskene lever innenfor de samme rammene, har de samme forutsetningene og har de samme moralske problemene, åpner man opp muligheten for å finne personer i fortiden som kan stå som eksempel for hvordan 1700-talls menneske burde handle og løse problemene de står ovenfor. Disse ideene var grunnet i en tro om at det meste har skjedd i fortiden, og at det fantes personer som har vist eksemplarisk moral og dydighet, som dernest kan stå som eksempler for alle personer, uansett hvilken tid de lever i. Fortiden kan derfor fungere som et forbilde for nåtiden. Det er i fortiden man kan finne historier som viser menneskelig tapperhet, enkelt personers eller fedrelands bragder og mennesker med høy moral. Fortiden fungerer derfor som Anne Eriksen sier «... som et reservoar av forbilder for nåtiden, og av fortidens «store og gode handlinger» virkeliggjør tidløse dyder»^{22,23}

Disse tidløse dydene ble det derfor lagt stor betydning på å formidle. Hovedvekten av historieformidlingen som foregikk på 1700-tallet så på dette som historiens hovedoppgave. Både statsapparatet og de forskjellige lærde miljøene så viktigheten i å utdanne folket i de forskjellige dydene som skulle til for å for eksempel være en delaktig og produktiv del av samfunnet. Forbilder som leseren kunne lære disse dydene av fant en ofte i historien fra for eksempel antikkens Roma. Det var derfor en økt interesse for å formidle fortidens store, patriotiske og edle borgere.²⁴ Derfor ble det den historiske skribentenes hovedoppgave å formidle hvordan de forskjellige dydene kunne finnes i fortiden, og hvordan de var relevante for leseren. Historien om store konger, byer og riker var i fokus. Historien skulle fungere som et verktøy for å oppdra leseren, eller befolkningen, i hvilke dyder og egenskaper som gjorde det for eksempel mulig for en konge å nå den statusen den hadde i historien. Formidlingen av byer og rikers historie var ofte koblet opp mot enkeltpersoners egenskaper, da ofte kongen eller lederen for dette rike eller denne byen.²⁵

---

²¹ Eriksen 1999: 17.

²² Eriksen 1999: 25.

²³ Eriksen 1999: 16-19.

²⁴ Damsholt, Tine: *Fædrelandskærlighed og borgerdyd: patriotisk diskurs og militære reformer i Danmark i sidste del av 1700-tallet*, (København,2000), s. 102-104.

²⁵ Eriksen 1999: 25-26, 30-34.

Som vi skal se på senere i denne oppgaven var dette også et av målene til Caspar Peter Rothes historiefremstilling. I Tordenskiold mente han at det fantes dyder, eller egenskaper, som andre kunne ha bruk for, og som skulle bidra i samfunnets fremgang.

Når denne oppgaven ønsker å besvare problemstillingen ved å se på Rothes verk tekstanalytisk, så oppstår det noen utfordringer som den må ta hensyn til. Spørsmålet blir om man skal ha en litterær eller historisk tilnærming til teksten. Denne oppgaven har valgt å bruke begge tilnæringsmetoder. Det er både fordeler og ulemper ved begge fremgangsmåtene. Hvis vi forenkler så kan vi si at den litterære tilnærmingen fokuserer på teksten, sjangeren og språket, mens den historiske fokuserer på det som ligger utenfor teksten som tiden den var en del av, og personen som skrev den. Hvilken tilnærming som er den beste har blitt, og blir fortsatt, debattert innenfor humaniora, men en kan nok si at valget avhenger av hva det er man ønsker å undersøke. Disse tilnærmingene kan selvfølgelig kombineres, og det er det denne oppgaven hovedsakelig har gjort.²⁶ For selv om hovedfokuset til denne oppgaven er å foreta en tekstanalyse for å finne ut av hva forfatteren mente med det han skrev, og se hvordan samfunnet og kulturen påvirket ham, så har det også blitt sett på valg av sjanger og språket i verket. Dette er gjort fordi denne oppgaven mener at det er mulig å finne poenger som kan svare på problemstillingen i Rothes valg av biografien som sjanger, og hans valg av språk og skrivemåte. Det er også i forhold til Rothe språk at denne oppgaven har passet på å være ekstra oppmerksom, da språket og ordens mening kan ha forandret seg.

Språket forandrer seg og er i stadig utvikling. Et språkfelleskap før i tiden er ikke nødvendigvis det samme som nåtidens språkfelleskap. Dette må vi ta hensyn til når vi leser tekster fra Danmark- Norge på 1700-tallet. Det er en fare for at noen aspekter blir feiltolket, og ting som forfatteren mente at var viktige kan for oss virke uviktige.²⁷

Denne oppgaven har forsøkt å løse dette problemet er ved å se det Rothe skriver i lys av det samfunnet og tiden han var en del av. Rothe har i verkene sine forord hvor han har argumentert og forsvart den måten han har valgt å skrive historie på, og hvilke aspekter ved fortiden han ønsker å skrive om. Ved å se på hva Rothe kan ha ment med sin argumentasjon, i kontekst av samfunnet og perioden han var en del av, kommer denne oppgaven til å ha funnet frem til hans ideer rundt fortidens funksjon, samt hvordan han menet at historie burde skrives.

---

²⁶ Asdal, K., Berge, K.L., Gammelgaard, K., Gundersen, R.T., Jordheim, H., Rem, T., Tønnesson, L.J.: *Tekst og historie, å lese tekster historisk*, ed., Gundersen, Trygve Riiser (Oslo, 2008), s. 10-11.

²⁷ Asdal m.fl. 2008: 75-79.

Denne oppgavens kilder er hovedsakelig hentet fra Det Kongelige Biblioteket i København. Her fantes alle delene i første utgave av Rothes biografi om Tordenskiold digitalisert, og de kunne lastes ned. Andre utgave av biografien ble funnet på Google Books, hvor den var digitalisert, og kunne lastes ned. Rothes innlegg i den danske språkdebatten, det motsvaret han fikk, og hans utrykte innlegg var også digitalisert ved Det Kongelige Biblioteket i København. De anmeldelser av verkene, som denne oppgaven har brukt, har blitt fotokopiert fra biblioteket i Frederiksberg og fra Nasjonalbiblioteket i Oslo.

Historisk og idéhistorisk bakgrunn

Når vi skal se på hvordan Caspar Peter Rothe skrev historie, og hvilke formeninger han hadde om historien i seg selv, må vi se hvilken kontekst det var han levde og opererte i. Når han skrev om Tordenskiold bodde han i København, som var hovedstaden i den dansk-norske helstaten. I denne staten var det den eneveldige kongen som regjerte. Det var derfor ofte at det var kongen som satte standarden for den politiske, kulturelle og vitenskapelige agendaen. Derfor må vi starte med å se på den eneveldige kongen, og hans betydning, hvis vi skal forstå tiden Caspar Peter Rothe arbeidet i.

Danmark-Norge og kongen

Den danske kongeloven sikret den danske kongen en tilnærmet uinnskrenket kontroll og makt over helstaten og dens politikk. I lovene sto det at kongen verken kunne dele opp sitt rike, gi avkall på sin eneveldige makt eller endre på kongeloven. Det var også de eneste restriksjonene kongen hadde politisk sett over hva han kunne og ikke kunne gjøre. Han var både den lovgivende, utøvende og dømmende makten i rike, og selv sto han over alle sine egne lover og regler. Skatter, avgifter, og statens bruk av disse fondene var det han som bestemte. Det var kongen som utnevnte personer til administrative stillinger i statsapparatet og militære, og som kirkens overhode hadde han også kontroll over utnevnelsen av biskoper og prester. Alle embedtsmenn, som han var med på å utpeke, måtte sverge personlig troskap

til kongen. I krigssituasjon var han øverste leder av marine og hær, og det var kun kongen som kunne erklære krig og slutte fred.²⁸

Vi kan med dette si at kongen hadde en absolutt sentral posisjon i staten og i samfunnet. Ikke minst ble kongen som person et symbol på staten. Selv om han kunne nesten bestemme over alle aspekter ved samfunnet var politikken ifølge Feldbæk «nok så jordnær»²⁹. Dette kan ha bidratt til at det danske eneveldet gjennom hele 1700-tallet frem til 1770 i den danske offentligheten ble sett på som den beste styreform. At den danske offentlighet var positiv til enevelde kan ha noe med sensuren som statsmakten gjennomførte ovenfor offentlig litteratur, men som også Feldbæk sier, og som vi skal se i denne oppgaven, var det konsensus rundt tanken om kongen som en slags landsfader som ønsket det beste for sine undersåtter og sitt rike. Kongen sto som garantist for lovenes rettferdighet, undersåttenes sikkerhet og eiendomsretten. Feldbæk sier at eneveldets mål ble oppfattet som «lighed, frihed og folkets vel».³⁰

Vi har nå sett at den eneveldige kongen hadde en meget sentral plass i styre av Danmark-Norge, og at oppfattelsen av styreform og kongen selv hovedsakelig var positiv blant landets befolkning. Vi kan derfor tenke oss, på grunn av kongens ledede posisjon både statlig og kulturelt, at opplysningstidens ideers inntog i Danmark-Norge måtte komme ifra kongen og hans statsapparat. Dette skal vi se nærmere på nå, når vi skal se på opplysningstiden i dansk kontekst.

Vi skal se hvilken innvirkning kameralismen hadde på kongens statsapparat, hvorfor kongen kan ha sett nytten av opplyste og utdannede undersåtter, og eksempler på tiltak han satt i gang for å utdanne og opplyse sitte eget folk. Siden Caspar Peter Rothe arbeid med verket om Tordenskiold sies å være innenfor den danske opplysningens ånd, blir det viktig å se hva den danske opplysningen var.

Opplysningen og opplysningen i Danmark-Norge

Tanken om at opplysningstiden var et unisont, vesteuropeisk fenomen som kom frem ved hjelp av en rekke store europeiske filosofer, har siden 1950-tallet blitt kritisert og stilt

---

²⁸ Feldbæk, Ole: *Danmark-Norge 1382-1814; iv: Nærhed og adskillelse 1720-114* (4 bind, Oslo, 1998), s. 28-29.

²⁹ Feldbæk 1998: 29.

³⁰ Feldbæk 1998: 29-30.

spørsmål ved.³¹ Det er en bred oppslutning om at det finnes visse fellesbetegnelser på opplysningen i de forskjellige landene som rasjonalisme, toleranse, humanisme og utilitarisme. Disse fellestrekkene kommer i form av ideer om å forbedre forholdene i landet, fremme handel og produksjon, reformere de religiøse institusjonene, forbedre undervisningen, utvikle kunst og vitenskap, samt fremme den frie tenkningen. Der uenigheten kommer i den moderne forståelsen rundt opplysningstiden er hva dette ville si i teori og i praksis for de forskjellige geografiske, kulturelle sosiale og politiske kontekstene i Europa.³² I denne oppgaven blir det relevant å se på opplysningstidens form og påvirkning i det dansk-norske samfunnet.

Opplysning i dansk kontekst

Anders Vester Hassing poengterer at det det er gjort meget lite forskning på fenomenet «den danske opplysningen».³³ Det har blitt gjort fyldige avhandlinger om de politiske og økonomiske delene av opplysningen, gjerne med fokus på konkrete reforminitiativer, men ikke på opplysningen som fenomen i Danmark-Norge.³⁴ Hassing mener at hvis vi skal se på fenomenet «dansk-norsk opplysning» må vi erkjenne at utgangspunktet må være eneveldet, som både er midtpunktet i det kulturelle og vitenskapelige miljøet i helstaten.³⁵ Begrunnelsen blir at eneveldet gjennomførte mange sentraliseringsreformer som gjorde den danske-norske vitenskapen til en vitenskap for kongen. Opplysning og stat hang tett sammen i de første tiårene av 1700-tallet i helstaten. En av de faktorer som påvirket det danske eneveldet til å se til undervisning av befolkning som en måte å øke landets velstand, både økonomisk og kulturelt, var kameralismen. Det er også innenfor kameralismen at Hassing mener vi kan se hvordan den danske opplysningen var, og på hvilken måte den påvirket samfunnet. Vi skal derfor gå meget kort igjennom hvordan kameralismen påvirket det danske eneveldet, for så å se på hvilke skolereformer den danske kongen forsøkte å gjennomføre i perioden 1720 til rundt 1780. Denne avgrensingen kommer av at det er innenfor denne perioden Caspar Peter Rothe arbeidet, samt at skolevesenet endret seg ikke drastisk etter disse reformen, det skjedde først i 1814.

---

³¹ Hassing, Anders Vester, *Staten i hjertet: Jens Scheldrerup Sneedorffs patriotiske opdragelsesprosjekt*, (København, 2005), s. 27.

³² Hassing 2005: 27.

³³ Hassing 2005: 27.

³⁴ Hassing 2005: 27.

³⁵ Hassing 2005: 27.

Kameralismen og eneveldets opplysningsarbeid

Den danske helstaten kom under sterkt innflytelse fra de tyske statene gjennom den danske rekrutteringen og ansettelsen av mange tyske embedsmenn, dette smittet da over i den danske opplysningen. For å kunne forstå den danske opplysningen burde vi se på hvilke ideer som lå til grunn for mange av den danske statsmaktens reformer og avgjørelser. Både Ole Feldbæk og Ingrid Markussen peker på den tyske kameralistiske statsvitenskapen når de skal beskrive den danske opplysningen.³⁶ I sin oppgave prøvde Hasing å se den internasjonale forskningen rundt kameralismen i lys av de danske omstendighetene. Derfor har denne oppgaven valgt å bruke Hassings oppgave for å se hvordan kameralismen kan ha spilt en rolle i Danmark-Norge på 1700-tallet.³⁷

Kameralisme som statsvitenskap oppstår i de tyske statene etter trettiårskrigen, og står sterk i den tysktalende delen av Europa gjennom hele 1700-tallet.³⁸ Det er også i disse områdene at den danske staten henter inn og rekrutterer store deler av sin embeteseelite. Begrepet Kameralisme kommer fra kongens kammer, deriblant kongens skattekammer, som var et symbol på statens byråkrati, og stedene hvor de statelige avgjørelsene ble tatt.³⁹

Embetsmenn som var inspirert av kameralismens ideer hadde en stor innflytelse og påvirkningskraft på den danske eneveldige kongen. Dermed formet ikke bare kameralismen den økonomiske politikken til staten, men den var også med på å forme statens politikk innenfor utdanning, vitenskap og befolkningsutforming.⁴⁰

Utdanning kunne igjennom den kameralistiske teorien bli sett på som en måte å skape en mer produktiv borger for staten. En sterk stat trengte en sterk økonomisk vekst, og ved å skape en stor, aktiv, rasjonell og produksjonorientert befolkning, skulle staten sikre seg denne økonomiske veksten. Det ble da et behov for oppmuntring og dyrkning av visse kvaliteter som en fungerende og produktiv borger burde ha. Utdannelse og oppdragelse av befolkningen ble et verktøy som staten kunne bruke for å utvikle denne ønskede gruppen. Kameralismens fokus

---

³⁶ Feldbæk 1998: 69, Markussen, Ingrid: *Til Skaberens Ære, Statens Tjeneste og Vor Egen Nytte. Pietistiske og kameralistiske idéer bag fremvæksten af en offentlig skole i landdistrikterne i 1700-tallet*, (Odense, 1995), s. 134.

³⁷ Hasing 2005: 28.

³⁸ Johansen, Hans Christian: «Kameralisme», (Denstoredanske.dk, publisert 31.01.2009).

Lokalisert 10.01.2017 på Verdensveven:

[http://denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/%C3%98konomi/%C3%98konomisk teori/kameralisme](http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/%C3%98konomi/%C3%98konomisk_teori/kameralisme)

³⁹ Hasing 2005: 28.

⁴⁰ Hasing 2005: 29.

på den materielle økonomien ble derfor også et fokus på å utdanne og oppdra kongens undersåtter.⁴¹

Som vi har sett på her er det mulig å si at kameralismen har påvirket den danske statens visjon rundt utdanning og oppdragelse av det danske folket. Men hvilke reformer var det den danske kongen forsøkte å gjennomføre for å skape en utdannet befolkning?

I løpet av 1700-tallet gjorde de danske kongene flere forsøk på å reformere det danske skolesystemet. Først startet de med å effektivisere latinskolene, som sank i antall. De innførte en ordning hvor morsmål, historie og geografi skulle læres bort på dansk, noe som ofte hadde skjedd på latin eller tysk. Disse fagene fikk dermed en større plass i utdannelsen, men utdannelsen var fortsatt dominert av undervisning i gresk, latin og hebraisk. At undervisningen skulle foregå på dansk, samt innføringen av almen skoleplikt førte til at langt flere gikk på skole, og ikke minst skjønte det som ble forsøkt lært bort. Her må det nevnes at den almene skoleplikten ikke ble realisert fullt ut.⁴²

Fredrik 4. gjorde et forsøk på å gjennomføre et stort skoleinitiativ. Han opprettet 260 nye skolebygg på de mange områder som kronen eide. Her bodde lærerne, som også ble lønnet av kongen. Her skulle barnene hovedsakelig lære om den lutherske gudstro, men det ble også lest opp noen danske lover hver dag. Hvis de ønsket å lære seg å skrive og regne, så måtte foreldrene stå for skolematerialet. Det ble oppmuntret til at andre godseiere skulle gjøre det samme, men det var få som fulgte formodningen. Kong Christian 6. gjorde også et forsøk på å øke utstrekningen av skoleverket, men på grunn av diskusjon om hvem som skulle betale for foretaket, måtte kongen gi opp sine store planer. Men selv om utbredelsen av skoleverket ikke ble stort som det kongene ønsket viste Den store Kommissjonen i 1789 at leseferdigheten blant det danske folket var relativt god.⁴³

Vi ser her at det er et initiativ fra konge og hans statsapparat rundt utdannelsen og oppdragelsen av det danske folket. Om dette bare var et resultat av ønske om økonomisk vekst, eller om det var et reelt ønske fra statens side om fremme en utdanning av befolkningen kan diskuteres. Men reformene var reelle, og flere og flere kunne lese og skrive i løpet av 1700-tallet.

---

⁴¹ Hassing 2005: 28-30.

⁴² Feldbæk 1998: 122.

⁴³ Feldbæk 1998: 122-125.

Selv om det var et ønske om et opplyst folk fra statens side, var det dermed ikke sikkert at folket selv ønsket, eller hadde mulighet, til å bli det. For selv om store deler av det opplysningsarbeidet som foregikk på 1700-tallet i Danmark-Norge ble gjort i skolevesenet, på teateret og fra prekestolen, ble deler av arbeidet også gjort av det vi kaller frie skribenter. Caspar Peter Rothe var en slik skribent. Frie skribenter var personer som skrev litteratur som de solgte til folket. De var avhengig av en stor og økonomisk sterk gruppe som kunne kjøpe deres arbeid, for å i det hele tatt overleve. Den økonomisk sterke gruppen fantes ikke i samme grad på slutten av 1600-tallet og starten av 1700-tallet, som den gjorde fra midten av 1700-tallet og utover. Ole Feldbæk legger vekt på at det er utviklingen av en økonomisk sterkere og mer delaktig dansk offentlighet i løpet av de første 50 årene av 1700-tallet, som i det hele tatt gjør det mulig for disse frie skribentene å gjennomføre sitt opplysningsprosjekt.

Vi må her huske at når vi sier fri skribent så kan dette være misvisende, da de nok ikke var så frie som betegnelsen tilsier. De var nok ofte avhengig av velyndere, som kunne sponse det de skrev. Det var også en del frie skribenter som hadde håpet å få et embete i staten på grunn av det de skrev. De var derfor ofte lite kritiske i sin representasjon av eneveldet

Den danske offentligheten og opplysningslitteratur

En forutsetning for det arbeid som den historiske skribenten Caspar Peter Rothe gjorde var en aktiv og deltakende dansk offentlighet. Dette var ikke tilfellet i starten av 1700-tallet, men utover århundre utviklet den danske offentligheten seg til å bli mer aktiv og deltakende.

På starten av 1700-tallet fantes ikke det publikummet som mange skribenter var avhengig av for å utføre sitt arbeid. Det var en mangel på personer og grupper som ønsket å bruke penger på å bli informert, opplyst og underholdt. Resultatet var derfor at studier av for eksempel historie og språk ble utført innenfor små og gjerne lukkede miljøer. Endringen skjedde gradvis utover århundre da kjøpekraften og viljen til å delta i det offentlige økte blant visse deler av det danske folket. Etterspørselen etter litteratur som både opplyste og underholdt leseren økte, og dermed ble det lagt mer til rette for litterær og underholdende virksomhet.⁴⁴

Ideen om det opplyste folket, og de lærdes opplysningsprosjekt satte mer og mer preg på den danske offentligheten utover 1700-tallet. Den danske skribenten og historikeren Ludvig

---

⁴⁴ Feldbæk, Ole: «Fædreland og Indfødsret. 1700-tallets danske identitet», i *Dansk identitetshistorie, i: Fædreland og modersmål 1536-1789*, ed., Ole Feldbæk, (4 bind, København, 1991), s. 112-113.

Holberg er den personen Ole Feldbæk gir mye av æren for at det danske folkets økte interesse for litteratur, som for eksempel litteratur om Helstatens historie.⁴⁵ Med verk som *Dannemarks og Norges Beskrivelse* og *Dannemarks Riges Historie* formidlet han blant annet til det danske folket hvordan deres stat, med en eneveldig konge, var bygget opp, og hvordan de var tjent med de ordninger som var på plass. Holberg åpnet ved hjelp av disse verkene opp for andre skribenter som interesserte seg for, eller så potensialet, med opplysningsarbeidet. Borgeren skulle lære om verden rundt seg, og hvordan de kunne bidra i utviklingen av et bedre samfunn. I tråd med opplysningstidens tanker og ideer ble opplysningen av det danske folket sett på som et av de viktigste arbeidene en lærd person kunne foreta seg. Med den økte kjøpekraften og interessen blant folket ble dette arbeidet lettere å realisere.⁴⁶

Den økte kjøpekraften blant deler av befolkningen gjorde det mulig for aviser og tidsskrifter å eksistere til en større grad enn tidligere. Ønske om å opplyse og utdanne seg selv økte blant de forskjellige gruppene med god nok økonomi til å kjøpe den nødvendige litteraturen. Denne gruppen hadde også et ønske om å bli underholdt mens de leste. Det å være opplyst og utdannet ble i visse kretser sett på som en plikt alle borgere hadde ovenfor seg selv og staten.⁴⁷

De frie skribentene sto klare til å oppfylle denne nye etterspørselen etter opplysning og underholdningslitteratur. De kunne informere leseren om nyheter i inn og utland, litteratur og ikke minst samfunnsidealene innenfor moral og etikk. For eksempel ble fortidens tidløse dyder presentert for leseren, som da lærte om disse og så nytten dydene hadde for samfunnet og dem selv.⁴⁸

Opplysningstidens menneskesyn var med på å utvikle et ideal for blant annet offentlige personer, som Ludvig Holberg. Idealet gikk utpå ideen om den gode og fornuftige borgeren, som tenkte selvstendig og som viste om sin egenverdi. Det var spesielt etter 1750 at det utviklet seg en tanke om at borgeren ikke lenger bare skulle være en passiv deltaker i samfunnet som kun var en nyttig og lojal undersått av kongen, men heller være en mer aktiv borger, som tok del i den danske offentligheten, og som arbeidet selvstendig for det almene beste.⁴⁹

---

⁴⁵ Feldbæk 1998:109-112

⁴⁶ Feldbæk 1991: 113-114

⁴⁷ Feldbæk 1991: 113, 115.

⁴⁸ Feldbæk 1991: 112-115.

⁴⁹ Feldbæk 1991: 112-115.

Ole Feldbæk oppsummerer utvikling som skjedde med den danske offentligheten i starten og midten av 1700-tallet på følgende måte:

En købedygtig læsende dansk offentlighed var således definitivt etableret ved midten af 1700-tallet. Den var dybt loyal over for enevælden som statsform og styreform. Men oplysningstiden havde bibragt den en eftertænkende, til dels kritisk holdning, som enevælden fandt det nødvendig at tage hensyn til.⁵⁰

Utviklingen av en lesende og økonomisk villig dansk offentlighet på midten av 1700-tallet hadde dermed gjort det mulig for personer, som blant annet Caspar Peter Rothe, til å livnære seg av det arbeid de gjorde.

Når det gjelder Rothes valg av biografien som sjanger, og hvordan han kunne livnære seg som historisk skribent kan vi se at Ludvig Holberg selv ofte valgte å skrive historie i form av en biografi. Holbergs *Heltehistorier*, og senere *Heltinnehistorier* var skrevet i all hovedsak som en samling av forskjellige biografier om det han synes var store personer.⁵¹ Disse bøkene skal ha vært svært populære,⁵² og dette kan fortelle oss at den historiske biografien som sjanger var generelt populær blant de kjøpedyktige og interesserte delene av den danske befolkningen. Dette kan selvfølgelig bare ha noe med at det var Holberg som var forfatter av disse verkene, men det kan også være en indikasjon på at sjangeren var populær, og dermed ha gjort det mulig for Rothe å livnære seg av sitt arbeid. En nærmere gjennomgang av den historiske biografis historie kommer senere i oppgaven, når vi skal prøve å sette Rothes valg av sjanger inn i en større kontekst.

Vi har nå sett at det er et ønske om et opplyst og utdannet folk både blant det danske folket, og i det danske statsapparatet, med kongen som leder. Historie ble hos begge parter sett på som en god måte å finne mye av den kunnskapen en borger burde ha. Men hvordan var den generelle historieskrivingen på 1700-tallet. Det skal vi se nærmere på nå. Vi skal ta for oss det som blir kalt klassisk historieskriving, som er en fellesbetegnelse for historieskrivingen før profesjonaliseringen av historiefaget. Når vi har gjort det blir det naturlig å se på de mest sentrale dydene som historieskrivingen skulle få frem. Til slutt skal vi se nærmere på den antikvariske måten å forholde seg til fortiden på, som til dels står som en motpol til den

---

⁵⁰ Feldbæk 1991: 118.

⁵¹ Høst, Sigurd: *Om Holbergs historiske skrifter*, (Bergen, 1913), s. 145-147.

⁵² Høst 1913: 159.

klassiske historieskrivingen, men som også påvirket historieskrivingen i Danmark-Norge på 1700-tallet.

Klassisk historieskriving

I den klassiske historieskrivingen var historie først og fremst en måte å lære bort moralske lærdommer. Et kjent uttrykk var at «historien var livet læremester».⁵³ Det var vanlig å se på historien som en fortelling om personers handlinger, og de eventuelle egenskapene ved personen det verdt å diskutere. Historieskrivingen var ofte fortellende eller narrativ, og de vanligste objektene i historieskrivingen var gode og dårlige fyrster, om krigenes vinnere og taper, samt eventuelle lover og styreformers som den historiske skribenten ønsket å ta frem. Dette var i tradisjon etter den romerske historieskrivingen, med personer som Sallust, Livius og Tacitus som representanter.⁵⁴ Som vi har sett på tidligere var fortiden det stedet hvor en kunne finne tidløse eksempler som alle kunne lære noe av. Dyder, laster og eventuelt andre egenskaper var ofte hovedbudskapet i de fleste historiefortellingene. Fortiden var nåtidens læremester, og den historiske skribentens hovedoppgave var å finne og formidle disse lærdommene.⁵⁵

Historisk analyse var derfor hovedsakelig, som vi har sett på tidligere, en sammenligning mellom fortid og nåtid. Når en historisk skribent arbeidet med en spesiell hendelse, eller en person, så var det den rette parallellen mellom den hendelsen og nåtiden den var ute etter. Det var derfor ikke kunnskap det unike ved perioden, eller utviklingen som skjedde igjennom perioden som var viktig, men heller mengden av paralleller, og forståelse av disse som avgjorde om en person hadde god historisk kunnskap. Derfor var heller ikke tidsdimensjonen viktig i klassisk historieskriving. Fortiden var så godt som lik nåtiden, og tidsforskjellen var derfor uvesentlig.⁵⁶

Ifølge Anne Eriksen var det en viss endring, men også styrking av denne måten å forholde seg til historieskriving på 1700-tallet.⁵⁷ På 1700-tallet vokste det frem, med Voltaire som hovedrepresentant, en mer filosofisk historieskriving. Voltaire var kritisk til fokuset andre

---

⁵³ Eriksen, Anne: *Topografens verden: Fornminner og fortidsforståelse*, (Oslo, 2007), s. 22.

⁵⁴ Melve 2010: 34-42.

⁵⁵ Eriksen 2007: 21-22.

⁵⁶ Eriksen 2007: 22.

⁵⁷ Eriksen 2007: 24.

historieskribenter la på konger og dynastier. Han ønsket et skrifte mot å skrive om nasjonens skikker og ånd. I dansk-norsk sammenheng var, ifølge Eriksen, Holberg det klareste eksemplet på denne tilnærmingen til historieskriving.⁵⁸ Målet de filosofiske historieskriverne prøvde å nå var å finne universelle lover som styrte både politiske og samfunnsmessige forhold. De ønsket derfor å få et mer generelt overblikk over historien, i motsetning til å fokusere på for eksempel den spesifikke eksemplariske personen.⁵⁹

En annen endring som skjedde på 1700-tallet i forhold til historieskrivingen var at det var en utvidelse av de temaer som historieskrivingen tok for seg. Det sivile samfunnet fikk større innpass. Da tenkte en spesielt på de økonomiske og næringsmessige forholdene, samt den enkelte persons livsforhold og levekår. Historien skulle fortsatt fokusere på det eksemplariske, men den rettet seg ikke i like stor grad mot å diskutere det offentlige liv, og de personer som handlet i det offentlige rom. Dette kom av den nye viktigheten av sympati, innlevelse, samt en bredere lesekompetanse som satte krav til de historiske tekstene. Det ble viktigere at leseren kunne sette seg inn og sympatisere med fortellingens budskap. Utvidelsen av tematikken og den mer engasjerte leseren førte til at historien fikk en didaktisk funksjon. Historien kunne brukes til å lære borgerne om for eksempel sivil borgerdyd, og ble derfor en del av opplysningsprosjektet.⁶⁰

Hva 1700-tallets tenkere la i begrepet dyd, borgerdyd, fedreland og patriotisme skal vi se på nå. Dette er noe Caspar Peter Rothe vier mye av sin fortelling om Tordenskiold til å oppdra leseren i, så det er derfor viktig for oss å vite hva han og andre mente med disse begrepene, og hvor viktig disse begrepene var i det dansk-norske samfunnet.

Dyd, borgerdyd, fedrelandskjærlighet og patriotisme.

Som vi har tidligere sett var de fleste historieskribenter på 1700-tallet opptatt av å skrive om de tidløse dyder og egenskaper som man kunne finne i fortiden. Hvilke dyder de valgte å fokusere på varierte fra verkt til verk, men det var et felles mål med formidlingen av alle dydene.

De tidløse dydene skulle være med på å vise hva det ville si å være en god borger i samspill med det større samfunnet rundt borgeren. Dydene gjenspeilet en viss plikt hver innbygger,

---

⁵⁸ Eriksen 2007: 24.

⁵⁹ Eriksen 2007: 24.

⁶⁰ Eriksen 2007: 24-25.

eller borger, hadde ovenfor samfunnet og statsmakten. I dansk sammenheng er det da hovedsakelig snakk om den eneveldige kongen. Denne plikten hver borger hadde til å være dydig eller til å frembringe de egenskaper i seg selv kunne fremme samfunnet kan vi kalle borgerdyd. Formålet med ideen om borgerdyd var å fremme en tanke om å sette til side personlige interessere til fordel for samfunnet og det almene beste. Ifølge Tine Damsholt var dydene en indre motivator som gjorde borgeren i stand til akkurat dette. Plikten til å sette sine egne motiver til side for å bidra til samfunnets fremgang.⁶¹ Enkeltpersonen skulle igjennom dydene se at det var det store bildet som telte, og ikke bare deres egeninteresser. Når da borgeren for eksempel lært om noen av dydene, og tatt til seg hva de betydde og hvordan de kunne brukes. Ville den da se seg selv som en del av noe større, og helt naturlig begynne å bidra til det felles beste. Da kunne en snakke om at personen hadde god borgerdyd. Den ville nå, hvis det krevde det, gå så langt som å ofre sitt eget liv for dette samfunnet den var en del av. Man kunne da omtale personen som en god borger, eller patriot.⁶²

En patriot blir derfor en person som satte sine medborgere og det felles beste foran sine egne interesser. Det å være en patriot ble sett på som et ideal på 1700-tallet både i Danmark-Norge og i Europa generelt.

Hassing skriver at det i løpet av 1700-tallet utviklet seg en forestilling om et sekulært fellesskap på tvers av de danske samfunnsmessige barrierer.⁶³ Denne forestillingen gikk ut på at det var et fellesskap og kollektiv tilhørighet å finne i denne patriotismen. 1700-tallets patriotismen må vi passe på å ikke forveksle med eller direkte sammenligne med den mer moderne nasjonalismen. Den må heller sees på som transnasjonal og forestilt fellesskap. I en historisk sammenheng må 1700-tallets patriotisme sees på som et politisk fenomen hvor borger, handling, dyd og fedreland står sentralt. Selv om det også her finnes tendenser til å se på folket, språket og historien til en nasjon, er det ikke her 1700-tallets patriotisme finner sin legitimitet, det er et mer moderne fenomen.⁶⁴

I Danmark-Norge kom patriotismen ofte til uttrykk i for eksempel forskjellige patriotiske selskaper. Disse selskapene hadde ofte som mål å fremme forskjellige allmennyttige formål som skulle føre til forbedringer av folks liv. Undervisning, opplysning og fattighjelp er noen

---

⁶¹ Damsholt 2000: 81.

⁶² Damsholt 2000: 81-88.

⁶³ Hassing 2005: 30.

⁶⁴ Hassing 2005: 29-30.

eksempler, men deres overordnede mål var å skape en folkelig følelse av tilhørighet til staten og kongen. Den danske patriotismen var derfor svært lojal ovenfor kongemakten.⁶⁵

De fleste patrioter kom fra middelklassen og de hadde et sterkt ønske om å fremstille seg selv som personer med stor nytteverdi for kongen.⁶⁶ Borgerdyd ble derfor, som vi har sett på tidligere, en av de ypperste dydene innad i danske borgerskapet. Det ble viktig at en person skulle ha en viss nytteverdi for staten og begrepene patriotisme og samfunnsnytte gikk ofte hånd i hånd. Denne ideen om at en person skal dømmes og bedømmes etter sin samfunnsnytte var ikke reservert for borgerskapet, men også forventet av alle deler av samfunnet. Om du var en norsk bonde eller en dansk kjøpmann skulle du være av størst mulig verdi for din konge og ditt fedreland. Patriotisme skulle ikke ha noen nasjonal eller sosial avgrensing i Danmark-Norge. Patriotismen skulle derfor være et bindemiddel mellom alle de sosiale lagene og den avgjørende faktoren som holdt helstaten sammen. Kongen var på toppen med nyttige og lydige borgere i de forskjellige sosiale lagene.⁶⁷

Det er derfor snakk om en spredning av en patriotisk følelse blant folket, da både i Danmark-Norge og resten av Europa. Denne patriotiske følelsen kan også kalles for fedrelandskjærighet. Damsholt skriver at fedrelandskjærighet ble sett på som den første og viktigste dyden en god borger kunne ha, fordi den finnes i menneske, og er en del av menneskets natur.⁶⁸

Fedrelandskjærigheten var direkte knyttet til kjærighet for kongen, siden han var samfunnets eller fellesskapets overhode. Hvis man var god patriot hadde man fedrelandskjærighet. Som vi har vist tidligere var essensen til det å være en god patriot det å kunne sette sine egne interesser til side, sånn at man kunne arbeide for fellesskapets beste. Når det er snakk om fedrelandskjærighet er det enda mer snakk om å tjene og utføre sin plikt ovenfor kongen, som dette fellesskapets overhode. Det er viktig å poengtere at de å være patriot og det å ha fedrelandskjærighet gikk hånd i hånd. Hvis man tjente sin konge godt så tjente man også samfunnet. Fedrelandskjærighet var en dyd eller en følelse som skulle få borgeren til å leve et dydig liv hvor han eller hun tjente både konge og fedreland. Den fungerte som, i likhet med de andre dydene, som en indre motivator for folket. Fedrelandet kalte igjennom denne

---

⁶⁵ Hassing 2005: 31.

⁶⁶ Hassing 2005: 31.

⁶⁷ Hassing 2005: 30-31.

⁶⁸ Damsholt 2000: 113.

følelsen på borgeren til å oppfylle sine plikter som en del av noe større enn seg selv. Det var mer en indre motivator enn den var en ytre motivator.⁶⁹

Vi har nå sett på hvordan noen 1700-tallets historie skribenter oppfattet historie, og hvilken funksjon den hadde. De så fortiden som en tid det var mulig å ta lærdom av. I fortiden kunne de finne de tidløse dydene som hadde gjort det mulig for stater, byer eller enkeltpersoner å bli store. Disse dydene ønsket mange å opplyse folket rundt dem om. Det var en tanke om at hvis folk lærte om disse dydene, kom de til å bli gode patrioter med god borgerdyd, for dermed å bidra til det felles beste, eller fedrelandets fremdrift/storhet. Derfor ble deres hovedfokus fortellingen om de store mennene, de edle bystatene og de mektige rikene. For det var her de kunne finne dydene som hadde gjort dem store.

Men det fantes en annen tilnærming til historieskrivingen. Denne tilnærmingen sto sterkt i Europa og Danmark-Norge på 1600 og innover 1700-tallet. Her var ikke nødvendigvis fokuset å lære noe av historien, men det var bevarelsen av historien og fortellingens sannhet som var det viktige. De som hadde denne tilnærmingen til historie blir kalt for antikvarer. Grunnen til at disse er relevante i denne oppgaven er den posisjonen de hadde innenfor det historiske miljøet i Danmark-Norge på 1700-tallet. De så ofte ned på de frie skribentenes arbeid, som fokuserte på underholdning istedenfor den antikvariske sannheten. Blant annet Caspar Peter Rothe fikk føle på kritikken fra antikvarene.

Antikvarismen

Antikvarismen sto sterkt i Danmark-Norge, og genert i Skandinavia på 1700-tallet. På 1600-tallet hadde den antikvariske måten å forholde seg til historie slått rot i både Frankrike, England og Italia. Fokuset på en tidlig kildekritikk, og viktigheten av å vise leseren kildene sine ble en viktig del av historieskrivingen på 1600-tallet. Det ble en større skepsis til historie basert på myter, legender og andre folkefortellinger.⁷⁰ Denne tanken fulgte med inn i på 1700-tallet, og de som praktiserte denne måten å forholde seg til historie på blir betegnet som antikvarismen.

Den første antikvaristen blir ofte sagt å være Francesco Patrarca som arbeidet under den tidlige italienske renessansen på 1350-tallet. Han blir også sett på som «humanismens far», og

---

⁶⁹ Damsholt 2000: 113-116, 124-125.

⁷⁰ Melve 2010: 71-88.

hadde en interesse for det italienske språket og litteratur. Grunnen til at han kan bli kategorisert som en antikvar er hans arbeid hvor han stilte seg mer kritisk til Romas ruiner som et tegn på en ærerik fortid. Han studerte for eksempel inskripsjoner, romerske mynter og klesplagg som om de var historiske bevis på at det var en forskjell mellom antikkens Roma, og byen Roma i hans egen tid. Han gjorde dermed et forsøk på å kontekstualisere fortiden i forhold til sin egen tid. Fortiden måtte sees på sine egne premisser mente han og andre antikvarer.⁷¹

En annen antikvar som muligens er mer kjent for sitt kritiske arbeid med kildene sine var Lorenzo Vallas. Han er kjent for å avsløre eller si at det konstantinske gavebrevet var en forfalskning. Brevet var sett på som begrunnelsen for at paven kunne holde store områder i Italia, på grunn av at disse områdene var en gave fra keiseren av Roma. Med hjelp fra jurister, poeter og grammatikere fant Vallas ut at brevet umulig kunne stamme fra 300-tallet. Hans tilnærming til kildene ble straks tatt opp av andre, og en tidlig kildekritisk tilnærming ble mer vanlig enn før.⁷²

Denne holdningen til kilder, og deres viktighet spredde seg til resten av Europa mellom 1400 og 1600. I Danmark-Norge ble det i 1622 satt i gang en offentlig og systematisk innsamling av topografiske-antikvarisk materiale som skulle samle inn det som kunne være av historisk viktighet. Et resultat av dette, som også blir sett på som inntoget for den antikvariske tankegang i Danmark-Norge, var Ole Worms innsamling av runeinnskrifter for verket Monumenta Danica som kom ut i 1643.⁷³

På 1700-tallet sto antikvarisk tankegang sterkt i Europa. I Frankrike hadde Martin Bouquets tatt å sett kritisk på kildene til den franske historien frem til 1328. Ludovico Antonio Muratori hadde gjennomført et lignende italiensk prosjekt, og i Tyskland hadde antikvariske studier blitt en del av rettsstudiene. Dette sammen med fremveksten av de lærde vitenskapelige samfunnene i Europa skapte et tungt lærd miljø hvor antikvarismens ideer ble utvekslet og diskutert. Den antikvariske historien ble i visse vitenskapelige kretser sett på som den eneste historie formidlingen som var gjeldene på grunn av sin kildehandtering.⁷⁴

I Danmark-Norge var det mange historiske skribenter som fulgte ideene til antikvarene, og fokuset på kildefremvisning var sterkt gjeldende. Hans Gram var nok den fremste

---

⁷¹ Melve 2010: 65-67.

⁷² Melve 2010: 65-67.

⁷³ Melve 2010: 88.

⁷⁴ Melve 2010: 90.

representanten for det antikvariske forholdet til historien i Danmark-Norge. Gram var banebrytende innenfor den kildekritiske tilnærmingen til tidligere dansk historieskriving. Fra 1714 var han professor i gresk ved Universitetet i København. I 1730 ble han utnevnt til kongelig historigraf, leder av Det Kongelige Bibliotek, og sekretær i Gehejmearkivet, som var det viktigste arkivet i det danske eneveldet.⁷⁵ Han stilte strenge krav til hva han kunne anerkjenne som historieskriving, og da med et kriterium som gikk utpå at kildeprøving var veien til god historieskriving. Gram hadde en sterk posisjon i det historiske miljøet generelt i Danmark-Norge, og hans tanker rundt hvordan man skulle forholde seg til historie, og hvordan historie skulle skrives, var derfor til en viss grad gjeldende for de som ønsket å bli tatt seriøst som en historisk skribent.⁷⁶ En tidlig kildekritikk, og viktigheten med å vise frem sine kilder var derfor noe en dansk-norsk historisk skribent måtte ta til seg hvis den ønsket å ha autoritet over det den skrev om. Som vi skal se senere var dette gjeldene for historiske skribent.

En kritikk til antikvarene var at de gikk for detaljert til verks, og brukte for mye tid og plass i sine verkt på å diskutere kildene sine at det gikk utover lesbarheten til verkene. Det ble for tørt og kjedelig i en verden hvor informasjon ble lettere og lettere å få tak i.⁷⁷

Selv om det kan virke som at den klassiske historieskrivingen, med fokus på enkeltpersoner og lands historie, står i opposisjon til antikvariatene er ikke dette nødvendigvis tilfellet. Man kunne formidle historien både på en underholdende og opplysende måte, og allikevel ivareta de antikvariske kravene om kildekritikk og åpenhet rundt kildene. Dette var selvfølgelig en balansegang alle historiske skribenter måtte forholde seg til i den dansk-norske helstaten på 1700-tallet. På den ene siden var de avhengige av å selg verkene sine ved hjelp av underholdning og opplysning, men de måtte også ha en viss autoritet over den historien de skrev om. En autoritet de kunne skaffe seg ved å ha en antikvarisk tilnærming til historien. Som vi skal se på senere gjorde Caspar Peter Rothe et forsøk på å tilfredsstillte begge måtene å forholde seg til historie.

Vi har nå sett veldig kort på hvordan situasjonen var i Danmark-Norge på tiden Caspar Peter Rothe arbeidet, samt de ledende måtene å forholde seg til historieskrivingen. Nå skal vi se nærmere på personen Caspar Peter Rothe og hans verk om Tordenskiold.

---

⁷⁵ Skovgaard-Petersen, Karen: «Hans Gram», (Denstoredanske.dk, publisert 30.01.2009).

Lokalisert 08.05.2017 på Verdensveven:

http://denstoredanske.dk/Danmarks_geografi_og_historie/Danmarks_historie/Danske_historikere/Hans_Gram

⁷⁶ Melve 2010: 99-101.

⁷⁷ Melve 2010: 68.

Caspar Peter Rothe og verket om Tordenskiold

Caspar Peter Rothe var en dansk skribent, historiker og jurist i Danmark-Norge på midten av 1700-tallet. Rothe ble født i Randers i Danmark den 6. mai 1724. Han var sønnen til den tyskfødte regimentsskvartermestern Carl Adolph Rothe, som var i dansk tjeneste, og hans danske kone Cornelia Molderup. Den relativt mer kjente Tyge Rothe var Caspars halvbror fra et av farens tidligere ekteskap.⁷⁸

Det finnes ikke noe informasjon om hans barndom, men han hadde etter at han flyttet hjemmefra i 1742 for å studere juss i København, en lang embeteskariere innenfor det dansk-norske statsapparatet. Han tok sin embetseksamen i 1745, men fortsatte å skrive opplysningslitteratur frem til 1758. Etter å ha drevet med sitt historiske og juridiske opplysningsarbeid i København fra 1742 til 1758 fikk han et embete som byfogd i Skive og Herredsfoged i Salingen Herred i Danmark. I 1760 fikk han tittelen Generalavditør og ble landsdommer i Nord Jylland. Av den danske kongen fikk han i 1776 den honnørene tittelen etatsråd, før han døde den 27. desember 1784.⁷⁹

Når Rothe flyttet til København i 1742 for å studere juss kan det virke som at studiene ikke tok for mye av verken hans tid eller energi, siden han straks satt i gang med å gjøre seg gjeldende som skribent. Han hadde en stor interesse for historie, og da spesielt historien til det han betegnet som store danske menn.

Allerede etter bare et år i København oversatte han en tysk eventyrbok til dansk. Boken het *Den saa kaldede Svenske Robinson eller Gustav Landkorns, en Svensk Herremands forunderlige Livs- og selsomme Levnets-beskrivelse, i Dansk overdragen*, og handlet om den svenske ridderen Gustav Landkorn. I innledningen fra Rothe står det at denne boken kunne slokke leserens nysgjerrighet for temaet, og at boken var både behagelig og nyttig.⁸⁰

Hans eget historiske arbeid startet med en historisk biografi om den danske greven og rikskansleren Peder Griffenfeld. Boken fikk navnet *Forsøg til navnkundige Danske Mænds livs og Levnets Beskrivelser, Første Stykke. Indeholdende Danmarks forrige Riigens Stoore Canzlers Peder Græve af Griffenfelds, Liv og Levnet, tilligmed alt hvad sig med hannem haver tildraget*. Boken var første del av det Rothe tenkte seg at skulle bli en større samling av

---

⁷⁸ Wad, Gustav Ludvig: «Rothe, Caspar Peter», *Dansk biografisk lexicon, XIV: Resen-Saxtrup*, redigert av Carl Frederik Bricka (19 bind, København, 1900), s. 355.

⁷⁹ Wad 1900: 355.

⁸⁰ Glente 2009:71.

historien til de store og betydningsfulle mennene i dansk-norsk historie. Boken var ifølge både Karen Glente og Gustav Ludvig Wad en økonomisk suksess med flere opplag og et relativt stort publikum.⁸¹ I det historiske miljøet møtte Rothe allikevel sterkt kritikk for sitt arbeid. En av de ledende danske historikerne på den tiden, Hans Gram, var ikke imponert over det historiske arbeidet som Rothe hadde gjort med sine kilder, og likte ikke måten han hadde skrevet om Griffenfeld på.⁸² Vi skal senere i oppgaven se på denne kritikken, og hvordan den kan ha påvirket Rothes arbeid med Tordenskiold.

I denne oppgaven er det Caspar Peter Rothes historiske biografien *Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Søe-Heldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse* som står i fokus. Verket handler om den dansk-norske sjømannen, og senere viseadmiralen Peter Wesel Tordenskiold. Verket er utgitt i tre bind, hvor første bok er fra 1747, andre bok fra 1749 og siste bok fra 1750. På grunn av sin lystige skrivemåte og gode historier ble Rothes fortellinger om Tordenskiold brukt i forskjellige skolebøker utover store deler av 1900-tallet, selv om det da hadde kommet andre verk som tok for seg sjøhelten Tordenskiold.⁸³

Det har ikke vært mulig å komme frem til hvor mange eksemplarer Rothe solgte av sin Tordenskiolds biografi. Det har heller ikke vært mulig å finne ut av den generelle mottakelsen av boken, bortsett fra at Nils Johan Ringdals skriver i sin bok, *By, bok og borger: Deichmanske bibliotek gjennom 200 år*, at tre av verkene til Rothe kom på topplisten av utlånte bøker på det Deichmanske bibliotek i Oslo på 1790-tallet. Verket om Tordenskiold ligger her nederst av verkene hans på en tolvte plass.⁸⁴ Det må her poengteres at Ringdal har forvekslet navnet til Caspar Peter Rothe med navnet til halvbroren hans Tyge Rothe, og Tyge er derfor oppført som forfatter.

Selv om anmeldelsene som vi skal se på senere var positive, kan det virke som Rothes biografi om Tordenskiold ikke var en like stor økonomisk suksess som hans verk om Griffenfeld. Det kom nemlig ikke noen flere bøker i samme serie som bøkene om Griffenfeld og Tordenskiold. Rothe skriver i sin fortale at han hadde planer om å skrive et tredje verk om

---

⁸¹ Glente 2009: 74, Wad, Gustav Ludvig: «Rothe, Caspar Peter», Dansk biografisk lexicon, XIV: Resen - Saxtrup, redigert av Carl Frederik Bricka (19 bind, København, 1900), s. 356.

⁸² Glente 2009: 74-75.

⁸³ Jensen, Poul Ulrich: «BogFeture: Mandsmod og Kongegunst», (Historie-online.dk, publisert: uvist), lokalisert: 19.01.2017 på Verdensveven.

<http://www.historie-online.dk/nyt/bogfeature/mandsmod.htm>

⁸⁴ Ringdal 1985: 34.

den danske generalen Poul Vendelbo de Löwenörns, men det ser ikke ut til at dette har blitt noe av.⁸⁵ ⁸⁶ Rothe skal heller ha utgitt noen andre mindre biografier, som ikke inngår i prosjektet «*Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse*».⁸⁷ Ut i fra dette kan vi tenke oss at Rothe ikke hadde mulighet til kun å leve av sitt historiske arbeid, og at han derfor måtte bruke tiden sin på mer matnyttig arbeid. Hvis vi ser på hva Rothe foretok seg etter utgivelsen av de tre bind om Tordenskiold kan vi underbygge dette. Roths skal ha gjort seg ferdig med sine tre bind om Tordenskiold i 1750. Deretter skal han ha brukt noen år til å både skrive nekrologer av det han mente var viktige danske personer, og skrive noen små biografier og oversatt andre historiske verk. Etter dette tok han en stilling som Byfogd i Skive og Herredsfogd i Salling Herred.⁸⁸ Et arbeide med en klart mer stabil inntekt.

Bøkene om Tordenskiold kommer i to utgaver: De originale fra 1747 til 1750, og i en revidert utgave i 1772. I den første utgaven av bindet har han en dedikasjon til kongen, en fortale, en forklaring av sjøterminologi og selve hoveddelen. Det andre bindet inneholder notater til boktrykkeren, en fortale og selve hoveddelen. Tredje bind inneholder en hoveddel, et register og en samling av vers og dikt som har blitt skrevet om Tordenskiold etter hans død.

Den reviderte utgaven kommer Rothe med en ny deklarasjon til arveprinsen Fredrik⁸⁹, og en forklaring av hvorfor han mener at det er viktig å komme med en ny versjon av Tordenskiolds historie. Rothe klager over at han har blitt ansatt ute i provinsene hvor han ikke lenger har tilgang til nytt materiale for å skrive historie. Han er derfor begrenset til å revidere sitt tidligere arbeide. Grunnen til at han velger å revidere boken om Tordenskiold begrunner han med at dette er denne boken som gir Danmarks tidligere konge, Fredrik den IV., størst ære. Rothe skriver at det i 1740 kom ut et verk i 12 bind om den svenske kongen Karl den XII. skrevet av den svenske skribenten Jøran Andreas Nordberg. I denne historiske biografien blir både den «Store Nordiske Krig» og den danske kongen på den tiden (Fredrik den IV.) omtalt.

---

⁸⁵ Rothe, Caspar Peter: «*Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Søe-Heldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse*», i, (1. opplag, 3 bind, Kiøbenhavn, 1747), fortale s. 5.

⁸⁶ Grunnet Rothes bruk av sidetall har denne oppgaven valgt å referere til hvilken del det står i, samt hvilken side i denne delen leseren kan finne det som har blitt brukt. Siden det er i dedikasjonene og fortalen at Rothe mangler sidetall, så er det delt inn i dedikasjon og fortale. Se forrige fotnote for eksempel.

De steder hvor dette ikke er oppgitt så har Rothe selv brukt sidetall. Dette gjelder hoveddelen i verkene.

⁸⁷ Wad 1900: 355-357.

⁸⁸ Wad 1900: 355-357.

⁸⁹ Arveprins Fredrik er ikke den samme som kronprins Fredrik. Arveprins Fredrik er broren til Christian den VII og onkel til Kronprins Fredrik. Kronprins Fredrik blir senere Fredrik VI.

(Holm, Edvard: «*Arveprins, Fredrik*», *Dansk biografisk lexicon, V: Faaborg - Gersdorff*, redigert av Carl Frederik Bricka (19 bind, København, 1900) s 325-327).

Det er til stor bekymring, skriver Rothe, at det er en svenske som skal bestemme hva fremtiden skal lese om den danske kongen og Danmarks deltakelse i krigen. Han mener derfor at det er veldig viktig at danskene selv kommer med sin versjon av hendelsene i den «Store Nordiske Krigen», da han mener at den svenske kommer med mange usannheter og løgner om både det danske folket og den danske kongen. Disse usannheter og løgner ønsker Rothe å motbevise ved hjelp av sin reviderte utgave.⁹⁰

At han ønsket så sterkt å motbevise det han kalte usannheter og løgner kan tyde på at han hadde motiver ved sitt arbeide, utover det å skrive til et publikum. Ved å utrope seg selv som forsvarer av den danske kongens ære kan han ha satt seg i en posisjon til å få et embete av kongen, som vi har sett tidligere at var den som delte ut disse stillingene. I alle fall så håpet han at noen skulle legge merke til det arbeidet han gjorde. Om motivet for arbeidet hans hovedsakelig var for å skaffe seg en stilling, eller om det var for å skrive til publikumet kan vi aldri si for sikkert, men vi skal i denne oppgaven være innom begge motivene.

Rothe sin biografi om Tordenskiold

Ved hjelp av Rothes egne ord, i hans dedikasjoner og forord, skal dette delkapittelet se på Rothes historiske biografi sett i lys av biografiens historie, hans forhold til kilder, bøkens oppbygging, valg av tematikk og hovedperson. Ved å se på Rothes forhold til kilder kan vi få vite mer om hvordan han mener at historie skal skrives, og hva han mener det vil si å gjøre et historisk arbeid. Når vi da ser på Rothes begrunnelse for hans oppbygging av bøkene, kan vi finne ut mer om hvordan han mener historie skal bli formidlet. Historiens funksjon, eller hvorfor historie skal skrives, kan også Rothes valg av oppbygging si oss noe om. Rothes valg av tematikk og hovedperson vill også si oss noe om hans formeninger om historiens funksjon. Da det må være noen grunner til hvorfor han velger den tematikken og den hovedpersonen som han velger.

Det er derfor ikke dette kapittelets oppgave å svare på hvordan Rothe skriver om Tordenskiold. Men heller se på hvilke tanker og ideer som ligger bak Rothes arbeid. På hvilke måter begrunner Rothe sin måte å skrive historie på, og hva kan dette si oss om hvorfor han

---

⁹⁰ Rothe, Caspar Peter: «Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Søe-Heldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse», 1, (2. oplag, 3 bind, Viborg, 1772), fortale s. 1-12.

skriver historie. Disse punktene kommer til å være med på å svare på spørsmålene om hvordan og hvorfor Rothe skriver historie i problemstillingen.

I dette kapittelet, og i selve oppgaven, er det Rothes første utgave som skal under lupen. Men det kommer også til å bli brukt deler av fortalene i de reviderte bøkene. De forskjellige fortale i bok en, to og tre er henholdsvis ti sider i første bok, to sider i andre bok, ingen i bok tredje og 21 sider med dedikasjon og fortale i den reviderte utgaven av første bok. Vi skal se nærmere på Rothes valg av biografi som sjanger, hans kildegrunnlag og hans begrunnelse for hvorfor han har bygd opp boken på den måten som han har. Etter å ha gjennomgått hans kildemateriale skal vi se nærmere på hans valg av Tordenskiold som hovedperson. Valget av Tordenskiold kan fortelle oss noe om Rothes begrunnelse for å skrive historie og hvilken funksjon han mener at historie har. Disse komponentene legger til rette for oss til å se nærmere Rothes skrivemåte og språklige valg. Når vi ser nærmere på hans skrivemåte og språklige valg blir det også naturlig å ta opp hvem det han skriver for og hvilken funksjon Rothe mener at historien skal spille.

Rothes kildegrunnlag og oppbygging av verket

I dette delkapittelet skal vi se nærmere på hva Rothe hadde å si om sitt kildegrunnlag, og hvorfor han har valgt å bygge opp verket om Tordenskiold på den måten han gjorde. I sine forord gjør Rothe et stort poeng ut av sitt kildegrunnlag. Hvorfor han så viktigheten i å gjøre et poeng ut av dette skal vi se på nå.

Rothes kildegrunnlag og kritikk av tidligere skildringer av Tordenskiold

I sitt verk om Tordenskiold bruker og viser Rothe til sitt kildemateriale. Et kildemateriale som han skal ha skaffet seg igjennom det danske Admiralitetets arkiver i København. Siden materialet kommer ifra Admiralitetets arkiver må Rothe ha fått tilgang av kongen, noe han gjør til et stort poeng i sin fortale.⁹¹ Dette i seg selv gjør at boken får mer legitimitet. En legitimitet som er grunnet i Rothes mulighet til å dedikere sin bok til kongen selv, og kongen blir da stående som velynder/hjelpemann. Å få hjelp av, eller godkjennelse av kongen selv til å finne et kildemateriale var veldig verdifullt på den tiden. Både bokens troverdighet og legitimitet blir styrket av kongens deltakelse. Selv om vi med stor sikkerhet kan si at kongen

---

⁹¹ Rothe 1747: fortale s. 7.

mest sannsynlig bare godtok Rothes forespørsel om å bruke arkivet, og ikke selv deltok i innsamlingen av materiale. Uansett, så setter dette Rothe i autoritativ posisjon fra første side av sin bok. En posisjon som han forsøker å opprettholde gjennom hele verket.

En måte Rothe prøver å skaffe seg troverdighet og autoritet på er ved hjelp av stor nøyaktighet til tidspunkter. Han viser på en veldig detaljert måte hva Tordenskiold gjør til enhver tid. Rothe har på toppen av hver side hvilken måned og år de forskjellige hendelsene skal ha skjedd. I boken kan ikke bare forfatteren opplyse leseren om de spesifikke datoene, men av og til opplyses det om nøyaktige klokkeslettet som handlingene skal ha foregått på. Om sine kilder sier Rothe:

...jeg har vært saa lykkelig, at Hans Majest. Kongen Selv allernaadigst haver vildet behage at underskrive en Kongl. Ordre for mig, til at kunde udlaae af Admiralitets Archiverne hvadsomhedst Papiirerm og Documenter, Journaler og Protocoller, ... haver jeg ved flittig Æfterspørsel, og dets angaaende ført vidløftig Correspondance maat søge de fleste Underretninger Stykke-viis, da Skibs-Journalerne, som ei heller alle haver vært at faae, alleene haver kundet, forsikre mig om tiiden, ja Timen paa Dagen, ... enhver Ting er skeet,...⁹²

Her begrunner Rothe verkets nøyaktighet ved at han har igjennom Admiralitetets Arkiv, fått tilgang til de forskjellige korrespondansene mellom Tordenskiold og det danske admiralitetet. Selv om han også innrømmer at det ikke alltid har vært mulig å finne alle journaler og dokumenter. Ved å se gjennom papirer, dokumenter, journaler og protokoller skal han ha fått så detaljerte opplysninger at han har mulighet til å være så nøyaktig. Men han skriver også at han har måttet gå igjennom de forskjellige dokumentene og dobbeltsjekket med folk for enten å få et tidspunkt eller bekrefte at et tidspunkt er riktig. Hvilke folk det er snakk om sier han ikke noe om. Rothe skal også ha fått tilgang til skipsloggene skrevet av Tordenskiold selv mens han tjenestegjorde i den danske flåten. Når det har vært uklarheter, og muligens konflikt, mellom de ulike kildene skal han ha hatt muligheten til å sende brev til broren til Tordenskiold. Rothe skal også ha vært på besøk hos broren til Tordenskiold for å få avklart problemer eller konflikter med kildene. Broren skal ha hjulpet ham med ytterligere informasjon når det har vært behov for det.⁹³

---

⁹² Rothe 1747: fortale s. 7.

⁹³ Rothe 1747: fortale s. 6-8.

Rothes fokus på nøyaktighet til tiden handlingene skal ha skjedd kan si oss noe om hvordan han mener at historie skal skrives. Han mener at tiden både gir troverdighet og legitimitet til det som er skrevet, samt at det gjør det lettere for leseren å følge med på. Derfor blir det viktig for Rothe at bøkene hans er bygget på et kildegrunnlag som kan si ham noe om de forskjellige tidspunktene.

Rothe anerkjenner at det har blitt skrevet om Tordenskiold tidligere, men at det som er skrevet er for lite og har visse feil. Det er spesielt kildegrunnlaget til de tidligere skribentene han kritiserer. Assessoren⁹⁴ Peder Sørensen De Hofman skal, ifølge Rothe, ha skrevet et kompendium om Tordenskiold før han selv skriver sitt verk. Hofman var en assessor i den danske Hoffretten i København og senere i den danske Høyesteretten. Hofman hadde en interesse for slektsforskning og personal historie. Han utga i 1746 en samling av kompendier som het «*Portraits historiques des hommes illustres de Dannemark I-VI*». Hvor han tar for seg både Griffenfeld og Tordenskiold, de samme personene som Roth skrev om nesten samtidig.⁹⁵ På grunn av denne tilfældigheten føler Rothe at det er nødvendig å poengtere at han verken har kopiert Hofmans arbeide, eller mener at Hofman har kopiert hans.⁹⁶

Rothe gir honnør til Hofman for hans arbeide. Han bemerker seg spesielt Hofmans bruk av, og samarbeidet med en offiser som tjenestegjorde med Tordenskiold. Offiseren skal ha vært til stede sammen med Tordenskiold ved flere anledninger. Men selv om Rothe mener at Hofman har gjort et godt arbeide, sier han også at det er flere feil og mangler ved Hofmans historier. Gjennom sin grundige gjennomgang av journaler og dokumenter skal Rothe ha funnet feil ved kompendiet. Som Rothe selv sier:

... som i dette Stykke bemerkes, thi jeg kand see, hand haver i samme efterfulgt eet mig ogsaa tilhænde kommen Udtog af denne vores fælles Søeheltes Levnet, som man vel hadde Aarsag at sætte tiid til, eftersom det er sammenskreven af en brav Dansk endnu levende Søe-Officeer, der selv haver vært de fleste Stæder med, og var een af Tordenskiolds beste Venner, men som der er sammenskreven uden ad af Hovedt, nu maaskee mange Aar efter Tordenskiolds Død, har der ved den Leylighed indsneget sig

---

⁹⁴ En Assessor er en tidligere betegnelse for en juridisk embedsmann. Nå bruker vi ofte dommer om samme type stilling.

Lundum, John: «assessor», (denstoredanske.dk, publisert: ukjent, redigert: 21.01.2009), lokalisert: 26.01.2017 på Verdensveven.

[http://denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/Jura/Retspleje og domstole/assessor](http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Retspleje_og_domstole/assessor)

⁹⁵ Hauch-Fausbøll, Povl Theodor Sofus Emanuel, "Tycho de Hofman", (denstoredanske.dk, publisert: ukjent, redigert: 17.07.2011), lokalisert: 26.01.2017 på verdensveven.

http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Historie/Genealog/Tycho_de_Hofman

⁹⁶ Rothe 1747: fortale s. 5.

adskillige Feil.⁹⁷

Selv om Rothe mener at samarbeidet med denne «brave Danske Sjø-Officeer» er veldig bra, mener han at et av problemene til Hofman er at han har konsultert seg med denne offiseren for lenge etter at selve hendelsene skjedde. Dette har ført til at det har blitt feil og mangler ved historiene. Rothe mener at han selv står i en posisjon til å kritisere tidligere arbeid med Tordenskiold. Han legitimerer sin egen posisjon ved å si at han har fått sitt kildemateriale fra admiralitetets arkiver, og fordi han er den første som har brukt journaler, manuskripter og dokumenter fra Tordenskiolds tid i sitt eget arbeide. Han har gjennom denne tilgangen sett at det er uoverensstemmelser mellom det Hofman skriver og det han selv ser i dokumentene.⁹⁸

Innvendingene mot Hofmans kildegrunnlag kan få oss til å tenke at Rothe har en slags kildekritisk tilnærming til de kilder som finnes om Tordenskiold. Ut i fra kritikken kan vi tenke oss at Rothe setter troverdigheten til dokumenter høyere enn troverdigheten til ordene og fortellingene til denne offiseren som skal ha vært til stede. Både fordi at Rothes kildemateriale er skrevet på samme tid som Tordenskiold levde, og fordi kildemateriale kommer fra et spesielt arkiv. Dette kan tolkes som en viss kildekritisk tilnærming. Rangering av troverdigheten til de forskjellige kildematerialene kan minne om den kildekritiske tilnærmingen som ble utviklet etter 1840. Denne rangeringen kan ha noe med at Rothe generelt mener at skriftlige kilder er mer troverdige enn en persons fortellinger, men det kan også ha noe med hvor Rothe fant de nedskrivende kildene. Vi kan tenke oss at Rothe ville ha rangert materialet annerledes hvis det ikke var for at de nedskrivende kildene kommer fra admiralitetets arkiver. På grunn av at kildematerialet er fra dette arkiver har det nok en større troverdighet for Rothe enn om det hadde kommet fra et annet, mindre anerkjent sted. Arkivene er knyttet til den danske kongen, og vi vet hvilken posisjon og legitimitet kongen har i det danske samfunnet på 1700-tallet. I seg selv gir dette mer legitimitet til det som blir skrevet enn det en offiser gjør. Siden Rothe poengterer at han har sine kilder fra dette arkivet flere steder i både dedikasjonene og i fortalene, må det ha hatt en viss betydning. Så det er ikke sikkert at Rothe mener at skriftlige kilder gir mer troverdige, og dermed kommer nærmere «sannheten» enn, som i dette tilfellet, vitnebeskrivelser fra offiser gjør. Men i dette tilfelle oppfatter Rothe kildematerialets opphav, og stedet hvor det har blitt funnet som årsaker til at verket har en større troverdighet enn andre verk bygget på annet kildemateriale.

---

⁹⁷ Rothe 1747: fortale s. 6.

⁹⁸ Rothe 1747: fortale s. 5-6.

Dette forholdet til kilder som Rothe fremviser her minner om det antikvariske forholdet til kilder. Som vi har sett på tidligere sto de antikvariske ideene rundt historieskrivingen sterkt i Danmark-Norge på 1700-tallet. Med sterke personligheter som Hans Gram var en tidlig kildekritikk viktig hvis en skulle bli anerkjent som en historisk skribent. Det ble derfor veldig viktig for Rothe å vise at kildene hans var fra et sted med kredibilitet. Som vi skal se litt på senere fikk han kritikk av Gram for sitt arbeid med Griffenfeld boken nettopp på grunn av kildearbeidet han hadde gjort. At Rothe nå har aktivt arbeidet med kildene sine, og har hatt, som vi ville ha sagt, en tidlig kildekritisk tilnærming er med på å forsvare hans eget historiske arbeide ovenfor den etablerte historieeliten deriblant Hans Gram.

Kritikken av Hofman kommer Rothe med i sin fortale, og for Rothe har fortalen en funksjon. Som han selv sier: «... en Fortale, i hvilken verkets Author gjerne anfører det, som enten visse Tilfælde kan tiene hannem til Forsvar, eller og i andre Tilfælde kand sætte hans Arbeide i dis større Priis...»⁹⁹. En fortale, som gjerne er skrevet av forfatteren kan i noen tilfeller brukes til å forsvare arbeidet, og i andre brukes til å forklare viktigheten med arbeide. Ved å forklare viktigheten kan forfatteren øke verdien verket har for leseren. Siden kritikken til Rothe kommer i fortalen, vil det si at han mente at det kunne forklare viktigheten av hans arbeide, og forklare leseren hvorfor verket hadde en verdi.

Kritikken kommer nok derfor også som et resultat av at Rothe er meget stolt over å være den første som får tilgang til disse arkivene, og dermed ønsker han at dette skal gi hans eget verk troverdighet som den sanne historien om Tordenskiold. Kritikken blir derfor en måte for Rothe å øke sitt eget verks status. Han er den første som har hatt muligheten til å gå inn å se på loggene som er skrevet av Tordenskiold selv, og jobber med et kildemateriale som er skrevet i Tordenskiolds egen tid. Dette setter Rothe i en autoritativ posisjon innenfor feltet, og det er viktig for Rothe å spille så mye som mulig på dette. Selv om Rothe sier at det er sannheten og troverdigheten han kritiserer ved Hofmans arbeide, er kritikken også en måte for ham selv å vise at han nå er den personen som er best egnet til å utale seg om temaet. Så selv om Rothe sier at kritikken hovedsakelig er rettet mot de feil og mangler han har funnet, så er kritikken også en måte for ham selv å øke sin egen status innenfor feltet. For selv om Rothe stiller spørsmål ved Hofmans bruk av kilder er kritikken av hans eget kildemateriale derimot nesten ikke eksisterende.

---

⁹⁹ Rothe 1747: fortale s. 1.

En moderne historiker ville ha vært forsiktig med å ta alt som Tordenskiold skriver for god fisk, spesielt med tanke på Tordenskiolds egne forvarsbrev i de situasjoner hvor det blir stilt spørsmål ved hans valg. Men det virker som at Rothe ikke stiller seg noen spørsmål rundt sine egne kilders troverdighet. En grunn kan være at han rett og slett har en så stor tiltro til det som står at det er ikke noe poeng for ham å stille spørsmål ved det. En annen kan være at hvis han stiller spørsmål ved Tordenskiolds nedtegnelser så undergraver han sitt eget arbeide.

Tordenskiold blir igjennom alle tre bindene fremstilt som en person som man kan stole fullt og helt på. Tordenskiold skal kunne stå som eksempel for ettertiden, og mye av dette begynnes nettopp med at Tordenskiold er en mann som man kan stoles på. Hvis Rothe da begynner å stille spørsmål ved troverdigheten til blant annet Tordenskiolds egne loggføringer, undergraver han denne implisitte forståelsen av Tordenskiold som en sannhetens mann. Det er derfor verken ikke i Rothes egeninteresse, eller historiens han skriver sin interesse, å stille noen form for spørsmål til kildene.

Det er også en tvetydighet ved Rothes kritikk av Hofmans arbeide. Samtidig som han kritiserer Hofman for sin bruk av muntlige kilder så lenge etter hendelsene, nøler han ikke selv med å bruke broren til Tordenskiold i sitt eget arbeid. Som vi har sagt tidligere konsulterer Rothe seg med broren når det var ting ved kildene som ikke gikk helt opp. Broren var ikke tilstede selv ved disse anledningene, men Rothe mente tydeligvis at han hadde en autoritet, som familiemedlem, til å utale seg og klargjøre enkelte utydeligheter. Akkurat hvilke deler av fortellingen broren har hjulpet ham med sier han ingenting om. Men det kan tenke seg at han har brukt broren når det har vært spørsmål om Tordenskiolds karakter, og hva han hadde gjort i de forskjellige situasjonene. At en person som ikke er til stede, men er i familie med hovedpersonen, har mer kredibilitet enn en person som var til stede kan vi stille oss spørsmål ved. Men det virker som om at det for Rothe er uproblematisk å si at et familiemedlem er en mer egnet person til å utale seg, i ettertiden, enn en person som var tilstede.

Nøyaktigheten i historiens tidspunkter, og Rothes tilgang til Admiralitetets arkiver var med på å skaffe ham kredibilitet som historiker. I en anmeldelse i *Kiøbenhavnske Nye Tidender om lærde og curieuse Sager* fra 1749 står det at forfatterens «... ikke ubereed og uforsynet med fornødne Materialer har givet sig til at beskrive denne Helts Liv og Levnet, kan noksom sees

af de deels skriftlige, dels mundtlige Efterretninger, som han fra alle Kanter har indhævet, ... er et stort Beviis opaa Forfatterens Flid og Omhyggelighed.»¹⁰⁰

Her mener anmelderen at Rothes innsamling av skriftlige og muntlige kilder kan stå som bevis på hans arbeidsomhet og nøyaktighet.

Denne anmeldelsen sett sammen med den vi skal se på senere kan gi en pekepinn på hvordan den generelle formeningen var rundt Rothes kildebruk, eller som kanskje passer bedre her, Rothe troverdighet som forteller. Ut i fra denne anmeldelsen kan vi si at Rothes kildebruk har hos noen skaffet ham den autoritet og troverdighet som han er ute etter. Det er nettopp Rothes bruk av autentiske dokumenter fra den tiden som han skriver om, som gjør at verket får troverdighet og legitimitet for leserne på 1700-tallet.

I en annen anmeldelse som kom i forbindelse med utgivelsen av den tredje bindet, ble det skrevet i «*Kjøbenhavnske Nye Tidender om lærde og curieuse Sager*» den 27. mai 1751:

«At Autor har vende samme Flid paa denne kand sees deraf, at den er ey allene overalt stærkt documentert. og intet paa utilforladelige Beretninger anført; men at Forfatteren ogsaa, for at meddeele en paalidelig Æfterretning om sin Helts Død, ... har tilskrevet Tordenskiolds forrige Cammer-Tiener, ... og af ham indhenter de sandfærdige Omstændighetder...»¹⁰¹.

Vi kan her se at anmelderen mener at Rothe har, her som i tidligere bind, gjort et godt arbeid med å dokumentere sitt arbeide. Anmelderen kan heller ikke se noen utilgivelige feil ved de beretninger som Rothe har skrevet. Det som anmelderen mener at skaper spesiell troverdighet, og dermed legitimitet i dette tilfelle, er Rothes nære kontakt med Tordenskiolds tidligere kammertjener. Og hvordan Rothe slik har fått tak i førstehåndsberetninger fra en person som var der da begivenheten hendte. Her kan vi igjen ta opp tvetydigheten ved Rothes kritikk av Hofman. Når Hofman bruker en offiser som tjenestegjorde med Tordenskiold påpeker Rothe at dette kan føre til feil og mangler ved fortellingen. Men Rothe bruker selv en tidligere kammertjener i sitt arbeide. Dette underbygger påstanden om at Rothe er selektiv i hva han mener er gode og dårlige kilder, alt etter hva som passer ham selv best. Det ser ut til at anmelderen er enig med Rothe i hans bruk denne kammertjeneren, så vi kan ikke dømme ham

---

¹⁰⁰ Anonym, «*Kjøbenhavn*», *Kjøbenhavnske Nye Tidender om lærde og curieuse Sager*, XXXV (35), (1749), s. 284-285.

¹⁰¹ Anonym, «*Kjøbenhavn*», *Kjøbenhavnske Nye Tidender om lærde og curieuse Sager*, XXI (11), (1751), s. 162.

for hard for hans tvetydighet, men heller se på det som en norm innenfor historieskrivingen på den tiden.

Disse to anmeldelsene er to eksempel på hvordan Rothes nære arbeid med sine primærkilder økte både hans egen og bokens kredibilitet og troverdighet for leseren. Hans forsøk på å ha en mer antikvarisk tilnærming til sine kilder har, ifølge disse anmeldelsene, lønnet seg. Disse anmeldelsene i seg selv viser at den antikvariske tilnærmingen til kildene ble sett på som den riktige måten å behandle kilder på i Danmark-Norge på 1700-tallet, noe Rothe tydelig har vist oss at han var klar over. Hans arbeide med kildene, og viktigheten han la i å vise leseren dette forteller oss at han aktivt prøvde å bruke de antikvariske ideene i sitt arbeide. Som vi har sett i dette kapittelet gjorde han det spesielt med tanke på at det ga ham både kredibilitet som historiker, og autoritet over det han skrev om.

Vi kan ut ifra bokens oppbygning se at Rothe ikke bare har gått aktivt inn for å produsere et verk som er bygget opp på troverdig kildemateriale, som han har hatt en antikvaristisk tilnærming til, men også vise leseren og mulige kritikere hvordan han har brukt disse kildene i sitt arbeide. Hvordan han gjør dette skal vi se på nå.

Rothes oppbygning av boken

Boken om Tordenskiold har en klar systematisk oppbygning. Korrespondansene mellom Tordenskiold og admiraliteten, samt Tordenskiolds egen logg blir presentert, av Rothe, flere steder i verket. Han bruker de for å vise leseren hvorfor Tordenskiold er på de stedene han er, og hva Tordenskiold foretar seg på disse stedene. En måte Rothe forklarer et hendelsesforløp er å skrive om en begivenhet, for deretter å vise leseren hele loggen som Tordenskiold har skrevet angående hendelsen. Det er ikke alltid han følger denne oppskriften, men nesten hver eneste «fritt skrevende» del av Rothes verk er etterfulgt av en korrespondanse eller loggføring. Enten hele eller deler av den. Der hvor Rothe velger å utelate utdrag fra kildene, forklarer han det med at det er verken plass eller nødvendig å ha dem på trykk. Et eksempel på dette er når Rothe skal ta for seg rettsaken mot Tordenskiold, hvor han blir anklaget for å ha vært for dristig i sitt angrep på en overlegen styrke, og dermed satt kongens eiendom (skipet) i fare. Rothe skriver:

... tydeligen findes beskrevet i det holt og siden i Admiralitetet indgivne Krigs-Forhør, vil jeg uden videre Vidtløftighed, af samme her Ord til andet indrykke det som jeg kan synes er nødvendig, eller tiener til Sagen fornemmeste Oplysning, og er da Forhøret følgende.¹⁰².

Senere følger det en hel rekke dokumenter, som viser de forskjellige vitneforklaringene og avgjørelser som ble tatt.

Her ser vi igjen et eksempel på at Rothe gjør et forsøk på å forklare hvorfor verket hans er bygd opp slik som den er. Han mener at selv om det finnes flere innlegg, som han kunne ha tatt med i sin beskrivelse av rettsaken, så har han valgt å kun ta med de han selv synes at var nødvendige. Dette for at leseren skal forstå essensen i hvordan saken utspilte seg. Unødvendig informasjon, som Rothe mener at enten ikke bidrar til å forklare begivenhetene bedre eller virker forvirrende for leseren, blir luket vekk av Rothe. Men selv om Rothe velger å utelukke visse deler av sitt kildemateriale må leseren igjennom en hel del kildemateriale.

Valget av inkluderingen av nesten alt kildemateriale han bruker i sine beretninger begrunner Rothe på følgende måte:

Jeg kan ellers og forud gjette at nogle vil sige jeg kunde have udelad de anførte Ordres: med disse dadlesyge vil jeg svare: Jeg kunde vel have gaaet Historien meere løselig igiennem, og derved faat den paa mindre Papiir mig selv til Fordeel ved Bekosnings Sparelse af Papiir og Bogtrykker-Løn, men jeg haver ey vildet see derpaa, men anført disse Ordres i Noterne, for dermed at beviise at det er rigtig, som staar i tertten;...¹⁰³

Vi ser her at Rothe mener at selv om kritikere, i senere tid, skulle mene at han burde ha utlatt noen av rapportene og korrespondansene, så vil han uansett ha dem med. Selv om dette skulle føre til en større økonomisk belastning for ham selv. Han mener at det er viktig at leseren er klar over hvor han selv har sine fakta fra, og at leseren skal være fortrolig med det som er skrevet. Vi ser derfor at Rothe har bygget opp sitt verk, med den tanke om at det skal være belegg for det han skriver. Han ønsker at leseren skal kunne følge med i kildene om de ønsker det, og si seg enige i det han skriver om hendelsene og Tordenskiold. Rothe skriver i sin fortale, i bind to av verket, at han er klar over at alle dokumentene som han har tatt med gjør boken mer ubehagelig å lese, men at påliteligheten til det som blir skrevet blir sterkere.

---

¹⁰² Rothe 1747: s. 189.

¹⁰³ Rothe 1747: fortale s. 8-9.

... Jeg haver fulgt den i første Part begyndte Maade med at indryke Tordenskiolds i Hænde havende originale Breve; Skiønt sligt ei gjør Historien fuldt saa behagelig, som om sammes Inhold allene Historisk brev fortalt, gjør den dog hans Bedrifters Fortællelse saa meget desto paalideligere, og leveres derved tillige alle Mistænkelige og Svag-Troende et ligesaa uimodskigeligt som kraftig Beviis, at intet af meg er bleven indført eller skreven, uden hvad sandt er;...¹⁰⁴

Rothe ønsker virkelig ikke å bli kritisert for å ha skrevet usannheter. Det blir derfor viktig for ham å vise leseren hvor han har de forskjellige faktaene sine ifra, selv om det fører til at verket i seg selv blir tyngre og kjedeligere. Full åpenhet om hvor han har fått sine fakta fra spiller derfor en stor rolle i hvordan Rothe har valg å bygge opp verket sitt.

Rothe kunne ha latt være å trykke korrespondansen og loggføringen, og heller bare nevnt at han hadde hatt tilgang til dem da han gjorde sitt arbeide. Det kan være flere grunner til at han valgte å trykke alle kildene sine. Den ene grunnen har vi akkurat diskutert, nemlig at det gjør det lettere for leseren å forstå hvordan Tordenskiold og Rothe har tenkt. Dette kan sees i forbindelse med noe vi skal se nærmere på senere. Det var nemlig viktig for Rothe at leseren gjorde seg egne tanker rundt det som var skrevet, og at den ikke blindt fulgte det som ble skrevet. Han ønsket med verket sitt å lære leseren å tenke selvstendig, og ved å vise alle kilder kunne leseren gjøre sine egne tanker om det som sto. Som vi også skal se på senere kom ideen om en selvstendig leseres med et lite forbehold hos Rothe. Dette skal vi se nærmere på senere, men dette kan være et eksempel på at han gir leseren muligheten til å tenke selv.

En annen sannsynlige begrunnelse for at Rothe velger å spille med så åpne kort har mest sannsynlig noe å gjøre med kritikken han fikk for sitt tidligere verk om Griffenfeld. Etter utgivelsen av boken ble han kritisert av en av de mest prominente danske historikerne på den tiden, Hans Gram. I *Bidrag til Den Danske Literaturs Historie av R.M, Petersen: iv Holdbergs Tidsalder 1700-1750*, skriver Nils Matthias Petersen at Gram kalte verket om Griffenfeld et «...ilde og ufornuftig sammenskrefet Skrift...».¹⁰⁵ Også den prominente historikeren Peter Frederik Suhm kritiserte Rothes arbeide med Griffenfeld. Han skrev:

---

¹⁰⁴Rothe, Caspar Peter: *Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Søe-Heldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse*, II, (1. oplag, 3 bind, Kjøbenhavn, 1749) forberedelse. s. 2.

¹⁰⁵Petersen, Nils Matthias: *Bidrag til Den Danske Literaturs Historie av R.M, Petersen: iv Holdbergs Tidsalder 1700-1750*, (6 bind, Kjøbenhavn 1858) s. 345.

Til ret at skrive Griffenfelds Levnet hører en ædel Stiil, et frimodig Hierte, og mange Hjelpemidler. At anføre lumpne Poeters Pasquiller over saadan Mand, gjør ei ham, men Skribenten Skam.¹⁰⁶

Det trenges en edel stil og mange hjelpemidler når en skal skrive historien om en person som Griffenfeld sier Shum. At Rothe har brukt en for poetisk stil er skammelig.

Så Rothe altså fikk kritikk både for kildebruken sin og måten han skrev om Griffenfeld. Gram var kritisk til måten han hadde jobbet med kildene sine på, og Shum var ikke tilfreds med måten han hadde lagt frem det han skrev. Rothe følte nok derfor behovet for å bruke verket om Tordenskiold til å forvare sitt arbeide, og seg selv som historiker.

Ved å vise leseren og mulige kritikere hva de forskjellige kildene sier, begrunner Rothe det han skriver på en klar og mer troverdig måte enn det han gjorde tidligere. Det kommer muligens som et resultat av at Rothe har tenkt å komme kritikerne i forkjøpet. Han ønsker ikke å bli «tatt» for det samme i denne boken som han ble «tatt» for tidligere. Boken om Tordenskiold blir derfor en måte for Rothe å prøve å få bedre innpass i den etablerte historieeliten i Danmark-Norge. Da tenker vi spesielt på antikvarene, hvor Gram var en ledene figur. Det blir viktig for ham å vise at han har utviklet seg som historiker siden biografien om Griffenfeld. Samtidig ble det også viktig for ham å vise at han nå følger de regler og tradisjoner som var blitt vanligere innenfor det historiemiljøet som kritiserte ham. Dette kan også være med på å forklare hvorfor han valgte å trykke mesteparten av kildene sine i selve verket, da antikvarene hadde et stort fokus på å vise kildene på en systematisk måte. Rothes ønske om å få annerkjennelse fra dette miljøet har nok hatt innflytelse på hans valg med å trykke alle kildene sine.

Når vi nå har sagt dette må vi huske at det ikke er noen konkrete regler og metoder for historiefaget på Rothe tid. Hans forsøk på å virke mer seriøs er heller et resultat av et ønske om å være en del av miljøet enn at det er faste regler han må følge.

I tredje og siste bok har Rothe et register over alle personer, uttrykk og fagbegreper som har blitt nevnt eller brukt i de tre bindene.¹⁰⁷ Her kan leseren for eksempel finne de forskjellige personene, for så å finne ut hvilket bind, og hvilken side i bøkene de kan lese om dem. Dette

---

¹⁰⁶ Anonym, *Rammeherre og Kongelig Histogramphus Peter Friderich Suhms samlede Skrifter: x: Tiende deel*, (16 bind, København, 1793) s. 378.

¹⁰⁷ Rothe, Caspar Peter: «*Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Søe-Heldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse*», III, (1. oplag, 3 bind, København, 1750), register s. 1- 27.

er ikke det eneste registeret som leseren kan slå opp i hvis de lurer på noe spesifikt. Siden dette er en bok hvor mye av historien foregår til sjøs og i den danske marinen, har Rothe funnet det nødvendig med et register over skips -og sjø terminologi. Her finner leseren et register over de forskjellige skipstypene, hva de forskjellige delene av skipene heter og andre begreper forbundet med marine og sjøfart.¹⁰⁸ Dette kapittelet om de forskjellige sjøterminologiene kommer mellom Rothes fortale og hoveddelen i det første bindet.

Vi har nå sett på hvordan og hvorfor Rothe presenterer kildene sine, men hvorfor skriver han om Peder Wessel Tordenskiold? Og hvordan argumenterer han for relevansen til sitt arbeide? Dette skal vi se på nå.

Hvorfor skrive om store danske menn som Tordenskiold?

Rothes historiske biografi har som hovedperson den dansk-norske sjømannen og senere viseadmiralen Peter Wessel Tordenskiold. Verkets første bind starter med Peter Wessels fødsel og ender desember 1715. Verkets andre bind tar for seg 1716-1717 og verkets tredje og siste bind tar for seg årene mellom 1718 og Tordenskiolds død i 1720. Som vi har sagt tidligere inngår dette verket i et prosjekt som Rothe jobbet med. Planen var å skrive historien til danske menn som hadde bidratt til fedrelandets storhet og kunne stå som eksempler for senere generasjoner. Ved å se på hvorfor Rothe velger å skrive om Tordenskiold kan vi se litt nærmere på hvilken funksjon Rothe tilegner historie. Dette delkapittelet skal derfor se på Rothes egne begrunnelser for valg av hovedperson og se hva dette kan si oss om Rothes historiesyn.

De store danske menns historie

Før vi ser nærmere på Rothes valg av hovedperson i dette verket, kan det være nyttig for oss å vite hvorfor han mener at det, i seg selv, er viktig å skrive om store menn. Vi kan starte med å se på hvilken måte Rothe skriver om hans valg av tema og tematikk. I sin dedikasjon i 1772 versjonen av biografien begrunner Rothe dette:

Allernaadigste Arve-Prinds! Intet opivler unge Mænds Hierter mere, end at see de Gamles Bedrifter værdigen afkildrede. De paa visse lagde Berømmelser ægger det kikke Bryst: Det vil og fortiene Laubær-Krandse, ved at vise sig lige værdige. Derfor

---

¹⁰⁸ Rothe 1747: ubekjendte Søe-Termini. s. 1-4.

var det at ønske, vi hadde mange slige Levnets-Beskrivelser. Fædrelandet haver eiet Skokke store Mænd værdige nok, at deres Hukommelse skulle bevares til Æftslægten, men ingen bekymrer sig derom.¹⁰⁹

For Rothe er nedskrivning av disse historiene viktige fordi det skaper entusiasme, og er til inspirasjon for unge menn som ønsker å tjene sitt land. Ingenting inspirerer unge menn på samme måten som disse historiene gjør sier han. Historiske personer står som eksempler for de unge menn som strever etter å vise seg verdige. Kjente menns historier bidrar derfor til å øke befolkningens pågangsmot, og hjelper til med å skape nye store menn. Ut ifra hva Rothe skriver kan vi tenke oss at han ser for seg at det finnes menn der ute som bare trenger motivasjonen og inspirasjon for å oppfylle sin skjebne. Det er derfor samfunnets ansvar å bringe frem historien om disse store mennene, da disse historiene kan bidra til å motivere og inspirere de lesende menn, sånn at de selv kan gjøre seg verdig til den samme «Laubær-Krandse», som sine berømte landsmenn.

Rothe skriver også at det blir skrevet bekymrende lite om Danmark-Norges store menn, og ønsker at det skulle vært skrevet mer. Danmark har mange menn som er verdige nok til å bli husket i ettertiden. Deres historier er ifølge Rothe på randen av forglemmelse¹¹⁰, og det virker ikke som at det er noen som ønsker å gjøre noe med dette. Det er viktige historier for Danmark som ingen vil fortelle, ei heller et arbeide mange ønsker å gjøre. Rothe forklarer her viktigheten med hans eget arbeide. Han ønsker å fylle dette tomrommet. Gjennom hans arbeid skal endelig historien til Danmarks store menn bli fortalt. Hvis vi ser dette i sammenheng med det han skriver senere i sin dedikasjon kan vi se at Rothe muligens mener at dette er hans kall i livet. Rothe skriver:

Allernaadigste Arve-Prinds! Min høieste Attrae er, at maatte grave Tvilling-Rigets store Mænds Hukommelse op af det Støv, de mulner, og efterhaands forgaae udi; Jeg higer efter at forevige de om Kongehuset Velfortientes Bedrifter og Navne, som synes bestemte til en evig Forglemmesle.¹¹¹

Rothes største ønske er å kunne grave frem Danmark-Norges store menns historie, og forevige dem for ettertiden. Dette er historier som lengter etter å bli fortalt sier Rothe. De er en del av det som gjør det danske kongehuset stort, og de må ikke forvitre og glemmes. Det

---

¹⁰⁹ Rothe 1772: dedikasjon s. 4-5.

¹¹⁰ Rothe 1772: dedikasjon s. 11.

¹¹¹ Rothe 1772: dedikasjon s. 10-11.

blir derfor opp til Rothe å skrive ned disse historiene, for dermed skape mer ære til kongen. Historiene skal ikke bare fylle et tomrom og inspirere, men de skal også være med på å bære og hylle kongen og hans hus. Her ser vi at Rothe har en tredje grunn til å skrive om store danske menn. Det er kanskje ikke så rart at Rothe velger å skrive dette i sin dedikasjon til kongen selv, men det er fortsatt et moment vi kan ta med oss videre.

Fra disse to utdragene kan vi se at Rothe både mener at det har blitt skrevet for lite om de danske heltene, deres historier skal inspirere andre og at historiene bringer ære til kongehuset. Dette er forklaringene på hvorfor Rothe velger store danske menn som sin tematikk. Som vi skal se i senere kapitler er inspirasjon og opplysning nøkkelord for hvorfor Rothe skriver om historie

Den store danske sjøhelten Tordenskiold

Rothe velger å skrive om store danske menn, men hvorfor velge Tordenskiold som sin hovedperson? Hvis vi ser på de tre grunnene Rothe ga for å skrive historien om store danske menn generelt, kan vi se hvorfor Tordenskiold da blir en god kandidat for Rothe.

Fylle tomrommet i historien

Som vi har sett på tidligere anerkjenner Rothe at det har blitt skrevet om Tordenskiold tidligere ved Hofmans kompendier. Men Hofmans arbeidet har en del feil og mangler, som Rothe mener at blir rettet opp i hans eget arbeide. Det er også viktig å nevne her at Rothe ikke bare kritiserer Hofmans arbeide. Selv om han har noen innvendinger mot Hofmans arbeide er han imponert over utsmykningen og utførelsen av verket.¹¹² Hofman er Rothes landsmann, og har sett det samme potensiale i historien om både Griffenfeld og Tordenskiold, som det Rothe har.

En person som verken er Rothes landsmann, eller så de samme kvalitetene i Tordenskiold, som Rothe, var Jøran Andreas Nordberg. Som vi har nevnt i et tidligere kapittel mener Rothe at det er forkastelig at ettertiden skal lese om den store nordiske krig og Danmark-Norge gjennom verkene til en svenske. Nordberg skal ha hatt så mange feil og løgner i sitt verk at Rothe valgte å ikke se på dette som et godt historisk arbeide.¹¹³ Her har Rothe spissformulert seg mer og bruker dette som et større poeng i sin 1772 utgave enn i 1747 utgaven.

---

¹¹² Rothe 1747: fortale s. 5-6.

¹¹³ Rothe 1747: fortale s. 6-7.

Vi ser derfor at Rothe her forklarer leseren verdien en bok om Tordenskiold kan ha. Det er skrevet veldig lite om Tordenskiold, og hvis vi kombinerer det med uttalelsene om Nordbergs arbeid, så trenger Danmark-Norge som et verk hvor de danske verdiene og interessene blir ivaretatt. Nordbergs verk kan verken si noe om Tordenskiold og hans periode, eller om den danske deltagelsen i Den store nordiske krigen. Disse to poengene gir legitimitet til hvorfor Danmark-Norge trenger et verk som tar for seg Tordenskiold, da den både fyller et tomrom i hva som er skrevet om ham, og hva som er skrevet om Danmark-Norges deltakelse i krigen. Det som har blitt gjort tidligere er, ifølge Rothe, for dårlig.

Tordenskiold som inspirasjonskilde

Rothe mener at Tordenskiold har karaktertrekk og egenskaper som gjør ham til et godt forbilde for mange mennesker. Senere i oppgaven skal vi se nærmere på disse karaktertrekkene og egenskapene, eller dyder som vi kaller det, for å se på hvilke aspekter ved Tordenskiold det er Rothe mener er de mest fremtredende. Men hvorfor Rothe velger å bruke Tordenskiold til viser leseren disse egenskapene og karaktertrekkene kan være med på å forklare hvilken funksjon Rothe mener at boken har.

Det er lett å tenke seg at Rothe valg av Tordenskiold som hovedperson kommer av at han er en krigshelt. Ikke bare var det lettere for Rothe å skrive en gripende og fengende historie, når historien foregår i en krigssituasjon, men som krigshelt har Tordenskiold status som person i seg selv. Det er aspekter ved Tordenskiold som gjør ham til en interessant person.

Tordenskiold har stått ovenfor vanskelige valg gjennom sin tid på sjøen. Han må ha gjort noen riktige valg i livet for å ende opp som viseadmiral i den danske kongelige marine og krigshelt i den store nordiske krigen. Når vi da følger det Rothe har sagt tidligere så er det hans mening at leseren skal se på disse valgene for så å se hva var det Tordenskiold gjorde riktig, og hva gjorde han feil. Dermed er det meningen at leseren skal ta lærdom av disse valgene. Tordenskiold skal derfor stå som et forbilde og inspirasjonskilde til folk som ønsker å følge i hans fotspor, eller som står ovenfor de samme moralske problemene som han sto ovenfor.

Et av Rothes hovedmål ved å bruke Tordenskiold som hovedperson er å inspirer til fedrelandskjærighet. Som vi har sett på i tidligere kapitler er fedrelandskjærighet en av de viktigste dydene og egenskapene en person i Danmark-Norge på 1700-tallet kan ha. Hvis det

er en ting Rothe mener at Tordenskiold kan inspirere til så er det fedrelandskjærighet. Som han sier i sin dedikasjon:

... da den afdøde Søe-Hældt i sit Levnet og heele Lives Tiid saa troe og nidkiær, som bekiendt, haver søgt at tiene sit Fæderneland, og vores Nordens da regierende Gloværdige Monarch, nu i GUD hvilende Kong FRIDERICH den FEJRDE, samme Fædernelandet og sin Konge saa nidkiær tienende Norske Mands Levnets-Beskrivelse ei heller for nogen Værdigere efter hans Død kand needlægges, end allerunderdanigst for Eders Kongl. Majest. Selv..¹¹⁴

Gjennom hele sitt liv har Tordenskiold tjent fedrelandet og kongen. Han har vært ivrig og tro i sin tjeneste. Det er ingen som i ettertiden har kunnet måle seg, bortsett fra kongen selv, som selvfølgelig er mer tro til helstaten enn noen andre. Selv om Rothe skulle mene at det finnes personer som tidligere har hatt mer kjærighet for fedrelandet, så er det ingen som i senere tid som kan måle seg med Tordenskiold. Vi skal se nærmere på dette senere, men det er viktig at vi vet at Rothe mener at Tordenskiold er et prima eksempel på en person med fedrelandskjærighet. En fedrelandskjærighet som Rothe ønsker at skal stå som et eksempel til etterfølgelse.

Rothe viser i sitt tredje bind at Tordenskiold har ikke bare inspirert menn som ønsker den samme storheten, eller ønsker en pekepinn på hva de burde gjøre, men han har også inspirert poeter og litterære menn. Etter at verket er avsluttet og registeret er skrevet har Rothe tatt med en del dikt og vers, som han har funnet i løpet av sitt arbeid. Disse diktene og versene er skrevet enten mens Tordenskiold fortsatt levde, eller etter hans død. Denne samlingen er nok ikke ment som mer enn en artig liten avslutning for de som leser om Tordenskiold. Men det viser oss allikevel at Tordenskiold var en person som folk hadde et forhold til.¹¹⁵

Når Rothe skriver sin biografi er det bare 27 år siden den store nordiske krig, og Tordenskiolds død i en duell like etter krigens slutt. Vi kan derfor tenke oss at det finnes mange i Danmark-Norge som vet hvem Tordenskiold er, og har hørt om noen av hans bedrifter under krigen. Krigen i seg selv er nok også friskt i minne hos noen. Tordenskiold og krigen blir derfor en person og en tid som nok står mange nærmere enn andre personer og

---

¹¹⁴ Rothe 1747: dedikasjon s. 3-4.

¹¹⁵ Rothe, Caspar Peter: «Endeel samlede Lov-Taler I bunden Stiilover Den Danske Vise-Admiral Peder Tordenskiold, Deals overgivene til ham selv, i hans endnu levende Live, og deals siden forfærdigede efter hans Død.» (Kjøbenhavn, 1750) s. 1-64.

tidsepoker. Historien om Tordenskiold kan derfor kunne ha vært, for Rothe, med på å inspirere folk på en mer aktuell måte enn det andre historier gjorde. Selv om egenskapene og kvalitetene ved Tordenskiold på den tiden ble sett på som universelle på tvers av tid og rom, kommer vi nok ikke unna at aktualiteten til Tordenskiold kan ha vært med på å begrunne Rothes valg av hovedperson. Som Rothe selv skriver i den reviderte utgaven av første bok:

Blant Søheldte i Norden i de nyere Tider, blant Tvillingrigets velfortiente Sønner tindrer klarligen den navnkundige Vice-Admiral Peder Tordenskiold. Hans Troskab mod sin Konge og Fædreland, hans uforsagte Mod, hans ypperlige bedrifter fortiene, at Æfterslægten skal bevare hans Minde i Ære... Den endnu ufødde Slægt tør i Tiden saavell finde Behag, som Opmuntring, i samme.¹¹⁶

Tordenskiold er en moderne helt, som senere slekter skal huske og ære. Rothe mener at ettertiden skal se på hva Tordenskiold gjorde, og ta lærdom av de bedrifter og valg han tok. Det er viktig å huske Tordenskiold. For hos ham kan ettertiden finne både oppmuntring og trøst. Oppmuntring ved at Tordenskiold kan stå som et eksempel til etterfølgelse, og trøst ved at han, som vi skal se på senere, ikke alltid hadde hellet med seg. Det var sider ved helten som han selv måtte jobbe med.

Valget av Tordenskiolds som hovedperson gir Rothes arbeid aktualitet. Den nærheten som flere av helstatens innbyggere har til tiden Tordenskiolds bedrifter gir historien en aktualitet og relevans. Ikke bare er Tordenskiold en moderne helt, men også en helt som kan inspirere ettertiden til den samme storhet som han selv hadde.

Kongehusets ære

Tordenskiolds dedikasjon til konge og fedreland er sentrale grunner til hvorfor Rothe mener at historien om Tordenskiold kan stå som inspirasjon for folket, og ikke minst til ære for kongemakten.

Vi har tidligere vist at Rothe mente historien om Tordenskiold skulle brukes til å til å forklare og begrunne den ære og storhet som Fredrik den IV av Danmark-Norge fortjente. Men vi kan også tenke oss at denne storheten og æren går videre til de senere generasjonene av konger. Det er en grunn til at han synes at historien fortsatt har relevans for kongen. Den ære og

---

¹¹⁶ Rothe 1772: s. 1-2.

storhet som Tordenskiold ga til helstaten for 27 år siden, er nå en del av kongehusets og den nye kongens egen ære og storhet. Viktigheten til historien om Tordenskiold baserer seg i stor grad på dens tette sammenknytning til kongehuset. Som øverste leder for marinen var det like mye den danske kongens ære at det gikk så bra med Tordenskiold som det gjorde. Dette sier Rothe selv i dedikasjonen sin:

Den af mig omskrevne Danske Søe-Hældt havde næst GUD og Lykken Eders Kongel. Maiest. Høysalige Hr. Far-Faders paa troskab skiønnende Raade fornemmelig at takke for ald den stoore Ære og Værdighed han i en Tiid af Nie Aar opnaade.¹¹⁷

Tordenskiold var så heldig å ha hatt både Gud og kongen på sin side. All ære og verdighet som Tordenskiold skaffet seg i løpet av levetid hadde han på grunn av kongen. Vi må nok ta dette utsagnet med en klype salt. For selv om kongen hadde en vesentlig plass i det danske samfunnet, er også dette skrevet i dedikasjonen til kongen selv. At Rothe her smører litt tykt på er å forvente. Men det kan fortsatt si oss noe om hvordan Tordenskiolds historie skal være til heder og ære for kongen. At kongen selv skal være en av hoved grunnene til at Tordenskiold gjorde det så skarp som han gjorde, må sies å være i kongens favør. Historien om hvordan Tordenskiolds gjorde det i løpet av krigen blir også en historie om hvordan kongen gjorde det i krigen.

Vi har nå sett på, ved hjelp av Rothes egne ord, hvorfor han mener at det er viktig å skrive historien til det han mener er store danske menn, og hvorfor Tordenskiold passer inn som hovedperson i dette verket. Det historiske arbeide fyller et tomrom både i den dansk-norske helstatens historie, og i historien om Tordenskiold. Det er også kvaliteter og egenskaper ved Tordenskiold som gjør ham egnet som hovedperson, da leseren kan tilegne seg eller lære om disse. For som Rothe sier til leseren i avslutningen av verket:

Læseren kand med alle Resindige finde Aasag at ønske, at hans Afgang ey havde vorden hannem saa hastig, og som han for vore Forfædre med endeel endnu levende haver vært en særdeles vigtig, merkværdig og betydelig Mand i Verden,...¹¹⁸

---

¹¹⁷ Rothe 1747: dedikasjon s. 4-5.

¹¹⁸ Rothe 1750: 300.

Leseren kan ønske at Tordenskiold ikke døde så tidlig, da han var en viktig, merkverdig og betydelig mann. Det er så mye leseren kan lære av ham at hans tidlige død var et tap.

Verket om Tordenskiold var ikke bare en historisk biografi om en viktig person for Rothe. Det var også et resultat av hans ideer rundt det danske språket, og hans tanker rundt hva det ville si å være opplyst og opplyse. Dette aspektet av verket skal vi se nærmere på nå.

Caspar Peter Rothes bruk av språk, og hans syn på historikerens oppgave

Vi har nå sett på Rothes valg av sjanger, kildemateriale, oppbygging, tematikk og hovedperson. Videre skal vi se på hans valg av skrivemåte og hvordan hans deltakelse i språkdebatten kan si oss noe om hvordan han mente at historie skulle skrives. Når dette har blitt diskutert skal vi se nærmere på hvem det er Rothe skriver for, og hva det er han ønsker at verket skal gjøre med leseren.

Vi starter med å se på Caspar Peter Rothes deltakelse i den danske språkdebatten etter 1750. Her skriver han hovedsakelig om det danske språket, men vi kan finne uttalelser som kan si oss noe om Rothes tanker rundt opplysning, hvilken funksjon han mener at historieskriving burde ha, og hvordan historie burde skrives. Dette har vi sett litt på tidligere i dette kapittelet, men vi skal nå se disse momentene sammen med det han sier i språkdebatten. Ut ifra dette kan vi også tenke oss frem til hvilke lesere Rothe ønsket å nå ut til med sitt arbeide.

Hendelsesløpet til Rothes offentlige og dokumenterte deltakelse i språkdebatten er som følger. Han meldte seg på den danske språkdebatten i 1755 da han skrev innlegget *Herr B*** Forslag om det danske Sprogs Indførsel udi Frankerrige*. Nordmannen Christian Michael Priebst¹¹⁹ skrev så *Avertissement fra l'Academie francaise angaaende Hr. B*** Forslag om det danske Sprogs Indførsel udi Frankerrige* som et svar til Rothes innvendinger. Motsvaret til Rothe kommer like etterpå i hans innlegg *Betænkninger over det saa kaldede Avertissement fra l'academie francaise angaaende Hr. B*** Forslag*.

Disse innleggene kommer etter ferdigstillingen og utgivelsen av verket om Tordenskiold. Da det er åtte år mellom utgivelsen av den første boken om Tordenskiold og disse innleggene er det en mulighet for at hans tanker rundt de forskjellige problemstillingene hadde endret seg

---

¹¹⁹ Christian Michael Priebst var en huslærer hos den danske statsmannen og landsgreven Adam Gottlob Moltke.
Glente 2009: 87.

fra han skrev sitt verk til han meldte seg på i debatten. Men denne oppgaven mener at de ideer som Rothe legger frem i sine debattinnlegg ligger til grunn for, kan spores i hans arbeid med verket om Tordenskiold. Derfor er ikke forskjellen i tid like relevant som om han hadde endret synet sitt i løpet av de åtte årene.

Før vi går i gang med å se nærmere på hva Rothe sier i sine innlegg må vi se litt på selve språkdebatten, og hva de forskjellige sidene stod for.

Det danske språket var langt fra det dominerende språket i den den dansk-norske helstaten på 1700-tallet. I skolen og på universitetene var latin det gjeldende språket, i vitenskapen og poesien dominerte tysk, og på hoffet og i litteraturen ble det ofte brukt fransk. Utenlandske låneord ble ofte brukt sammen med det danske, og forfattere som for eksempel Holberg hadde tekster med mange fremmede ord og fraser. Dette la grunnlaget for en språkdebatt omkring skjebnen til det danske språket.¹²⁰

Generasjonen som kom etter Holberg hadde en tanke om at det danske språket var et språk som bar i seg de særegne kvalitetene i Norden, i dette tilfellet de danske kvalitetene. Det danske språket hadde for dem en rett til å bli brukt, og for dem åpnet det danske språket opp for nye og bedre muligheter. Det ble derfor viktig at språket skulle vises frem og dyrkes, sånn at det kunne brukes i både vitenskapen og det kulturelle. Språket skulle bli et ordentlig språk som kunne stå for seg selv, og brukes i alle sammenhenger. Det danske språket skulle være det gjeldende språket i den store kulturnasjonen Danmark-Norge. Det var en tanke om at språket måtte kunne forstås av alle og at nye ord kun kunne bli tatt i bruk hvis folket forsto og brukte ordet.¹²¹

Språkdebatten i Danmark-Norge foregikk hovedsakelig mellom to sider. De som ønsket å bruke utenlandske ord i det danske språket, som Karen Glente kaller for «sprogudvidelserne», og de som hun kaller «sprogrenserene», som heller ville se et rent dansk språk, uten utenlandsk innflytelse.¹²²

Språkutviderne begrunnet sitt ståsted med at det var en interesse i de andre europeiske nasjonene for hva som forgikk i Helstaten, og at det derfor var nødvendig å ha en språklig forbindelse med utlandet. Denne språklige forbindelsen kunne enten komme ved hjelp av oversettelser av for eksempel artikler som da ble utgitt på tre forskjellige språk (dansk, tysk

---

¹²⁰ Glente 2009: 84.

¹²¹ Glente 2009: 84.

¹²² Glente 2009: 84.

og fransk), eller den kom ved hjelp av en integrering eller bruk av utenlandske fremmedord i danske tekster. Det viktige var at det danske vitenskapelige og kulturelle arbeidet skulle være forståelig for andre europeiske vitenskapsmenn og kulturelle personligheter.¹²³

Språkrenserne kritiserte denne bruken av utenlandske ord, og sa at det fordervet det potensialet som det danske språket hadde. De ønsket at det danske språket skulle få en høyere status i samfunnet som de andre språkene, og at fremmedord skulle ha danske oversettelser.¹²⁴ Det er denne siden Caspar Peter Rothe velger å støtte med sine innlegg. Men han ser ikke dette på som en kamp mellom flere språk, men heller som en kamp for folkets kunnskap om sitt lands språk, og deres vilje til å bruke dansk. Hvordan han argumenterer, og hva dette hadde å si for hans verk om Tordenskiold skal vi se nærmere på nå.

Caspar Peter Rothes forhold til danske språket

Rothe meldte seg som sagt på i debatten da han fikk trykket innlegget *Herr B*** Forslag om det danske Sprogs Indførsel udi Frankerige* i 1755. Innlegget var et satirisk innlegg, og ble utgitt med anonym forfatter. Navnet Herr B*** referer til den da kjente representanten for fransk åndelighet Laurent Angliviel de La Beaumelle.¹²⁵ Rothe brukte det kjente navnet for å vekke interesse og undring.

I innlegget later Rothe som at en dansk mann i Paris skriver hjem til København for å fortelle hvordan det har blitt lagt frem et forslag fra Herr B*** til det franske selskapet for språklig forbedring om å bruke danske ord og uttrykk i det franske språket.¹²⁶ Forslag går hovedsakelig utpå å invitere danske jenter og gutter til Frankrike for å bidra til innførelsen av danske ord i det franske språket, og at franske adelsmenn skal sende sine sønner til Danmark for å lære seg det overlegene og fine danske språket.¹²⁷ Siden dette innlegget er et satirisk innlegg så kan vi at Rothe her kritiserer visse lærde danskers forslag om å bruke utenlandske ord i det danske språket. Så absurd som det høres ut som at franske adelsmenn skal sende sine sønner til Danmark for å lære dansk, og senere blande visse danske ord inn i de franske språket, mener Rothe at det burde høres ut når danske menn sender sine sønner til Frankrike for å gjøre det samme med det danske språket.

---

¹²³ Glente 2009: 84.

¹²⁴ Glente 2009: 84.

¹²⁵ Glente 2009: 85.

¹²⁶ Rothe 1755: 4-5.

¹²⁷ Rothe, Caspar Peter: «Herr B***Forslag om Det Danske Sprogs Indførsel udi Frankerige», (1755),7-8.

Herr B*** kommer også med et forslag om å ta imot danske menn og kvinner som har blitt utvist fra sitt hjemland, sånn at de kan utdanne franske gutter.¹²⁸ Rothe kritiserer her en praksis hvor dansker tar inn franske overløpere, som han mener enten har begått mord eller unngått krigstjeneste, for å fungere som lærere til sine barn.

Rothe tar opp, gjennom den fiktive karakteren Herr B***, flere momenter hvor han kritiserer andre aspekter ved de lærde danskers forhold til sitt eget språk og kultur. Dette kan være interessant å se på i en annen sammenheng, men det som er viktig for oss i denne oppgaven er hans engasjement for det danske språket, og hvordan det har påvirket hans verk om Tordenskiold.

For Rothe er dette ikke en kamp mellom to språk, men heller en kamp om folkets kunnskap til sitt eget språk. Etter at han har lagt frem disse fiktive forslagene i sitt innlegg, letter han på satiren og vi kan se tydeligere hva det er han mener. Her ser vi da at han har et ønske om at det danske folkets kunnskap om sitt eget språk skal komme på nivå med, i dette tilfellet, franske borgeres kunnskap om fransk. Rothe skriver:

... Dansk jo og er et særdeles rigt, net og beqvemt Sprog. Forskiellen der findes blant begge, mener jeg, fornemmelig bestaar derudi: Alle pynter paa det Franske, ingen gjør derimod noget ved det Danske. Det Franske, som i Ligning med det Danske virkelig er fattigere, gøres rigt, ved det at alle hielper til at oplede, skabe, og indføre beqvemme, samt nette Ord.¹²⁹

Det danske språket er et rikt, nett og behagelig språk skriver Rothe. Det som er forskjellen mellom dansk og fransk er folks ønske om å pynte på, og gjøre noe med språket. Det franske språket hadde vært like fattig som det danske hvis det ikke var for at det var så mange som skapte og innførte behagelige og nette ord.

Rothe ønsker her et engasjement blant det danske folket til sitt eget språk. Han mener at det er danskene som kan gjøre språket sitt fint og brukervennlig. Det er ikke språket i seg selv som er problemet sier Rothe, men heller folkets engasjement rundt, og kunnskap om språket som her hovedproblemet. Som han selv sier: Kort: Sproget i sig selv er rigt, ja rigere end mange

---

¹²⁸ Rothe 1755: 13-15.

¹²⁹ Rothe 1755: 18.

andre, men Folkets Kundskab i Sproget er fattig.»¹³⁰ Det danske språket er rikere enn mange andre, men folkets kunnskap om språket er fattig.

Selv ser Rothe på seg selv som en som forkjemper for det danske språket, og vi kan si at hans verk om Tordenskiold bærer sterkt preg av hans tanker rundt språkets plass, og ønske om å skape fortrolighet med dansk som et verdig og vakkert språk. Som Rothe selv skriver i dedikasjonen til den reviderte utgaven av første bok om Tordenskiold: ... dog blusser mit Bryst en brændende Nidkierhed, efter ringe Evne, at fremme mit Fædrenelands og Sprogets Ære.¹³¹ Rothes bryst brenner av kjærlighet for å, etter evne, kunne fremme sitt fedreland og sitt språks ære.

Siden dette sitatet står i den reviderte utgaven av første bok om Tordenskiold, som kom ut i 1772, ser vi tydelig at Rothe har gått tilbake og sett at hans arbeid med kan være med på fremme det danske språket. Han har hatt et mål med sitt arbeid som ikke bare har gått utpå å vise frem en stor manns heltedåder, men også å vise at det danske språket er velegnet til å fortelle denne historien.

I verket om Tordenskiold finnes det nesten ingen utenlandske fremmedord. Unntakene er når han skriver om spesifikke organisasjoner eller titler som er utenlandske eller hvor stillingstittelen i seg selv er et fremmedord. Ellers virker det som at Rothe har gjort et arbeide med å bruke danske ord og uttrykk der det er mulig. Et enkelt eksempel er hvordan han viser leseren det latinske ordtaket «Urit mature qvod vult Urtica manere», for så å vise leseren hvordan det skrives på dansk «Det skal tiilig kroge, som god Krog skal blive»¹³². Selv om han har med hva uttrykket er på latin, så viser han også at det ikke bare finnes et tilsvarende dansk uttrykk, men også at dette uttrykket også har en viss netthet ved seg. Verket om Tordenskiold skiller på den måten seg fra andre litterære og vitenskapelige verks om kom ut på samme tid. I verket om Tordenskiold finner vi for eksempel ikke den samme mengden med utenlandske fremmedord som vi kan finne i for eksempel arbeidet til Rothes halvbror Tyge Rothe, som arbeidet på rundt samme tid som vår Caspar Peter Rothe. Dette kan vi se ut i fra alle de sitater som er blitt tatt med i denne oppgaven. Disse har ikke blitt valgt ut på grunn av deres mangel på fremmedord, men står heller som eksempel på hvordan Rothe er konsis i sin bruk av et rent dansk språk. Det har blitt gjort et arbeid med å vise at det danske språket fungerer like fint alene til å fortelle historien om en danske helt, og at det ikke trenger en hel

---

¹³⁰ Rothe 1755: 18.

¹³¹ Rothe 1772: dedikasjon s. 9.

¹³² Rothe 1747: 4.

masse franske, tyske eller latinske låneord.

Språkets enkelthet, verkets underholdningsverdi og den selvstendige leseren

Det kommer tydelig frem når en leser verket om Tordenskiold at det har vært Rothes mening at bøkene skal være relativt lettleste, og språkets enkelthet og klarhet skal bidra til dette.

Bøkene om Tordenskiold er ikke bøker hvor språket kun skal kunne leses av de mest beleste og utdannede personene, men de skal også være bøker som alle kan lese. Det har nok vært Rothes tanke at hans bruk av språk skal vise vanlige folk, og da som vi skal se på senere spesielt borgerskapet, at det danske språket er likeså fint som andre europeiske språk.

Ordforrådet og nettheten til de danske ordene samt uttrykkene han bruker skal være med på å skape engasjement for språket ved å vise leseren potensialet det danske språket har. Dermed har nok Rothe et håp om at dette vil øke folkets kunnskap om - og engasjement for det danske språket. Samtidig lærer de også om den stolte danske historien. Men for at alle skal ha mulighet til å delta i denne språklige utviklingen må språket til Rothe være enkelt og forståelig, og da er det for Rothe ikke plass til mange fremmedord. Dette kommer klart frem i hans første innlegg, men vi kan se det enda tydeligere i han det er hans betenkninger til svaret han får av Priebst for sitt første innlegg.

I denne betenkningen reflektere Rothe tydeligere rundt hva han mener opplysning er, og hvilket forhold det burde være mellom leseren og forfatteren. Her er all satire lagt til side, og Rothe skriver mer rett ut hva han mente. For å se litt på konteksten til Rothes motsvar/betenkninger skal vi veldig kort oppsummere hva Priebst kritiserer Rothe for.

I sitt svar var egentlig Priebst enig med Rothes grunnide om at dansk må bli ett selvstendig og rent språk. Det han ikke er enig med Rothe i er den tiltroen han har til folkets interesse og evne til å være med på et «språkprosjekt». Priebst mener at det danske folket er for late og for lite arbeidslystene til å være med på ett sånt arbeide. De som skal stå for denne utviklingen må ifølge Priebst være de lærde og utdannede. Hans plan var å introdusere så mange franske ord som overhode mulig, for så å gradvis ta dem vekk. Dette kom til å gjøre det lettere for folket å følge med på utviklingen.¹³³ Ikke bare kritiserte Priebst tiltroen Rothe hadde til det danske folket, men han kritiserer og det arbeidet som Rothe mener at han gjør. For Priebst liker ikke tanken på at en mann kan leve som en fri skribent og drive med

---

¹³³Priebst, Christian Michael: «Avertissement fra L'academie Francoise, Angaaende Hr. B*** Forslag om Det Danske Sprogs Indførsel udi Frankrige» 1756, s. 7-11.

opplysningsvirksomhet. Denne jobben skal for ham være forbeholdt de etablerte lærde, og det skal være gratis for folk å bli opplyst.¹³⁴

I Rothes motsvar til Priebst argumenterer han mot Priebst forslag om å legge til enda flere utenlandske, i dette tilfelle franske, ord. Han skriver i sitt motsvar:

«Døm De med mig hr. Priebst! Hvad ville De Tænke, om nogen kom for at begære Tieneste af Dennem, og samme da blendede i sin Tale heel mange ord af et Sprog, De ikke forstod? Siig! Vilde De ikke med keedsommelighed høre dennes Tale? Intet ville være Dennem behageligere end naar hand bød Dennem far-vel; da ville De betenke og belee hans Daarlighed, og i Stede for at fyldestgøre hands Begering ville De vel Sky denne Fortrædeliges Nærværelse. Så maae vel og den Danske tænke; hand lokkes til at Købe sig en bog, hvis Opskriftt lover, at den skal indeholde Ting, der ikke overgaaer den Købendes Indsigt: Naar hand derefter maae Standse for at lede efter Ordenes betydning: Naar hand endog finder historiske fortælinger vanziirede med unaturlig blanding af Ord, af hvilke hand ej kan kjende uden en Deel, da bortkaster hand Bogen, lover vel og mange gange i Ubetænksomhed ikke mere at købe eller læse Skrifter. Til et endnu større Uheld hold hand vel og dette Løfte; Lærer da ej selv at tænke og dømme, langt mindre bringer hand andre dertil.»¹³⁵

Rothe inviterer her Priebst til selv å tenke seg hva han hadde gjort om det kom noen som snakket et språk som var fullt av uforståelige fremmedord. Ville han ikke da synes at dette som personen sa var kjedelig, og gledet seg til at personen var ferdig. Istedenfor å følge det som ble sagt eller skrevet ville han sky det som ble sagt. Sånn må en danske som har blitt lurt til å kjøpe en bok også tenke. Den har blitt lovet å bli opplyst og utdannet i ting personen ikke kan, men siden det er så mange fremmedord, som gjør at han ikke forstår det som står, så kvitter den seg med boken. Deretter så lover personen å aldri kjøpe eller lese flere slike skrifter. Verst av alt er at leseren verken vill lære seg å tenke og dømme selv, eller oppmuntre andre til å gjøre det samme.

Ikke bare er Rothe kritisk til bruken av fremmedord i dansk, men han mener at dette hemmer den egentlige meningen bak de lærdes arbeide, nemlig å opplyse og utdanne leseren. Fremmedordene gjør det vanskeligere for leseren å følge med på hva det er som skal bli lært bort. Dermed mister den, ifølge Rothe, motivasjonen til å fortsette utdannelsen og opplysningen av seg selv. Han må derfor ha ment at hans eget arbeide skal bidra til utdannelsen og opplysningen av leseren. Han ville skape et ønske hos leseren om å oppdra seg

---

¹³⁴ Priebst 1756: 5-7.

¹³⁵ Rothe, Caspar Peter: «Betænkning over det saa kaldede Avertissement fra l'academie francaise angaaende Hr- B*** Forslag» (1756), s. 13-14

selv, og søke opplysning ved hjelp av lokkemidler, ikke skremsel. Det må legges til rette for at leseren ønsker å fortsette, og det er skribentens jobb å legge til rette for dette. Så språkdebatten er for Rothe ikke bare en debatt om innføringen av utenlandske ord kan skade selve språket, men det skader selve opplysningsprosjektet han selv ser seg som en del av. Ønsket om opplysning hos leseren skal vekkes ved hjelp av språket. Vi ser også at med opplysning så mener ikke Rothe at leseren nødvendigvis bare skal lære om de forskjellige temaer som finnes, men også lære opp evnen til å tenke og bedømme for seg selv. Ikke minst mener Rothe at dette kommer til å ha ringvirkninger, hvis en person øver opp disse evnene så kommer den til å inspirere andre til å gjøre det samme.

Selv om Rothe er meget negativ til innførelsen av utenlandske ord i sine verk, er det fortsatt ting han mener at danske skribenter kan lære av de utenlandske skribentene. Det er ting som for eksempel den franske skribenten gjør som den danske kan ta lærdom av. Han skriver:

Franske bøggers læsning bringer en dobbelt fordel. Man undervises ey alene, men mand fornøyes og tilligen. Mand føler kraften af Skribentens udvalgte Ord: Mand røres af de Naturen saa lige Afbildninger; I mangen , ja de fleste franske Skrifter forkommer Skrive-Maaden mig munter og behagelig. Fordraget opliver; Skriftens Tænke-Maade setter Læseren i bevægelse, der er takkelig ja nøder ham til at elske forfatteren.¹³⁶

De franske bøkene er skrevet på en sånn måte at leseren ikke bare blir undervist, men også underholdt. Skrivemåten er munter og behagelig. Dermed settes leserens tanker i bevegelse, og den kommer til å være takknemlig ovenfor forfatteren.

Igjen ser vi at Rothe ønsker å bruke lokkemidler for å få leseren til å fortsette sin lesning. Ved at bøkene ikke bare er undervisende, men også underholdende så mener han at leseren kommer til å reflektere og tenker mer over det som står der. Dette bidrar til å underbygge viktigheten Rothe legger i leserens egne tanker og dømmekraft. For ham skal bøkene og andre tekster underholde og oppmuntre leseren til å ta del i utdannelsen, og skape et forhold mellom leser og skribent. Et forhold som skal være med på å skape troverdighet til det som blir lært bort, og skape et ønske hos leseren til å fortsette denne utdannelsen. At Rothe mener leseren skal være takknemlig ovenfor forfatteren kan vi tolke som et tegn på at han ønsker at leseren skal etterligne det som står i tekstene på grunn av dets nye engasjement for temaet.

---

¹³⁶ Rothe 1756: 11

Boken om Tordenskiold er både underholdende og setter leserens tanker i bevegelse. Rothe får mye gratis underholdning med tanke på at dette er en bok som omhandler krig og krigshelter. Krig og dets helter var, og er, underholdende for leseren. Hendelsene og slagene er i seg selv underholdende. Det som Rothe gjør i sine bøker om Tordenskiold er å bruke underholdningen i slagene og hendelsene til å lære leseren noe. Et eksempel på dette er hvordan Rothe bruker underholdningen fra et slag til å lære leseren noe kan vi finne når han skriver om slaget ved Dynekilen. Leserens har akkurat lest om selve slaget, som i seg selv er underholdende, og Rothe henvender seg direkte til leseren for å lære den om krig og snarrådighet. Han skriver:

Men heraf kand man villigen dømme, hvorledes det, besynderlig i Krig, kommer meget an paa en kort vel overlagt Resolution, der ved forefaldende Leyligheder kan give den, som resolverer, nogen slags Fordeel over sin Fiende, og naar der er resolvert, man da med Fyrighed og Mod overksætter og fuldfører det man fornuftigen har besluttet. Man seer og deraf, hvor stor Magt der ligger paa en behiorted, tapper og god Anførere, saasom han ved sin Anførsel strar allene kan forvolde at Tingen enten staar et lykkelig eller skelt Udfald.¹³⁷

Rothe skriver her at fra beskrivelsen av slaget kan man se at det er underlig hvor viktig snarrådighet er i krig. Det kan gi en fordel ovenfor fienden. Mot og fryktløshet fullfører det man så snarrådig og klokt har valgt å gjøre. Hvis man oppfører seg tappert, helhjertet og anstendig så er sjansen stor for at man kan se om hendelsen kommer til å ha et positivt eller negativt utfall.

Her bruker altså Rothe underholdningen som leseren får gjennom å lese om slaget ved Dynekilen til å lokke leseren til å lære om en viss kvalitet som kan være avgjørende i krigstid. Det er også på denne måten mesteparten av bøkene om Tordenskiold er lagt opp. Rothe bruker underholdningen fra et slag eller en spennende hendelse som eksempel på det han ønsker at leseren skal ta med seg fra historien om Tordenskiold. Hva han ønsker at leseren skal ta med seg skal vi se nærmere på i neste kapittel. Dette sett sammen med Rothe bruk av et lett og forståelig språk viser hvordan han har gjort et arbeid for at det skal være lett og underholdende å lese bøkene om Tordenskiold.

Som sagt var utviklingen av leserens egne tanker og dømmekraft et viktig poeng for Rothe, og dette har han også tenkt på når han skrev om Tordenskiold. Hvis vi tar utgangspunkt i den

---

¹³⁷ Rothe 1749: s. 58

tidligere nevnte rettsaken mot Tordenskiold, og måten Rothe her legger fram alle bevisene på, så ser vi at han ønsker at leseren skal gjøre seg noen selvstendige tanker rundt det som skjedde. Selvfølgelig hadde han en agenda da han skrev dette, og utvalget han gjorde i forhold til hva han tok med og ikke er mest sannsynlig et resultat av at han ønsket at leseren skulle komme til samme konklusjon som han selv. Men det at han ikke rett ut forteller leseren hva de skal synes om dette, og at han heller legger frem de kildene og utsagnene som han synes at de trenger for å komme frem til en konklusjon selv kan fortelle oss at han hadde et ønske om at leseren skulle tenke selvstendig. Leseren skal selv si seg enig i det Rothe skriver, og ikke bare underkaste seg det han eller hun blir fortalt rundt tematikken som blir tatt opp. Men det er også klart at Rothe har et ønske om at leseren skal komme frem til den samme konklusjonen som han selv gjør.

Selv om Rothe sier at han ønsker at leseren skal tenke selv, og legge til rette for dette i bøkene om Tordenskiold, så leder han leseren i den retningen han selv ønsker. Hvis vi velger å ikke se så kynisk på dette, så kan vi si at Rothe hadde tiltro til at leseren kom til å komme frem til det «riktige» svaret selv, og at de eventuelt bare trengte litt hjelp for å gå i riktig retning. Men hvis vi velger å se litt kynisk på dette så kan vi si at det kommer klart frem i bøkene om Tordenskiold at leseren til dels må ha tiltro til sannheten som Rothe presenterer og ikke være for kritisk til det han skriver og utaler seg om. Hvis leseren utviser for stor selvstendig dømmekraft, og har for mange egne tanker om det som står skrevet, så kommer Rothe til å mislykkes i sin overbevisning om viktigheten til de kvaliteter og egenskaper som han mener at Tordenskiold hadde. Dette så vi på når vi diskuterte Rothes begrunnelse for være så åpen om de kildene han hadde brukt. Men dette viser oss at han har noen forbehold til denne selvstendigheten han ønsker hos leseren.

Når Rothe sier at han ønsker at leseren skal utvikle sin selvstendige tenkning og dømmekraft kommer det med et forbehold om at dette ikke kommer i konflikt med forfatterens intensjoner med verket. Her ville nok Rothe sagt, ut ifra det vi har sett på i forbindelse med hans deltakelse i språkdebatten, at det er forfatterens oppgave å legge til rette for begge deler. Leseren skal tenke selvstendig rundt det temaet som blir lagt frem, men den skal også opplyses og utdannes innenfor dette temaet, og da blir det viktig at forfatteren til dels guider leseren mot det riktige svaret. Derfor blir det også viktig, som vi har vært innom tidligere, at forfatteren har autoritet innenfor tematikken, og ovenfor leseren.

Rothes posisjon som en fri skribent

Rothe har en tiltro til at han kan være delaktig i utviklingen av det danske borgerskapet. Som vi har nevnt tidligere stiller Priebst seg skeptisk til det danske folkets evne til å være en del av utviklingen av det danske språket, og stiller også spørsmålsteget ved de frie skribentens rolle i dette. Denne uttalelsen er ikke bare tiltenkt folkets og de frie skribentenes evne til å gjøre noe med det danske språket, men den stiller også spørsmål ved fremgangsmåten som Rothe har valgt for å fremme den borgerlige velstanden, opplysningen og lykkensaligheten i helstaten. Rothe ser seg selv som en del av de frie og selvstendige skribentene, og når Priebst kritiserer deres arbeid, og anklager dem for å kun jobbe for egen vinning, ser han seg nødt til å ta opp dette i sine betenkninger. I motsvaret henvender han seg til den borgerlige selvforståelsen, og setter sitt eget arbeid inn i denne konteksten. Han appellerer til fedrelandskjærligheten, og borgernes plikt til å være produktive i deres tjeneste av konge og fedreland. Rothe skriver:

Finnes der og De, der mener at Kiærlighed for sit Federneland, at Ømhed over dets Indbyggere ære, at Nidkiærlighed for alt det der kand være Dennem endog til Liden Baade, er ikke en af de første borgerlige Dyde, da lede mig Dem tænke, som de lyster; Menn mig bliver ved at troe, at det er smukt at arbejde, ja endog at dø for sit farsland.¹³⁸

Finnes det noen som mener at kjærlighet for sitt fedreland, ømhet ovenfor innbyggerne og kjærlig til at som kan gavne folket ikke er den første borgerlige dyden så kan de få tenke det de vill. Men for Rothe er det godt å arbeide og dø for sitt fedreland.

Ikke bare viser Rothe oss her at han mener at fedrelandskjærlighet er den første og viktigste dyden for ham, men han sier også at hans arbeide er hans måte å vise sin fedrelandskjærlighet på. Han ser seg selv som en del av en større bevegelse som jobber for å fremme helstatens velstand og lykke. For ham er det alle borgernes plikt å bidra for å fremme dette. Alle har en plass i samfunnet, og bidrar til utviklingen på forskjellige måter. De rike og mektige kan gjennom store handlinger fremme landets anseelse i utlandet, og være med på å øke landets velstand.¹³⁹ Borgere som er mindre ressurssterke kan bidra i dette prosjektet ved å være behjelpelige ovenfor stedet de er født, og folket som bor der.¹⁴⁰ For Rothe er kun disse produktive borgeren som kan kalle seg de virkelige undersåttene til kongen. Som han skriver:

---

¹³⁸ Rothe 1756: 5-6.

¹³⁹ Rothe 1756: 6.

¹⁴⁰ Rothe 1756: 6.

...kort: Seer jeg paa alt det store, det nyttige, og saa viselig overlagde, som hver Dag fortages og fuldøres, da maae jeg slutte, at kun den nyttige borger har rett til at kalde sig Vor Store Friderics Undersaatt.¹⁴¹

Overalt ser Rothe eksempler på store og små ting som blir gjort for å fremme velstanden, lykksaligheten og æren til Fredrik den 5. og fedreland. Han viser også til en konge som selv tar del i dette prosjektet, og står som et eksempel på at arbeidet er i full gang og fungerer:

Seer mig Danmarks ulignelige Behersker arbejdende uden Ophold paa at høre sit folk Lyksalig og anseelig. Seer mig Kunsten og Videnskaben dagligen opmuntrede og deres Dyrkere haandhævede og bedømmende af dennne Store...¹⁴²

Sitt eget arbeide, og dens plass er et resultat av hans egen fedrelandskjærighet, og et ønske om å være til nytte for sine landsmenn. Han skriver:

Fortientes dette Namns kun ved en brændende ærgerighed effter at gavne andre, da gav jeg mig det selv. Gid ikkun hver Dansk saae mit hiertes skjultes Tanker, ville hand sige om mig, at jeg som ey formaade at gjøre noget stort til min Landsmænds Gavn og Gave, dog ville gjøre, hvad jeg Kand; At jeg, der blot kand ønske, at hver af dennem var Lyksalig, at jeg, der ikke dristede mig til at lære Dennem at Tænke vel, dog efter min Indsigt erindre Dennem at Tale smukt.¹⁴³

Hvis en fortjener å kalle seg Fredrik den 5.s undersått ved å ønske å være behjelpelig for andre, så synes Rothe at han fortjener å kalle seg det. Hvis hver danske så hva Rothes hjerte banket for, så ville de si at han gjorde hva han kunne for å bidra i utviklingen av landets lykksalighet og ære. Hvis hans ønske om å lære folk å tenke selv skulle mislykkes, så kan de i alle fall si at han lærte dem å bruke språket sitt riktig. Rothe plasserer derfor sitt arbeide innenfor de frie skribenters arbeide, som jobber i det offentlige med å fremme opplysning og utdanning av folket.

Siden han ser på seg selv som en del av de frie skribenters bevegelse så blir Priebst mistenkeligjøring av deres intensjoner et angrep på Rothes egen forståelse av sin plass i det prosjektet han føler seg en del av. Samtidig så er han som fri skribent avhengig av at folk har en tiltro til det han skriver, sånn at han tjener penger ved at de kjøper hans arbeide. Dermed kan vi si at selv om Rothe sier at han hovedsakelig jobber for opplysning og utdanning av den danske borger, så er han samtidig avhengig av at de frie skribentene ikke blir sett på som

---

¹⁴¹ Rothe 1756: 6-7.

¹⁴² Rothe 1756: 6-7.

¹⁴³ Rothe 1756: 7.

personer som kun jobber for egen økonomisk vinning. Det kan dermed tenkes at Rothe selv mener og føler at han hovedsakelig er en del av et større opplysnings og utdannelses prosjekt, men vi kommer ikke unna at han er avhengig av nettopp det Priebst anklager ham for, nemlig å tjene penger på dette arbeidet.

Gjennom dette motsvaret til Rothe kan vi finne meningen bak hans arbeide og hvem han skriver til. Hans arbeid er, som vi har sett litt på tidligere, å opplyse og utdanne borgere til å tenke selvstendig, og ta lærdom av det som er skrevet. Han ser på seg selv som en del av de frie skribentene som arbeider for folkets opplysning og utdanning. Dette er hans plass i samfunnet, og er den måten han selv mener at han kan tjene sin konge og fedreland på best mulig måte. Den delen av det danske samfunnet som Rothe mest sannsynlig ønsker at skulle lese hans bøker er de personene som har kjøpekraften og viljen til å utdanne og opplyse seg selv. Det blir naturlig med tanke på dette, og hans fokus på den borgerlige selvforståelsen at han hovedsakelig retter sitt arbeid på å nå ut til det danske borgerskapet. Her finner han personer som har den finansielle kapasiteten til å kjøpe bøkene hans, og som nok er mest mottakelig til tanken om en borgerlig plikt til å tenke selvstendig, og å være en produktiv del av det dansk-norske samfunnet. For selv om han i sitt motsvar appellerer til og hyller alle danske borgere må vi ha i bakhodet at som en fri skribent, så må han selge bøker for å fortsette sitt opplysningsarbeid. Denne kjøpekraften er nok ikke stor nok i andre deler av samfunnet enn hos borgerskapet.

Gjennom vår analyse av Rothes deltakelse i den danske språkdebatten har vi sett på de forskjellige ideene og tankene Rothe har rundt sitt eget arbeide, og viktigheten av det han ønsker å formidle. Som han skriver så skal i alle fall leseren forstå hvor godt det danske språket er på egenhånd, selv om han mislykkes i sitt mål om å lære leseren til å tenke selvstendig. At disse tankene har påvirket verket om Tordenskiold er det nå ingen tvil om. Verket blir for Rothe et av hans bidrag til skapelsen og utviklingen av det borgerlige felleskapet i helstaten. Med hans lokke ikke straffe pedagogikk så ønsker han at leseren selv skal være delaktig i hans utdanning og opplysnings prosjekt. Lokkemidler som forståelig språk og underholdningsverdi skal bidra til dette. Troen på det danske folkets kapasitet og ønske om å opplyse seg selv blir en sentral faktor for Rothe forståelse av sitt eget arbeid. Som fri skribent skal hans plass i det danske opplysning og utdanning prosjektet være å tilby både underholdende og lærerik litteratur til de som har mulighet og ønske om å kjøpe opplysningslitteratur.

Når Rothe valgte å skrive en historisk biografi ble han en del av en lang sjanger tradisjon, som kan finne sine røtter i antikken. Vi skal nå se nærmere på sjangerens utvikling, og gjøre et forsøk på å plassere Rothes biografi i sjangerens utvikling.

Rothes valg av biografi som sjanger

Verket om Tordenskiold er en biografisk fremstilling av heltens liv, og de hendelser som påvirket ham. Den historiske biografien kan spore sine røtter tilbake til antikkens Hellas med menn som Herodot og Thukidid, som skrev historien til forskjellige helter og enkeltpersoner. De fremstilte disse personene som idealer som kunne stå som representasjon for hva de mente at deres kultur og samfunn kunne kjennetegnes med. Dyder og laster ble presenterte, og overdrevet, for å vise hvorfor denne personen, om den var politiker eller en helt, kunne stå som et forbilde for andre. Det var viktig å få frem de åndelige kvalitetene til personen det ble skrevet om, og ikke nødvendigvis de praktiske følgene disse kvalitetene hadde. Det praktiske fokuset utviklet seg i romertiden og biografien utviklet seg til å hovedsakelig omhandle det som ble sett på som store helter og personer. Biografien ble på denne tiden mer politisk og praktisk enn den var i gamle Hellas. Der de gamle grekerne hadde fokusert på mennesket som en del av et større kollektiv fokuserte romerne på det unike ved hvert menneske og dets handlinger. Biografien ble sett på som et verktøy som kunne brukes til å forsvare politiske og militære avgjørelser. Det var keiserne og deres nærmeste politiske og militære støttespillere som det oftest ble skrevet om. Målet var å vise hvorfor keiseren var på toppen av maktpyramiden, og hvorfor det var viktig å bevare den romerske kulturen.¹⁴⁴

Rothes biografi følger her de samme kriteriene som de gamle grekerne og romerne. Han har i likhet med grekerne og romerne et stort fokus på de dyder som Tordenskiold hadde. Han blir presentert som en stor person, og Rothe mener det samme som grekerne ofte mente om sine objekter, at han kunne stå som eksempel for andre. Der han muligens skiller seg noe fra grekerne, og heller gjør det samme som romerne, ligger i hans forståelse av verket som noe praktisk. For selv om de åndelige kvalitetene til Tordenskiold har en særdeles viktig plass i hans verk, er det også en praktisk mening bak hans biografi. Denne praktiske betydningen han ønsket med verket skal vi se nærmere på senere, men vi kan her si at det var noen praktiske følger som Rothe ønsket at skulle komme ut av hans biografiske arbeide.

---

¹⁴⁴ Egeland 2000: 18-27.

Kanskje den viktigste personen som har påvirket den historiske biografien mest var grekeren Plutark, som levde ca 100 år etter Kristus. Hans arbeide var populært i lang tid etter hans død, og han har inspirert personer som blant annet Holberg med sitt biografiske arbeide. Plutark skrev biografier om statsmenn, forfattere, keisere og filosofer. Han skilte mellom en historieskriver og en biograf ved å si at de hadde forskjellige interessefelt. Disse feltene kalte han *praxeis* og *ethos*. For ham var det *praxeis* som var det viktige for en historieskriver. *Praxeis* var de ytre handlingene og de begivenheter som påvirket en persons liv, og kunne bli presentert kronologisk. Biografen var, ifølge ham, mer interessert i *ethos*en, som vil si en persons karakter og moralsk beskaffenhet. Begivenheter og anekdoter skulle velges ut av biografen for å fremme og vise frem de spesielle og særegne trekkene ved personen det ble skrevet om. Ikke minst skulle biografens mål være å bevege leseren, ikke bare belære den. Leseren skulle se hvorfor personen handlet på den måten den gjorde, ikke bare konstatere at den handlet på den måte. Hovedpersonen er ikke bare et resultat av de enkelte dyder og laster den hadde, men mer sammensatt og utsatt for alt det uforutsigbare her i verden. Det er en person leseren kan kjenne seg igjen i, og relatere seg til. I hvert fall til en større grad enn det tidligere grekere og romere la opp til.¹⁴⁵

I senantikken ble vismannen, martyren og helgenen viktige personer for de som ønsket å skrive biografier. Martyrens forsvar av sin tro og den hellige lov ovenfor trusler mot nasjon og kristendommen ble en viktig tematikk. Med kristendommens fremmarsj så ikke-kristene biografien som en måte å argumentere mot dens budskap og overlegenhet. På den kristne siden ble biografien en måte å fremme den kristne overlegenheten ovenfor de andre trosretningene. Hellige personers mirakler og guddommelig utvelgelse skulle fungere som et moment i overtalelsen av folket fra hedendom til kristendommen. Hieronymus nevner for eksempel hvor mange lærde og filosofer som har sett Guds lys og nå er en del av hans kirke, og Evsebios bygger keiseren Konstantin opp til å være som Moses.¹⁴⁶

I middelalderen fortsetter denne tradisjonen med hellige biografier. Helgenbiografiene forteller om de kristne helgene og deres dedikasjon til sin tro. Ellers så har middelalderen en del fortellinger om forskjellige martyrer og konger. Fakta og kilder var ikke viktig. Hvis en forfatter manglet kunnskap om et tema, kunne den bare påberope seg guddommelig

---

¹⁴⁵ Egeland 2000: 27- 30.

¹⁴⁶ Egeland 2000: 31-34.

inspirasjon for å legitimere det det den skrev. Det viktige var at disse personene som det ble skrevet om ikke ble glemt, og at deres handlinger ble dyrket.¹⁴⁷

Marianne Egeland summerer opp biografens historie frem til 1700-tallet som en relativt stabil genre, men med visse variasjoner. Biografien hadde misjonerende tendenser, pedagogiske mål, hyllest av berømte menn, heltedyrking, martyrisering og en insistering på hovedpersonenes uovertrufne egenskaper.¹⁴⁸

På 1700-tallet blir det et større fokus på enkeltpersonens personlighet og hvordan den oppsto. Den historiske biografien ble da en god måte å vise hvordan de historiske personene handlet og hvorfor de gjorde det. Biografien som sjanger ble mer populær på 1700-tallet enn den hadde vært tidligere. En av grunne kan være at teoriene til John Locke og David Hume, som handler om hvordan sansingen kan påvirke læringen, og deres studier av menneskets utvikling og psykologi påvirket måten man så på mennesket, og dermed førte til en økt interesse for det spesielle med mennesket. En annen grunn kan være fremveksten av et mer aktivt borgerskap som gjorde at flere hadde et ønske om å lese disse biografiene. Med utvidelsen av antall tidsskrifter, aviser og klubber ser vi at det helt klart er en større interesse for opplysnings og utdannelses litteratur. Dette skapte rom for en ny gruppe mennesker som kunne livnære seg av å skrive historiske biografier, de frie skribentene. Disse personene hadde nå mange nok lesere til å kunne drive med sitt arbeide uten at det nødvendigvis ble gjort kun på fritiden. Spesielt i Storbritannia utviklet det seg et miljø hvor frie skribenter kunne møtes i klubber og på den lokale kroen for å utveksle ideer og skrive. Det som ble skrevet skulle være både lærerikt og underholdene.¹⁴⁹

Caspar Peter Rothe er, som de greske og romerske biografene, hovedsakelig opptatt av at biografien skal få frem Tordenskiolds storhet og de dyder som han hadde. Som vi skal se på senere var det andre motiver for hans arbeide med bøkene om Tordenskiold, men det er de store personers historie han ønsker å formidle. I verket om Tordenskiold følger leseren hovedpersonen kronologisk igjennom forskjellige faser i livet, og lærer om de forskjellige dyder og karaktertrekk som har gjort ham til en stor mann. Så Rothe kombinerer her Plutarks praxeis og ethos ved å på en side vise leseren kronologisk hva Tordenskiold gjorde, men samtidig så tar han frem de gode egenskapene og dydene som han hadde.

---

¹⁴⁷ Egeland 2000: 34.

¹⁴⁸ Egeland 2000: 36.

¹⁴⁹ Egeland 2000: 43.

Rothe er også en del av de nye frie skribenter, som på 1700-tallet kunne livnære seg av sitt historiske arbeide. På grunn av økt kjøpekraft, og større interesse for å utdanne og opplyse seg selv hos borgerskapet økte biografien i popularitet i Danmark-Norge og i Europa generelt. Dette la et grunnlag for at personer, som Rothe, kunne skrive kommersielle verk om historiske temaer. Ved å skrive en biografi om Tordenskiold, som var en relativt ny krigshelt på den tiden, så kunne han selge en historisk bok om et spennende tema til borgerskapet. Han så nok seg selv som en deltaker i dette nye borgerlige felleskapet som utviklet seg i Danmark-Norge på 1700-tallet. Inspirert av opplysningsfilosofenes ideer om opplysning og utdanning av folket, satte han i gang med å skrive om en person som han mente hadde egenskaper og dyder som folk kunne lære om, samtidig som han tjente penger. Rothe skriver ikke noe spesielt i sitt verk om hvorfor han velger å bruke biografi som sjanger når han skal skrive om Tordenskiold, men det er veldig naturlig å tenke seg frem til at siden det er snakk om å skrive om en persons liv å velge den historiske biografien som sjanger. Dette sett sammen med at denne sjangeren økte i popularitet på 1700-tallet kan være grunnen for at han valgte denne formidlingsmåten.

Antikvar eller opplyser?

I dette kapittelet har vi blant annet sett på måten Rothe har forholdt seg til kildene han bygger sitt verk opp rundt. Det forholdet han har til sine kilder har vi konstanter at grunner i en tanke om at han ved å vise leseren kildene så øker verkets og forfatterens kredibilitet og autoritet. Han har en viss kildekritisk tilnærming, men ikke det samme systematiske og kritiske blikket som er gjeldende for en moderne historiker i vår tid. Ved å bygge opp verkets sitt rundt skriftlige kilder sikrer han seg også, ifølge ham selv, at verkets og fortellingens sannhet er etterprøvable. Både av lesere og eventuelle kritikere. Vi har sett at det er viktig for Rothe at leseren er fortrolig med det som han har skrevet. På disse punktene kan vi si at Rothe er en del av den antikvariske historieskrivingen. De hadde et visst forhold til kildenes troverdighet, og så på kildene som måten å sikre seg at det var sannhet i det som ble skrevet. Ikke i samme grad som senere historikere hadde, men allikevel et forhold. Samtidig så ser vi ut i fra Rothes deltakelse i språkdebatten at han selv mener at hans oppgave i samfunnet er å fremme undervisning og opplysning av det danske folket.

Hans historieskriving er preget av hans ønske om språklig forståelse og verkets underholdningsverdi. Faktorer som han mener oppmuntrer leseren til selvstendig tenking og

refleksjon. Vi kan tenke oss at det er vanskelig å kombinere den faktabaserte og kildetunge historieskrivingen med Rothes ønske om et verk med underholdningsverdi som setter leserens tanker i sving. Men i verket om Tordenskiold har han gjort et forsøk på å kombinere disse to «skolene».

Ved å bruke en mer antikvarisk tilnærming til kildene sine ønsket han nok å skaffe seg annerkjennelse som en troverdig og seriøs historisk skribent. Vi har tidligere sett at han fikk kritikk av blant annet Hans Gram for både hans kildebruk og kildekritikk. Hans renommé blant andre historiske skribenter var viktig for hvordan verket hans ble mottatt, og for hans egen autoritet som historiskskribent. Det blir derfor viktig for Rothe å vise at han kan jobbe på en mer historisk måte enn det han har gjort tidligere. Det har vi sett at han har gjort. Han har forklart hvorfor hans kilder er mer troverdige enn andre, og han bruker aktivt kildene i teksten så leseren vet hvorfor han skriver det han skriver.

Rothe kombinerer både den antikvariske tilnærmingen til kildene, og hans egen ønske om å lokke leseren til å fortsette sin egen opplysning i verket om Tordenskiold. Hans antikvariske tilnærming til kildene kan, som vi har nevnt tidligere, kun være et resultat av at han fikk kritikk for nettopp hans manglende kildekritikk – og bruk av antikvaren Gram. Dermed måtte Rothe, for å i det heletatt bli tatt seriøst som en historisk skribent, endre på måten han skrev historie. Et annet alternativ kan være at han har tatt til seg denne kritikken, men samtidig sett nytten denne tilnærmingen kan ha for hans opplysningsprosjekt. For ham var det ikke noe problem å skrive et verk som på en side har et relativt strengt forhold til kilder og fokuserer på at det som står er sant, og på den andre siden oppmuntrer til selvstendig tenking ved hjelp av forståelighet og underholdning. Om ikke annet så kan si ut ifra det vi har sett på i dette kapitlet at Rothe mente den tilnærmingen han hadde til kildene, og måten han presenterte dem på var med på å fremme leserens selvstendige tanker.

Hvis han presenterte det kildemateriale han selv bruke, så kunne leseren lettere si seg enig i det som sto. Leserens får selv bedømme hva han eller hun synes, men samtidig så leder Rothe dem i en viss retning. Hans klare vising av kildene gjør leseren mer fortrolig med denne retningen han guider dem til, da de muligens har sett det samme eller dratt de samme konklusjonene. Hans tilnærming til kildene blir derfor ikke bare en måte å skaffe seg kredibilitet og annerkjennelse hos det lærde miljøet, men også bidrar til å fremme den selvstendige tankegangen han er ute etter hos leseren.

Vi ser derfor at Rothe i verket om Tordenskiold har en fot i hver leier når det kommer til sin historieskriving. Om dette forsøket er vellykket eller ikke skal ikke denne oppgaven si noe om, men at han har prøvd å kombinere disse ideene når han skrev verket om Tordenskiold er det ingen tvil om.

I dette kapittelet kom vi frem til at Rothes hovedmål med verket om Tordenskiold var å få leseren til å tenke selvstendig og til en viss grad kritisk. Han ønsker å utvikle leserens tankemåte så den blir en mer produktiv og engasjert borger i helstaten. Dermed tenker han seg at leseren kommer til å ta et mer selvstendig initiativ ovenfor konge og fedreland. Men for å være en produktiv og god borger er det, for Rothe, ikke nok at personen kun tenker selvstendig og tar initiativ. For ham er det visse dyder som leseren burde kunne noe om, og tilegne seg. I seg selv er det å tenke selvstendig og ta selvstendig initiativ viktige dyder for Rothe, men det er også andre dyder han har valgt å ta opp i verket om Tordenskiold. Det er dette vi skal se på i neste kapittel. Hvilke dyder er han mener at leseren kan lære om når de leser verket om Tordenskiold, og hvorfor er disse dydene viktige for Rothe.

Caspar Peter Rothe, Tordenskiold og dydene

Vi har i forrige kapittel sett på måten Caspar Peter Rothe har valgt å bygge opp verket om Peder Wessel Tordenskiold, hvordan han har brukt det danske språket, hva han hadde å si om sitt kildegrunnlag og hvordan hendelsene er presentert til leseren. Vi har også sett på hvordan Rothe ikke ønsket at leseren kun skulle bli fortalt hva de skulle få ut av verket, men at verket heller skulle fungere som en måte å engasjere og gjøre leseren delaktig i sin egen undervisning og opplysning. Men det er også ting som han ønsker å lære leseren opp i. Det viktigste, etter selvstendig tenkning, ser ut til å være de dyder og egenskaper som Rothe mente at Tordenskiold hadde. Fra Tordenskiold skal leseren lære om de forskjellige dydene som gjorde ham til en ressurs for fedrelandet og kongen. Dydene og egenskapene var for Rothe en av hovedgrunnene til å skrive en historisk biografi om akkurat Tordenskiold. Hvilke dyder Rothe fokuserer på, og hvorfor han mener at leseren burde tilegne seg og lære om disse egenskapene skal vi se nærmere på i dette kapittel.

Vi skal først se på om det kun er de krigerske dydene som blir trukket frem, eller om det er også er fokus på de fredelige egenskapene til. Vi skal så se nærmere på de underliggende dydene som Rothe ikke har mange konkrete eksempler på, men som allikevel er viktige når

Rothe begrunner Tordenskiolds storhet. Etter det blir det naturlig å ta opp hvilke krigerske dyder som er sentrale i Rothes historiske biografi om Tordenskiold. Så tar vi opp hvordan den dyden som det virker som at er den viktigste for Rothe, fedrelandskjærligheten, blir formidlet i verket.

De dydene som denne oppgaven kommer til å ta for seg er de mest fremtredende i verket. Det er dyder som Rothe har valgt å fokusere på i verket, og som han dermed må ha synes at var viktige i hans forsøk på å opplyse og utdanne leseren.

De fredelige og krigerske dydene

I starten av sin historiske biografi om Tordenskiold fokuserer ikke bare Caspar Peter Rothe på de krigerske sidene ved den dansk-norske krigshelten. Etter at Rothe har forsvart sitt tidligere arbeid ovenfor lesere og kritikere i sine forord, starter han med en hyllest av det han kaller en sjøhelt uten sidestykke.¹⁵⁰ I sin hyllest av Tordenskiold, som skal fungere som en liten introduksjon om verkets hovedperson, har han ikke spart på superlativene:

Aldt hva der kand kaldes Tapperhet, Moed, hastig dog nøye Overveyende, Hurtighed, behiertet Anførsel, stedsevarende Munterhed, Ufortrødenhed i ald Arbeide, Nidkærhed for sin Konges Tienste, Oprigtighed imod alle, Kiærlighed for sit Fæderne-Land, Ædelmodighed imod sin Fiende, Freidighed og et uforfævdet Sind endog i Lykkens Modbør, lykkelig i sine Anslag og derover hastig Stigende, sit Fædernelands Forsvar, og til Slutning sine Fienders Skræk, fandtes hos og i denne vores Søe-Hældt, ...¹⁵¹

Her lister rett og slett Rothe opp en hel masse dyder som han mener at Tordenskiold hadde. Noen av dydene Rothe lister opp er: tapperhet, mot, munterhet, hurtighet, oppriktighet, og kjærlighet for konge og fedreland. Alle disse egenskapene eller dydene mener Rothe at leseren skal kunne finne i denne fortellingen om Tordenskiold.

Denne beskrivelsen av biografiens hovedperson er det første som møter leseren når hun eller han leser *Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Søe-Heldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse*. Fra første stund er det klart at det er noen kvaliteter ved Tordenskiold som Rothe fremhever. Som leser får man derfor et inntrykk av at det nå skal

---

¹⁵⁰ Rothe 1747: 1.

¹⁵¹ Rothe 1747: 2.

leses om en person med de gode og riktige kvalitetene. Som nevnt tidligere, har mye av 1700-tallets historieskriving som mål å opplyse og oppdra leseren i de tidløse dyder. Beskrivelsene som Rothe gir av Tordenskiold her er også en opprømsing av dydene som han mente at Tordenskiold hadde. Ved å ramse opp alle disse gode kvalitetene til Tordenskiold, gir Rothe leseren en grunn til å fortsette å lese. Alle som ønsker å få noen eksempler på hvordan man skal være tapper, modig, hardarbeidene, besluttsom og kjærlig ovenfor fedrelandet kan lese denne boken, og ta lærdom fra Tordenskiolds personlighet og valg.

Da boken hovedsakelig skal handle om en krigshelt er det lett å tenke seg at den kun kommer til å ta for seg de krigerske dydene som for eksempel mot, tapperhet og fedrelandskjærighet. Selv om dette også ofte er sant i Rothes verk, kan vi ut ifra denne introduksjonen av Tordenskiold se at mer «fredelige» dyder også er en del av Tordenskiolds kvaliteter. Oppriktighet og pågangsmot blir også nevnt. Kvaliteter som er like gjeldende om man er soldat, bonde eller kjøpmann. Så selv om boken hovedsakelig skal ha et fokus på Tordenskiold som krigshelt, og de dyder som følger med yrket i den danske marine, er det også viktig for Rothe å si at denne sjøhelten ikke bare er en stor kriger, men også en stor mann på andre arenaer enn på den krigerske.

De underliggende dydene

Før vi går i gang med de mest fremtredende dydene i Rothes verk om Tordenskiold kan vi se litt på de egenskapene ved hovedpersonen, som forfatteren gjennom sitt verk tar frem, men ikke vier alt for mange eksempler. Det vil ikke si at Rothe mener disse egenskapene eller dydene er uviktige, dydene er heller mer underliggende i verket.

Selv om store deler av Rothes fortelling følger en person som får høyere status hos kongen, er det likevel ganger i Tordenskiolds liv hvor han gjør feil, og hans status hos kongen får et tilbakeslag. Rothe bruker disse tilbakeslagene for å vise frem Tordenskiolds pågangsmot og evne til å komme seg etter tilbakeslag. Rothe vinkler disse hendelsene på en sånn måte at leserens selv ser hvordan alle menn møter på tilbakeslag i sitt liv, men det finnes noen menn som har den evnen å komme seg opp igjen. For så å klatre desto høyere enn det de tidligere var. Det tydeligste eksemplet på dette er hvordan Rothe beskriver hendelsene rundt Tordenskiolds tap mot svenskene og hvordan dette påvirket hans forhold til den danske kongen.

Rothe avslutter sin andre bok med en beskrivelse av muligens det største tilbakeslaget for Tordenskiold etter at han hadde blitt adlet av den danske kongen. I følge Rothe skal Tordenskiold ha tapt en trefning mot svenskene ved Strømstad i slutten av 1717, hvor han skal ha mistet både skip og last. Flere danske menn skal ha blitt tatt til fange for så å bli sluppet løs i et fangebytte mellom den svenske og danske kongen.¹⁵² Videre i starten av det tredje verket skriver Rothe at Tordenskiolds posisjon hos den danske kongen skal ha blitt svekket etter denne hendelsen. Kongen skal ikke ha vært fornøyd med at Tordenskiold mistet både skip og last til den svenske fienden. Men selv om han, for øyeblikket, ikke sto høyt i kurs hos kongen skal han ha kommet desto sterkere tilbake.¹⁵³ Som Rothe selv skriver:

... han for en Tid mistede sin Konges milde Aasyn, og altsaa maatte see sig for da værende Tid berøved hvad ham kun kiært var, dog vil det følgende vise, at alting siden klarte disbedre op igien.¹⁵⁴

Rothe sier at Tordenskiold mistet det han hadde mest kjær, nemlig kongens gunst og «milde aasyn». Hvis vi ser dette sammen med hva ikke bare Rothe, men også andre historieskrivere på 1700-tallet legger i det å ha kongens gunst, kan vi si at Tordenskiold hadde møt på motgang. Som vi skal se på litt senere i dette kapittelet gjør Rothe et stort poeng ut av at Tordenskiold levde for å tjene sin konge. Rothe legger mye av forklaringen på Tordenskiolds storhet i det at han har et ønske om å tjene sin konge på best mulige måte. Når Tordenskiold, for en tid, har mistet denne gunsten kan vi si at han har møtt på en av største motgangene i sitt liv. Men som Rothe skriver så skal det Tordenskiold gjør videre vise at han ikke bare fikk tilbake den gunsten han mistet, men også skaffe seg mer tiltro og gunst hos den danske kongen. Senere viser Rothe leseren hvordan Tordenskiold, ved hjelp av sitt pågangsmot og sin tapperhet, vinner tilbake tiltroen kongen hadde for ham, og til slutt ble viseadmiral i den kongelige danske marinen.

Dette er som sagt ikke det eneste eksempelet på at Tordenskiold har pågangsmot, men heller det klareste eksempelet hvor Rothe sier rett ut at også historiens hovedperson møtte motgang, og ved hjelp av pågangsmot og andre dyder lykkes han senere i å returnere til sin tidligere posisjon hos kongen. Det er igjennom hele verket en tendens til hyllest av Tordenskiolds pågangsmot. Ved Rothes beskrivelse av Tordenskiolds utreise fra Trondheim til Danmark,

---

¹⁵² Rothe 1749: 319-330.

¹⁵³ Rothe 1750: 3-4.

¹⁵⁴ Rothe 1750: 4.

valg av å verve seg i den danske marinen, og hans mange handlinger på sjøen gir Rothe, om ikke dirkete så implisitt, hans pågangsmot og ønske om å endre sin nåværende situasjon skylden for. Pågangsmotet til den unge Peder Wessel i Trondheim er det som gjør det mulig for ham å vise frem sine andre dyder. Det er takket være pågangsmotet at han går fra å være Søe-Officer Wessel til Vice-Admiral Tordenskiold. Senere skal vi se på de andre dydene eller egenskaper som Rothe mente at gjorde det mulig, i kombinasjon med pågangsmotet, for Tordenskiold å få tilbake den tiltroen som kongen hadde til ham tidligere.

Vi kan selvfølgelig si at Rothe velger å fremstille akkurat denne motgangen som noe positivt for å unnskyldes Tordenskiolds feilsteg, men det passer ikke inn med bokens generelle fremstilling av hovedpersonen. Dette er heller en hendelse som Rothe mener at leseren kan ta lærdom av. Leseren skal se at selv den store danske helten Tordenskiold kunne gjøre feil eller være utsatt for ulykke, men det er alltid mulig å hente seg inn etter sånne hendelser. Som vi har sett på tidligere er det viktig at leseren ikke bare skal lære av de mange heltedådene og gode gjerningene som historieskriveren velger å ta med, men også se på hovedpersonens feil og mangler for så å lære av dem. Her slår Rothe to fluer i en smekk ved å vise til en hendelse hvor Tordenskiold har gjort en feil, for så å senere vise hvordan han kommer tilbake i kongens favør. Dette viser leseren at alle kan gjøre feil, men personens kapasitet til å komme seg etter dette feiltrinnet er like viktig som feilen selv.

Vi har tidligere diskutert Rothes bruk av Tordenskiolds egne protokoller og brevvekslinger med andre deler av den danske marinen. Siden Rothe velger å bruke dette kildemateriale skrevet av hovedpersonen selv må han ha tiltro til hovedpersonens troverdighet og ærlighet. En kritisk leser vil tenke at Tordenskiold må ha overdrevet sin egen deltakelse og påvirkning på de forskjellige hendelsene. Men for Rothe er det her snakk om en person som er ærlig, troverdig, og som ikke har noe ønske om å skryte av eller opp sin deltakelse. For selv om dette gjør at Rothes egen ærlighet og troverdighet blir sterkt sammenknyttet med Tordenskiolds ærlighet og troverdighet, virker det ikke som at det er noe tema eller poeng for ham å kritisere eller stille spørsmål ved hovedpersonens troverdighet. Ved å trykke hovedpersonens egne ord viser Rothe leseren at Tordenskiold må være en person som har den kvaliteten at han er ærlig og troverdig. Hvis leseren tror på det som blir skrevet kjøper hun eller han også implisitt tanken om Tordenskiold som en ærlig og troverdig person. Rothe ønsker å fremstille Tordenskiold som en ærlig og troverdig mann. Ærligheten og troverdigheten til Tordenskiold blir derfor, på samme måte som pågangsmotet, et underliggende premiss som følger leseren igjennom hele verket.

Rothe nevner, som med pågangsmotet til Tordenskiold, ikke mange konkrete eksempler på ærligheten til Tordenskiold, men kommer innom temaet i forbindelse med et brev han skal ha skrevet etter hans tilbakeslag ved Strømstad. Brevets innhold, som er trykket i sin helhet i Rothes tredje bok,¹⁵⁵ var en forklaring til den danske kongen om hvorfor det gikk som det gikk ved Strømstad, og et ønske om å få lov til å fortsette sin tjeneste. Rothe må ha synes at brevet var litt krast. For han skriver:

Det var gjerne Tordenskiolds Maade at sige sin Mening frit ud, derfor seer man og han skriver her temmelig fritt, hvorvel denne Frihed derhos grunder sig paa en slags Ærlighed, som stedse lod sig tilsyne hos ham... at Hans Dristighed muelig kunde have forvoldt ham Skade, dersom han ey hadde haft sin Konges Yndest og en retfærdig Sag at stole paa.¹⁵⁶

Grunnen til at Tordenskiolds brev kan virke for frittalende er på grunn av at mottageren er kongen. Som vi har sett på tidligere er ærbødighet ovenfor kongen viktig på denne tiden. Rothe unnskylder Tordenskiolds fritalenhet med at det er en ærlighet ved ham som ikke lar seg undertrykke. Grunnen til at Tordenskiold kunne være så dristig og frittalende ovenfor kongen kommer av at han hadde kongens gunst og han hadde en rettskaffen sak.

Her kan vi se at Rothe mener ærlighet kan ha en viss negativ effekt hvis den kommer uheldig frem. Her er det snakk om et brev til kongen, og vi kan tenke oss at det ikke alltid er like heldig å skrive for fritt, selv om denne friheten er grunnet i ærlighet, til en eneveldig konge. Men siden Tordenskiold både har kongens tiltro og en sterk sak så er det her mulig for ham å være såpass frittalende. En leser vil kunne se at en må se an mottakeren, og sin egen sak før man velger å la ærligheten føre til uttalelser som kan skade ens eget omdømme.

Dette konkrete eksemplet, og den implisitte forståelsen av Tordenskiold som en ærlig mann, er en del av Rothes oppdragelse/opplysnings arbeide. Som vi har sett på tidligere rundt den generelle tankegangen blant de lærde på 1700-tallet, og Rothes egne tanker rundt historieskrivingens oppgave, er det temmelig klart at det er Rothes mål at leseren skal ta lærdom fra Tordenskiolds eksempel. Som vi har sett på tidligere er meningen bak Rothes arbeid er å skape borgere som kan fungere og være produktive i den dansk-norske helstaten. Leseren skal oppdras i dyder som kan være mest mulig til nytte for kongeriket og fedrelandet. Hvis vi da ser det fra statens perspektiv vil det da være nyttig å ha ærlige borgere som også

---

¹⁵⁵ Brevet kan finnes i Rothe 1750: 51-53.

¹⁵⁶ Rothe 1750: 53.

har pågangsmot. Spesielt når dette pågangsmotet og ærligheten blir brukt til hjelp for å øke konge og fedrelandets ære.

De to dydene vi har sett på nå er mer underliggende dyder som Tordenskiold skal ha hatt, ifølge Rothe. For selv om Rothe ikke nevner disse dydene direkte er de alltid med leseren når han eller hun lærer om Tordenskiold. Disse dydene er ikke direkte koblet opp mot krigssituasjonen som store deler av fortellingen ellers foregår i. Dette er dyder som er mer universelle ved at de kan gjelde for alle personer uansett yrke og sosial status. Det vil ikke si at de dydene som Rothe velger å ta frem og fokusere mer på kun kan brukes i krigssituasjoner, men han bruker heller krigssituasjonen for å vise viktigheten av disse dydene. Vi skal nå se nærmere på de dydene som Rothe viser med konkrete eksempler i sin fortelling om Tordenskiold. Vi skal først se på de dydene som er mest knyttet til krigen, nemlig mot og tapperhet. Så skal vi se på det som virker som den viktigste dyden for Rothe, fedrelandskjærlighet. Denne dyden fungerer ofte som en overordnet dyd, spesielt i Rothe sitt tilfelle.

De krigerske dydene mot og tapperhet

Motet og tapperheten til Tordenskiold er dyder som Rothe ofte tar opp i sin historie fortelling. I motsetning til hans beskrivelse av pågangsmot og ærlighet, blir mot og tapperhet tatt opp mange ganger med konkrete eksempler. Rothe henvender seg ofte direkte til leseren for å forklare hvordan tapperhet og mot var avgjørende faktorer for at Tordenskiold lykkes i sine heltedåder. Dette blir så ofte tatt opp i Rothes verk at jeg har valgt å fokusere på hvordan Rothe viser Tordenskiolds mot i hans ungdom, slaget ved Dynekilen, og både like før og rett etter hans død.

Tordenskiold var ikke et vanskelig barn, han hadde bare så mye mot. Etter introduksjonen av hovedpersonen i det første bind av verket, hvor Rothe presenterer alle dydene han mener at Tordenskiold kan eksemplifisere, starter Rothe en kronologisk fremstilling av Tordenskiold. Eller som han heter i sine ungdoms år Peder Wessel. Etter å ha fortalt litt om familien Wessel, og hvor dydige og ærlige foreldrene til Tordenskiold var,¹⁵⁷ forklarer Rothe leseren at selv om Tordenskiold var vill og ukonsentrert i sin barndom, var det allerede da tegn på at det her var

---

¹⁵⁷ Rothe 1747: 3.

snakk om en person som var som skapt for krig. Som Rothe selv skriver:

... var der fra Barns Been af et krigersk Sind og Moed i hannem, saa at mand endog i hans første Aar kunde merke at Krigen var det eeneste som i sin Tiid ville staae ham an...¹⁵⁸

Rothe legger til: «Det skal tiilig kroge, som god Krog skal blive».¹⁵⁹ Her sier han at leseren allerede i Tordenskiolds ungdomsår kan finne eksempler på det motet som senere skulle gjøre dette barnet til den store mannen han en dag skulle bli. Det er egenskaper i Tordenskiolds barndom som viste at han skulle bli egnet i krigssituasjoner. Med det tenker Rothe spesielt på den unge mannens mot og taperhet.

Motet til den unge Tordenskiold blir eksemplifisert av Rothe i en liten fortelling hvor Tordenskiold kombinerer både sitt mot og sin kløkt. Tordenskiold skal, ifølge Rothe, ha havnet i konfrontasjon med en mye større og sterkere gutt. Flere skal ha tatt parti med den store gutten, men dette skal ikke ha skremt den unge Tordenskiold. Han skal ha barbert hodet og smurt seg inn med olje for å bli så «sleip» at den store gutten ikke skal få tak i ham. Når han da møter denne store gutten senere skal han ha banket gutten «som om han kunde have været en bergfisk».¹⁶⁰ Ikke bare har Tordenskiold motet til å stå opp mot en gutt som er mye større enn ham, men han har også kløkten som må til for å komme opp med en plan som fører til at han seirer over overmakten.

Leseren skal se at det fra første stund er noe ved Tordenskiold som gjør ham spesiell og det er nettopp motet som gjør at han skiller seg ut fra andre. Dermed læres leseren opp i at hvis man fremviser mot, og i dette tilfellet kombinerer det med kløkt, så vil man kunne overgå utfordringer som muligens er for store. Som vi skal se på senere mener Rothe at motet til Tordenskiold er en viktig del av det som gjør at han klatrer fort oppover den sosiale stigen i det dansk-norske samfunnet.

Historier om personer som overkommer overmakten var og er engasjerende og underholdende, noe vi har sett tidligere at Rothe mener er en viktig del av det å fortelle en historie. Underholdningsverdien av verket hans blir større om det er et asymmetrisk maktforhold i styrke mellom helten og motstanderen. Motet til Tordenskiold er en av

---

¹⁵⁸ Rothe 1747: 4.

¹⁵⁹ Rothe 1747: 4.

¹⁶⁰ Rothe 1747: 5.

grunnene, som Rothe legger frem, til at Tordenskiold ofte kommer seirende ut av situasjoner hvor andre hadde lidd nederlag. Tematikken rundt Tordenskiolds mot og kløkt, og en overveldende motstander kommer Rothe innom flere ganger i sin fortelling.¹⁶¹ Svenskene ble for eksempel ofte beskrevet som overlegene i antall og styrke når Rothe forteller om Tordenskiolds heltedåder, men dette stopper ikke den modige og tapre sjøhelten fra å forsvare sin konge og fedrelands ære.¹⁶² Akkurat dette med konge og fedrelandets ære skal vi se nærmere på litt senere, men nå skal vi ta opp et problem som Rothe møter når han beskriver Tordenskiolds unge mot, og hvordan han velger å løse det.

Hvis vi nå returnerer til Rothes beskrivelse av Tordenskiolds mot kan vi se at selv om han var modig i sin ungdom var ikke motet helt raffinert. Rothe sier selv at «Tordenskiold, var i sin Ungdom stedse særdeles vild og flygtig.»¹⁶³ Altså Tordenskiold var som ung både vill og hadde ikke interesse for noe lenge.

Rothe sier like etter at han har vunnet over den store gutten skal Tordenskiold ha kommet hjem og faren skal ha fortvilt over at han ikke visste hvordan han kunne håndtere et sånt «... uregjerligt og uordentlig moed...».¹⁶⁴ Det er altså et problem ved dette unge motet. Motet mangler et fokus. Rothe legger opp til at Tordenskiold trenger et sted eller en sak hvor han kan bruke motet sitt på en produktiv måte. Svaret Rothe gir kommer vi til senere.

Det er ikke bare faren til Tordenskiold som måtte slite med sønnens uregjerlighet og villskap. Faren sendte Tordenskiold til en skredder i Trondheim, for å se om dette kan bli et utløp for villskapen og uregjerligheten. Rothe presenterer så et eksempel på at Tordenskiold når han var i lære hos denne skredderen i Trondheim, skal han ha yppet til bråk med en annen gutt. Det skal også være noen andre rykter rundt Tordenskiolds barndom som ikke satte hovedpersonen i et positivt lys. Disse ryktene sier Rothe at han ikke velger å trykke da han mener de verken er veldokumentert eller bidrar til den ære og ros som Rothe mener Tordenskiold fortjener.¹⁶⁵ Rothe mener heller at det leseren skal ta med seg fra Tordenskiolds barndom, er hvordan han gjorde denne uroligheten og villskapen til noe positivt.

For selv om det var flere som prøvde å kue denne villskapen, var det ifølge Rothe, Tordenskiold alene, som gjorde denne villskapen og det urolige motet om til tapperhet, mot

---

¹⁶¹ Rothe 1749: 58.

¹⁶² Rothe 1747: 116-120.

¹⁶³ Rothe 1745: 4.

¹⁶⁴ Rothe 1747: 5.

¹⁶⁵ Rothe 1747: 6-7.

og troskap til den danske kongen og fedreland. I en kommentar under hovedteksten skriver Rothe:

Tordenskiold i mindste Maade til Præjudice, hvad hand saaledes i sin Ungdom haver gjort eller været, tvertimod vil den fornuftige Verden snarere deraf paaskiønne, at hands Roes bør være dobbelt, eftersom hand ey allene ved Aarene forandrede sin ufornuftige Vildskab, men endog haver mod alles Tanker blot og alleene ved sin Tapperhed og Troskab svinget sig saa høyt... gjort sit Navn reent udødelig,...¹⁶⁶

Her skriver Rothe at selv om Tordenskiold i sinn ungdom gjorde ting som han kanskje ikke burde være stolt av, så skal dette ikke komme i veien for at han tidlig viste tegn på å være en eksemplarisk person. Han har selv utviklet denne villskapen og uroligheten til tapperhet og troskap, og dette burde verden gi ham honnør for. For hvis vi også ser dette i sammenheng med noe Rothe skriver om urolige personer og hvor Tordenskiold passer i hans kategorisering, ser vi at han helt klart mener Tordenskiolds urolighet og villskap ble til noe positivt for kongeriket. Rothe skriver i forbindelse med at han igjen kommer innom Tordenskiolds urolighet i 1718:¹⁶⁷

Nogle ere heel unyttige, og seer man dem blot derfor altid i fuld bevægelse, fordi det er dem en Umuelighed at være rolig, der er dem og derfor ligemeget hvad de tager sig fore; Andre derimod sigter alle Tider til noget gavnligt, og har en nyttig Hensigt, ved deres Idrætter, ere og des Aarsage af de beste Borgernes Tal i en Republique.¹⁶⁸

Rothe skriver her at det finnes to typer urolige mennesker. De som ikke bryr seg om hva de driver med og derfor blir unyttige, og andre som har en hensikt bak det de gjør og strever etter å gjøre noe som er produktivt. De siste mener Rothe er de beste borgerne i en stat. Hvilken kategori han mener at Tordenskiold passer innunder er ingen overraskelse, men han begrunner det på følgende måte:

Saa langt fra som vores Tordenskiold kan finde eller have Stæd blant de første, saa billig kand man regne ham til de sidste; Thi hans Levnet er en idelig Sammenhæng af nyttige Foretagender og anseelige Bedrifter; Man finder vel der var en stedse uroe paa ham, men man seer og af al Ting, at den grundede sig hos ham, som hos en retskaffen Krigs- eller Sjø-Mand, fornemmelig paa en prisværdig Nidkierhed for hans Konge og

---

¹⁶⁶ Rothe 1747: 8.

¹⁶⁷ Rothe 1750: 48.

¹⁶⁸ Rothe 1750: 48.

Fædreland, saavelsom og paa eu tilladelig Begierlighed at skade hans Konges Fiender, for derved at gjøre sig frygted hos dem, men æret hos sine. Saadanne Folk ere og fornemmelig i Krigs-Tider saavel høyst nyttige, som nødvendige; thi de sætter og holde en Fiende stedse i Bevægelse, forhverver derimod deres egne en tryk Roelighed.¹⁶⁹

Her skriver Rothe at Tordenskiolds passer best under de som gjør sin urolighet til noe positivt. Han skriver at hele livet til Tordenskiold er et bevis på at han har gjort uroligheten til noe positivt og nyttig. Spesielt tar Rothe frem det at Tordenskiolds urolighet i senere tid kommer av en kjærlighet til konge og fedreland. Også urolighetens positivitet i krigstid begrunner han med at det fører til at fiender ikke greier å følge helt med på hva en gjør, og samtidig fører det til en trygg rolighet hos sine egne.

Her finner vi også svaret på hvilken sak det er Rothe mener at Tordenskiold trengte for å få kontroll på det uregjerlige motet sitt, nemlig troskap til konge og fedreland. Det er ifølge Rothe fedrelandskjærligheten og troskapen til kongen, som gjør at Tordenskiold kunne gjøre villskapen til produktivt mot. Det er dette Rothe mener at leseren skal ta med seg fra dette problemet med ungdomstidens villskap og uregjerlighet. Det er igjennom fedrelandskjærlighet og troskap til kongen at mange kan finne storhet og mot. Den er med å forme personen til noe mer positivt og produktivt. Hadde det ikke vært for Tordenskiolds fedrelandskjærlighet så kunne det hende at han hadde havnet i den først kategorien av Rothes inndeling av personer med en urolighet i seg, de som aldri får gjort noe produktivt, og bare roter rundt.

Vi kan tenke oss at Rothe velger å skrive om Tordenskiold på denne måten for å vise leseren at selv om ungdomstiden kan være en strabasiøs affære, kan Tordenskiold stå som eksempel på at det er mulig å snu villskap og uregjerlighet til noe så positivt ved hjelp av fedrelandskjærlighet. Om ikke annet så trenger ikke foreldre å fortvile og bære seg over uregjerlige barn, da selv foreldrene til helten Tordenskiold gjorde det samme.

Så vi ser her at Rothe mener at det er en sterk sammenheng mellom motet til Tordenskiold og hans fedrelandskjærlighet. Det er ikke bare fedrelandskjærligheten som gjør det mulig for ham å få kontroll på villskapen, men fedrelandskjærligheten ligger også til grunn for selve motet og tapperheten. Denne koblingen gjør Rothe ofte når det er snakk om Tordenskiolds

---

¹⁶⁹ Rothe 1750: 48-49.

dyder. Det skal vi se nærmere på snart. Men først skal vi se på hva Rothe mener at leseren kan lære av Tordenskiolds mot og tapperhet ved Dynekilen.

Sjøslaget som sto ved Dynekilen var det viktigste slaget i Tordenskiolds liv og avgjorde hvordan han kom til å bli oppfattet av både kongen og folket i senere tid. Danskene var særdeles undertallige og sto ovenfor en vesentlig sterkere fiende. Slaget ved Dynekilen var ikke bare et viktig slag for Tordenskiold, men sikret også for en stund den norske fronten under den store nordiske krigen, da kong Karl 12. måtte avbryte sin tenkte invasjon av Norge etter Tordenskiolds seier over kongens transportflåte.¹⁷⁰

Tordenskiold skal ifølge Rothe ha bedt de andre skipene i sin skvadron om å la ham passere så han kunne være først inn i striden.¹⁷¹ Dette gjorde han ifølge Rothe fordi: «...han ved sit saa modige Angreb, som tappere Anførsel, vilde søge at opmuntre de andre til lige behiertet at følge hans Exempel, som og skede:...». ¹⁷² Fordi Tordenskiold selv var så tapper og modig ønsket han å inspirere de andre mennene til å følge hans eksempel. Leseren kan her se at folk følger modige og tapre menn selv om oddsene er imot dem.

Rothe fortsetter så sin beskrivelse av slaget hvor Tordenskiold viser både: mot, tapperhet og kløkt ovenfor sine fiender. Han skriver at laget skal etterhvert ha utviklet seg til en slaktebenk hvor dansker dreperte svensker overalt. Når slaget er vunnet stikker Tordenskiold og de andre danske kapteinene og offiserene av med flere svenske skip, som de skal overgi til den danske kongen.¹⁷³ Dette er ifølge Rothe: «... een af Tordenskiolds største og priisværdigste Gierninger, som bliver ham til et uophørligt Ære-Minde...». ¹⁷⁴ Altså er slaget ved Dynekilen en av Tordenskiolds største gjerninger. Igjen så tar Rothe opp formelen hvor Tordenskiold møter en overlegen fiende for så ved hjelp av sitt mot og sin tapperhet overvinne denne fienden. Det er nå klart at det er mot og tapperhet som Rothe mener at er blant de fremste krigerske dydene.

Det som gjør Rothes oppsummering av slaget spesielt i forhold til andre steder i verket er at han gir noe av æren for slagets utfall til alle de andre danske deltakerne. Rothe sier at slaget ved Dynekilens utfall ikke bare er Tordenskiolds fortjeneste, men også underoffiserenes

---

¹⁷⁰ Bergersen, Olav, *Viceadmiral Tordenskiold, ii, (2 bind, Trondheim, 1925)* s. 625- 633

¹⁷¹ Rothe 1749: 53

¹⁷² Rothe 1749: 53-54

¹⁷³ Rothe 1749: 54-57.

¹⁷⁴ Rothe 1749: 58.

fortjeneste:

Jeg haver nu altsaa viist hvad Captain Tordenskiold da værende Tid berømmeligt haver forrettet, men som han hadde mange brave Danske Søe-Officerer under sin Commando, der troligen hialp til at befægte denne betydelige store Seyer, var det ubilligt, om jeg med Stiltienhed reent ville overgaae, hvad samme, hver for sig, priisværdigt ved dette Tog forrettede, for saavidt jeg har kundet bringe i Ærfaring.¹⁷⁵

Selv om Tordenskiolds handlinger under slaget er imponerende hadde han også mange andre modige danske menn under seg, som trolig var en faktor som gjorde det mulig for danskene å komme seirene ut av treffningen. Det er ikke ofte at Rothe deler æren med andre enn Tordenskiold, men her er det snakk andre danske menn, så det er kanskje ikke så farlig for Rothe å avse litt ære til andre landsmenn.

Det følger så en kort oversikt over hva de forskjellige underoffiserene foretok seg, men også her er det lagt fokus på at de fulgte Tordenskiolds ordre.¹⁷⁶ Om Tordenskiolds egen innsats sier Rothe:

Hvad Tordenskiold ellers selv angaaer, da haver han af denne Seyervinding havet største Ære og Berømmelse, og om han ey for samme allene kunde fortiene Navn af en Dansk Søe-Heldt, haver han i det mindste ved dette, og andre flere lige priisværdige Toeg gjort sit navn udødelig hos alle Æfterkommere, der nok maae ansee ham som et Mynster, saavel paa Tapperhed, som fornemmelig paa kort Resolution og behierted Anførsel.¹⁷⁷

Denne seieren var den som skapte størst ære og berømmelse for Tordenskiold, og Rothe mener at leseren kan kalle ham en sjøhelt etter denne seieren alene. Denne seieren kan stå som eksempel på tapperhet, handlekraft, og god oppførsel.

Vi ser altså at det ikke bare er Tordenskiolds eget mot, men også hans evne til å inspirere andre som Rothe mener at gjør denne mannen til en helt. Ikke bare sto Tordenskiold som eksempel på mot for sine samtidsmenn, men han kan også inspirere andre i senere tid.

For å avslutte denne delen hvor vi har sett på hva Rothe legger i Tordenskiolds mot, skal vi se på hva han sier om motet og tapperheten til Tordenskiold. For Rothe var disse dydene

---

¹⁷⁵ Rothe 1749: 58-59.

¹⁷⁶ Rothe 1749: 59-63.

¹⁷⁷ Rothe 1749: 69.

grunnene til at alle tingene han fortok seg gikk så bra som det gikk. Rothe avslutter sitt verk:

Som han Agtede Sandhed, Mod og tapperhed høyt var han en Fiende af forsagte og nædertægtige Gemytter: Selv viste han i sine Actioner Bestandighed af Mod og Mands Hierte ... hertyil kom den lykkelige Fremgang, som næsten alle hans Andslag hadde...¹⁷⁸

Siden Tordenskiold selv satte dyder som sannhet, mot og tapperhet høyt, og selv strevde etter å ha disse dydene, var nesten alle hans handlinger vellykkede. Og det er disse vellykkede handlingene som gjorde det mulig for Tordenskiold å komme seg frem i det danske samfunnet. Dermed er det en sterk sammenheng mellom Tordenskiolds mot, og hans sosiale status.

Vi har nå sett på hvordan Rothe mener at Tordenskiold kan stå som et eksempel for de krigerske dydene mot og tapperhet. Men det er først ved hjelp av den dyden som Rothe mener at er den viktigste for en person å ha, at Tordenskiold gjør dette motet til noe positivt og produktivt, for seg selv og fedrelandet. Denne dyden er fedrelandskjærighet, og vi skal nå se nærmere på hvordan Rothe presenterer Tordenskiold som et eksempel på hva fedrelandskjærighet kan gjøre med en person. Både i forbindelse med krigen, men også hvordan fedrelandskjærighet kan hjelpe deg med å klatre den sosiale stigen.

Fedrelandskjærighet og kjærighet for konge og kongehus

For Caspar Peter Rothe var fedrelandskjærigheten den viktigste dyden. Som vi har nevnt i tidligere kapitler så var fedrelandskjærighet både viktig for Rothe, og i det dansk-norske samfunnet generelt. For Rothe er fedrelandskjærighet en dyd i seg selv, og en motivator som får frem det beste i en person. Vi har tidligere sett på at vår historiker mener det var fedrelandskjærigheten som gjorde det mulig for Tordenskiold å utvikle seg som person. Altså fungerte fedrelandskjærigheten som en motivator for Rothe. For ham er det nesten ikke noen grenser for hva kjærighet til fedrelandet, og troskap til kongen kan hjelpe en person med.

Det vi skal se på i denne delen av denne oppgavens kapitel om dyd er hvordan Rothe mente at fedrelandskjærighet hadde bidratt til å hjelpe Tordenskiold gjennom hele hans liv. For Rothe er Tordenskiolds dyder et resultat av at han ønsket å tjene sitt fedreland. Det gode forholdet

---

¹⁷⁸ Rothe 1750: 296.

mellom kongen og Tordenskiold skyldes hans dedikasjon til konge og fedreland.

Tordenskiolds sosiale mobilitet var et resultat av troskap og fedrelandskjærighet. Og ikke minst er Tordenskiolds pliktfølelse og hengivenhet grunnen til at hans handlinger ofte er vellykkede. Rothe dedikerer derfor mye av sin tekst til å vise leseren hvordan Tordenskiold ønsket å tjene sitt fedreland og konge, og hvordan dette igjen påvirket hans forhold til den viktigste personen i riket, kongen.

Vi så tidligere på hvordan mot og tapperhet var viktig for en kriger, men disse egenskapene fungerte ikke for Tordenskiold, før fedrelandskjærigheten våknet. Det var fedrelandskjærigheten som gjorde at Tordenskiolds klarte å gjøre sin ungdoms villskap og uraffinerte mot om til det motet og tapperheten alle husker ham for. Det er dette Rothe hovedsakelig ønsker at leseren skal ta med seg fra Tordenskiolds ungdomsår. At kjærighet til fedrelandet er den beste måten å kanalisere sin styrke på, og forbedre seg selv på. Ønske om å tjene sitt fedreland blir for Rothe den største drivkraften bak Tordenskiolds valg og handlinger.

I verket stiller Rothe aldri spørsmål ved heltens fedrelandskjærighet, men bruker ham heller som et eksempel på hvordan en fedrelandskjær person handler. I sin presentasjon av Tordenskiold, som vi har sett på tidligere, presenterer Rothe mange forskjellige dyder, men det er sjøheltens forsvar og tjeneste av fedrelandet som blir poengtert.¹⁷⁹ Dette fokuset på Tordenskiolds fedrelandskjærighet er gjeldende igjennom hele verket, og hans trofaste tjeneste og dedikasjon til konge og fedreland blir flere ganger poengtert. Dyden blir fra første stund sett på som ikke bare grunnen til at Tordenskiolds gjør det bra, men også målet Tordenskiold hadde. Han hadde som mål å skjenke den danske kongen og sitt fedreland mest mulig heder og ære.

Begynnelsen på Tordenskiolds vei til storhet begynner for Rothe når han drar fra Trondheim til København. Som ung mann drar han fra Trondheim, etter at kongen har vært på besøk, og ankommer København. Tordenskiold ankommer København, men finner seg selv i situasjon hvor han verken kjenner noen eller har noen penger å leve av. Men lykken står den kjekke bi, og han treffer en annen nordmann, som tar ham inn i sin tjeneste. Denne nordmannen var ingen ringere enn hans majestets Confessionarius (hoffprest) Peder Jespersen. Delvis på grunn av sitt naturlige pågangsmot og på Jespersens anbefaling blir Tordenskiold tatt opp som lærling i navigasjon ved det danske sjøakademi på Holmen. Dette, sier Rothe, gjør det endelig

---

¹⁷⁹ Rothe 1747: 2.

mulig for den unge Tordenskiold å ta fatt på reisen som skal vise at han er blant de ypperste i sin tjeneste av sin konge og sitt fedreland.¹⁸⁰

Historien om Tordenskiold er stort sett en historie om en mann som ønsket å tjene sitt fedreland og konge. Det er en historie om en mann som aldri får gitt sin konge nok heder og ære. Drivkraften bak mange av Tordenskiolds handlinger kommer fra et ønske om å skape så mye heder og ære som overhode mulig ikke hovedsakelig for seg selv, men for kongen og fedrelandet. Et eksempel som Rothe gir oss er hvordan Tordenskiold etter å ha vært i konfrontasjon med den svenske marinen i 1715 bare har et ønske.¹⁸¹ Dette ønske var å vise kongen selv at han har kun hadde gode tanker om kongen og at han ønsker å tjene sin konge og sitt fedreland. Rothe skriver:

Da han var kommen i Land, var hans fornemmeste Attraae, hvorledes han kunde beviise sig Hans Mayest... at han tænkte allene paa sin Kongnes og Fædernelands Tieneste.¹⁸²

Når Tordenskiold har kommet i land er hans fremste oppgave, å vise kongen at han kun tenker på hvordan han kan tjene konge og fedreland.

Her viser Rothe leseren at Tordenskiold føler på en slags plikt, og at han ønsker å vise kongen hvor høyt han ønsker å gjøre sin plikt. Å tjene konge og fedreland er Tordenskiolds fremste plikt i Rothes verk. Tordenskiold er alltid på utkikk etter måter han kan gjøre sin plikt som soldat eller borger. Og det er denne iveren etter å tjene eller gjøre sin plikt som Rothe ønsker å formidle til leseren.

Rothe skriver om denne følelsen av plikt som Tordenskiold har ovenfor sin konge og sitt fedreland. En plikt som Tordenskiold har, ikke bare som kriger, men også som borger i helstaten ovenfor den danske kongen. Dette temaet er gjennomgående i hele Rothes verk. Som vi har sett på tidligere så viser Rothe Tordenskiolds motgang ved nettopp at han føler at han har sviktet sin konge, eller ikke står i like høy kurs hos kongen som det han gjorde tidligere. Tordenskiold har feilet som hengiven borger ved å ikke oppfylle sin plikt ovenfor kongen. For det er nettopp dette Rothe ofte fokuserer på ved Tordenskiold, det at han har en plikt ovenfor konge og fedreland. Det er Tordenskiold plikt å bidra med heder og ære til

---

¹⁸⁰ Rothe 1747: 9- 12.

¹⁸¹ Rothe 1747: 238-240.

¹⁸² Rothe 1747: 240.

konge og fedreland. Selv om Tordenskiold skaper mye heder og ære til seg selv ved å gjennomføre sine heltedåder, er det æren og hederen han bidrar med til fedrelandet som han skal bli husket for i ettertiden.

Et eksempel på hvordan Rothe viser Tordenskiolds pliktfølelse og hengivenhet er hvordan han etter at Tordenskiold har erobret Carstens festning og havnebyen Marstrand fra svenskene i Juli 1719,¹⁸³ som han også ifølge Rothe gjorde for å ære konge, forteller om at dette ikke var nok for Tordenskiold. Tordenskiold ønsket å vise at han kunne gjøre enda mer for sin konge. Som Rothe skriver:

Tordenskiolds Moed, samt Hengivenhed og Lengsel stedse at gjøre Ting, som deels hans Pligt udkrævde, og derhos vare af den Beskaffenhed, at han derudi kunde vise noget særdeles frem for andre, var ny ved denne Seyervinding fad i al for megen Fyrighed til, at han skulde kunde havet lad det beroe ved denne Gierning, uden at tænke paa noget videre...¹⁸⁴

Tordenskiolds mot og hengivenhet til kongen gjorde det umulig for ham å sitte stille selv om han hadde gjennomført nok en heltedåd. Tordenskiold kunne, ifølge Rothe, bare ha nytt æren og hederen som kom fra å ha tatt en festning, men hans hengivenhet og kjærlighet for fedrelandet og kongen tilsa at han måtte prøve å ta enda en festning, siden den lå så nær. For Tordenskiold var det hans plikt ovenfor kongen å fortsette.

Her viser Rothe leseren hva slags person Tordenskiold var, og hvilken fedrelandskjærlighet denne helten hadde. Der andre menn hadde vært fornøyd med å ta en festning, greide ikke Tordenskiold å kve sin hengivenhet og pliktfølelse, og måtte bare fortsette. Det er denne iveren etter å være til nytte for kongen som Rothe ønsker at leseren skal ta med seg. Rothe lærer leseren opp i hva det vil si å være hengiven ovenfor kongen. Plikten Tordenskiold følte skal også leseren føle. Denne plikten kunne Rothe si at var grunnet i at Tordenskiold var en soldat, men det er heller en kombinasjon av soldaten Tordenskiolds plikt i krig, og borgeren Tordenskiolds plikt ovenfor konge og fedreland som Rothe viser til.

Selv om Tordenskiold hadde en voldsom pliktfølelse var det også viktig for Rothe å vise at denne mannen ikke fulgte ordre blindt, men heller tok eget initiativ og hadde selvstendig handlekraft. Dette er et underliggende tema i Rothes fortelling om Tordenskiold. Heltens

---

¹⁸³ Rothe 1750: 166-184.

¹⁸⁴ Rothe 1750: 193-194.

hengivenhet til kongen kommer også frem ved at Tordenskiold er en person som gjerne gjør som han selv vil, og har en viss tro på seg selv. Rothe viser leseren at Tordenskiold har en selvstendig handlekraft, og gjerne gjør ting på eget initiativ. Et eksempel på dette er det tidligere nevnte slaget ved Dynekilen. Hvor Tordenskiold ikke har fått direkte ordre om å angripe, men Tordenskiold ser, ifølge Rothe, en mulighet, og slår til på eget initiativ.¹⁸⁵ Rothe skrev ofte om den raske «resolven» som Tordenskiold hadde og hvordan dette var med på å gjøre hans foretak vellykkede. «Resolven» til Tordenskiold er for Rothe ofte handlekraft. Det at Tordenskiold har en selvstendighet ved seg er positivt for Rothe. Vi kunne tenkt oss at det for en mann som Rothe, som har et tydelig ønske om at leseren skal vise lojalitet til eneveldet, ville være negativ til bruken av en person som var så selvstendig som forbilde i hans opplysningsprosjekt, men det er det ikke. Heltens selvstendige handlekraft er en av tingen Rothe tar frem som en del av Tordenskiolds positive egenskaper.

Hvis vi da ser tilbake til Rothes tanker rundt opplysning, som vi fant frem til ved hjelp av hans deltakelse i språkdebatten, så ser vi at denne fremstillingen er i trå med de ideer han la frem der. Han ønsket at leseren skulle lære seg selvstendig tenking og en viss kritisk tilnærming til ting. Ved å vise Tordenskiold som en selvstendig initiativtaker, og knytte det opp til hans suksess, viser Rothe leseren at det selvstendige initiativet er viktig i livet. Det å kunne handle selvstendig blir derfor en dyd som leseren skal lære om.

Som vi har sett på tidligere så skrev Ole Feldbæk at det på 1750-tallet ble et større fokus fra det danske eneveldet på de borgernes selvstendighet enn tidligere. Vi kan derfor si at Rothes ideer passer overens med den generelle tankegangen i helstaten på denne tiden. Det var et ønske fra eneveldet om at borgerne skulle ha en selvstendighet i samfunnet. Ved å vise at Tordenskiold ikke bare følger de ordre som han blir gitt, men tar til tider selv initiativ til handling viser Rothe at veien til storhet ikke er synonymt med å kun følge ordre, men også å ta egne valg og se muligheter når de presenterer seg. Dermed blir selvstendigheten og den selvstendige handlekraften til Tordenskiold noe positivt. Selvstendighet og handlekraft blir dermed i seg selv et tegn på fedrelandskjærlighet, da det å være selvstendig og handlekraftig blir sett på som sentrale dyder for eneveldet.

Rothe tegner derfor igjennom hele verket et bilde av en selvstendig mann, som vi kanskje kunne tenke oss at ikke alltid er helt positiv til sine overordnede og deres autoritet. Men selv om Tordenskiold ikke alltid følger ordrene til punkt og prikke, så viser Rothe oss at denne

---

¹⁸⁵ Rothe 1749: 50-58.

selvstendige mannen alltid følger ordrene til en viss grad. Handlekraften og selvstendigheten til Tordenskiold gjør det mulig for ham å tilpasse seg selv og ordrene til situasjoner hvor ordrene ikke helt klart sier hva han skal gjøre. Men en ting er sikkert, Tordenskiold følger alltid de kongelige ordre. Det er en av de tingene som, ifølge Rothe, kongen selv mener gjør Tordenskiold til en god borger. Rothe skriver:

Samme store Regent (Friderich den 4.) havde en dobbelt Aarsag, hvorfor han nydede Tordenskiold; thi for det Første var Hans Majest. fuldkommen forvissed om, at denne Mand meente det sin Konge og Fæderne-Land ærlig og godt, dernest var Tordenskiold i da værende Tider høyst nyttig, saasom han i en hast fuldførte det ham bleven anbefalet;...¹⁸⁶

Det er to grunner til at den danske kongen syntes at Tordenskiold var nyttig. Tordenskiold tjente sin konge og fedreland på en ærlig og god måte, og han fullførte de ordre som kongen ga ham.

Dette viser Rothe oss flere ganger. Hver gang Tordenskiold mottar en kongelig ordre setter han i gang med den største iver oppdraget momentant. Men også her viser Rothe som regel leseren at Tordenskiold bruker sin selvstendighet og handlekraft til å gjennomføre disse ordrene på best mulig måte. Det kan være et eksempel på at Rothe bruker Tordenskiolds lydighet ovenfor ordre fra kongen til å vise leseren at tro og lydlig tjeneste er en måte å vise sin fedrelandskjærlighet. Dermed det er en balansegang eller tvetydighet rundt hvor selvstendig Rothe ønsker å fremvise Tordenskiold for leseren. Tordenskiold er på en side herre over sin egen skjebne, og det er positivt at han har en selvstendighet ved seg, men at han alltid svarer til den kongelige autoriteten er like viktig. Han gjør som regel som han vill, men når konge og fedreland kaller på ham, står han villig til tjeneste. Denne balansegangen lærer Rothe leseren. Leseren kan være selvstendig i mange situasjoner, men når det kommer til kongemakten skal den være lydlig, og om ikke direkte underkastende så skal den ha respekt for eneveldets autoritet. Dermed blir Rothes fremstilling av Tordenskiolds selvstendighet og handlekraft betinget av at den er avhengig av om det er Tordenskiolds handlekraft han ønsker å vise, eller om det er hans dedikasjon til kongen han ønsker å vise.

Rothe setter i sitt verk et likhetstegn mellom fedrelandskjærlighet og kjærlighet for kongen. Rothe gjør et stort nummer ut av at Tordenskiold hadde gode relasjoner med den danske

---

¹⁸⁶ Rothe 1749: 75.

kongen. Kongen hadde respekt for fortellingens hovedperson, og tok godt vare på Tordenskiold. Dermed kan vi se at dydighet lønner seg for Tordenskiold. Og det er dette er det viktig for Rothe at leseren får med seg. Dydighet lønner seg.

Dette er nok en del av, som vi har nevnt tidligere, Rothes ønske om å lokke, ikke skremme, leseren tid videre lesning. Ved å vise at dyd lønner seg, og ikke nødvendigvis fokusere på at udyd straffer seg, så lokker Rothe leseren til å ta til seg det som blir lagt frem. Tordenskiolds dydighet har lønnet seg for ham. Han har klatret opp rangstigen på grunn av sin dyd, og han er høyt aktet hos den viktigste mannen i riket. Leseren ser da at dydighet ikke bare påvirker dem åndelig, men det er mulig å høste mer verdslige goder hvis de tilegner seg de riktige dydene.

Tordenskiolds forhold til kongen er viktig for Rothe. Ikke bare fordi det viser at han var en dydig person, men også fordi det skaper kredibilitet til det han skriver. Rothe har i slutten av verket sitt det han kaller ett «Portrait Af den Danske Vice-Admiral Peder Tordenskiold Eller Afbildning paa sammes Legems, Gemyts og Sinds Egenskaber»¹⁸⁷, hvor han blant annet snakker om de venner som Tordenskiold skaffet seg igjennom sitt liv. Da er det spesielt den kloke og store danske Kongen Frederich den Fierde han viser til. Om dette vennskapet sier Rothe:

... ved hans gode Forhold i hans Tieneste vandt hans Konges store Naade, samt en særdeles til hannem bærende Fortrolighed og Tillid; Thi at han dybt indseende og store Konge Frederich den Fierde endda stolde meget paa Tordenskiold skiønsomme Opførsel...¹⁸⁸

På grunn av Tordenskiolds tro tjeneste til kongen kom han i kongens nåde. Dermed hadde han kongens fortrolighet og tillit.

For Rothe er det viktig at Tordenskiold hadde oppnådd kongens nåde og tillit løpet av sitt liv. Ved å vise leseren at selv kongen syntes godt om Tordenskiold så sier Rothe implisitt at Tordenskiold hadde tjent sitt land og konge godt. Dermed må ikke leseren bare stole på Rothes hyllest av Tordenskiold, fordi leseren kan se at kongen også mener at Tordenskiold var en stor mann. Det viser også leseren at den eneveldige kongen bryr seg om sine undersåtter, og da spesielt de som gjør sin plikt og tjener fedrelandet på en god måte. Rothe sier at det var vidt kjent at Tordenskiold sto høyt i kurs hos kongen, og at kongen la merke til

---

¹⁸⁷ Rothe 1750: 294.

¹⁸⁸ Rothe 1750: 297.

de som utførte sin plikt:

... bragt sig i en meget god Omtale hos alle billige Skiønnere, saavel inden- som udenlands: hos Hans Majest. Stod han i Høy-Kongelig Naade, saasom denne Monark stedse fandt stor Behag i alle dem, der udi deres Pligter som Soldat, beviste sig redeligen...¹⁸⁹

Her skriver Rothe at Tordenskiold hadde kongens nåde fordi kongen fant «behag» i de personer som utførte sin plikt som soldat med redelighet.

Selv om Rothe her skriver om kongens tiltro til Tordenskiolds pliktfølelse som soldat, er det nødvendigvis ikke bare soldatens plikt Rothe generelt mener at er viktig. Vi kan forstå det som at kongen er god mot alle som utfører sin plikt på en god måte, være det seg bønder som soldater. Det er bare det at her er konteksten krig og da er det naturlig for Rothe å snakke om soldatens plikt. Rothe mener derfor at de som utfører sin plikt ovenfor konge og fedreland på en god måte kan forvente å bli behandlet godt av kongen.

Dette passer bra med det vi så på tidligere om Rothes tanker rundt det borgerlige felleskapet han så seg selv som del av. Der skrev han at alle i riket hadde sin plass, og at de som tjente og gjorde sin plikt for sin konge og fedreland på en god måte hadde retten til å kalle seg kongens undersåtter. Det å kunne kalle seg kongens undersåtter var for Rothe noe ikke alle kunne gjøre sånn helt uten videre. Man måtte være en produktiv og delaktig del av samfunnet. Noe han mener at Tordenskiold virkelig kan stå som eksempel på. Han er en person som har gjort sin plikt ovenfor konge og fedreland på en eksemplarisk måte. Han har vært delaktig i forsvaret av kongens og fedrelandets ære, og bidra til heder og ære til nasjonen gjennom sine seiere over fienden.

Det er viktig for Rothe at alle borgere er med på å fremme kongen og hans storhet. Ikke bare fordi personen selv kan tjene på det, men fordi kongen fortjener det. Han passer på og tjener sine undersåtter, og det blir derfor undersåttenes oppgave å gi tilbake til ham. For kongen er en svært god person i Rothes verk, og er ofte den personen som gjør det mulig for Tordenskiold å utføre sine bragder.

Rothe skriver ofte at Tordenskiold har kongen å takke for at han kom i så høy iaktakelse. Det er kongen som har troen på den unge sjømannen, kongen er personen som vet at Tordenskiold

---

¹⁸⁹ Rothe 1749: 12.

er den riktige mannen for jobben, og det er kongen som adler Tordenskiold. Spesielt ved Tordenskiolds adling mener Rothe å vise at kongen passer på Tordenskiold. Tordenskiold hadde gjennom sine heltedåder fått personer fra de høyere kretser som var sjalu på ham. Da Tordenskiold spør kongen om han kan bli viseadmiral velger heller kongen å adle ham. Den danske kongen ønsker ikke å gi Tordenskiolds motstandere mer grunn til å misunne ham. Derfor gir han ikke Tordenskiold kommandoen over Nordsjøen, men adler ham heller med navnet Tordenskiold. Kongen ønsker at navnet skal vekke skrekk hos den svenske fienden, og Tordenskiold skal nå være den danske flåte og nasjons skjold mot svenskene.¹⁹⁰

Her har vi enda et eksempel på Tordenskiolds kjærlighet for sin og konge og sitt fedreland, og hvordan han kan høste godene av dette. Han har utført sin plikt og var en tro tjener av kongen, og blir belønnet deretter. Belønningen til Tordenskiold var å bli adlet av kongen. Kongens selv begrunnet, ifølge Rothe, denne adlingen med at han hadde vært tro og tapper i sin tjeneste. Rothe skriver:

Kongen selv giver Aarsagen tilkiende i de allerførste Linier af hans Adels-Brev med disse faae ord: for den tro Tieneste og Tapperhed han bevist haver og herefter skal bevise...¹⁹¹

Her skriver Rothe at kongen selv begrunner valget av å adle Tordenskiold i selve adlingsbrevet med at sjøhelten har vært tro i sin tjeneste og at han har vis tapperhet.

Adlingen av Tordenskiold ser vi derfor at er et resultat av at han har vært en tro tjener av fedrelandet og kongen. Dette er enda en måte som Rothe viser leseren at den som er tro i sin tjeneste og har kjærlighet for fedrelandet vil til slutt bli belønnet for dette. Rothe skriver også at denne æren er ekstra stor fordi Tordenskiold aldri tenkte at han skulle bli adlet, men heller bare ønsket å tjene konge og fedreland.¹⁹² Så selv om Tordenskiold fikk en belønning, og at dette i seg selv kan være motiverende for noen, mener Rothe at de største mennene gjør sin tjeneste uten å forvente belønning. De tjener konge og fedreland uten å tenke på hvilke konsekvenser, gode eller dårlige, det kan få for dem selv. Men det er ganske klart ut i fra Rothes verk at hvis en person har kjærlighet for fedrelandet, og tjener det og dets konge på en god måte, så kan de komme langt i samfunnet.

---

¹⁹⁰ Rothe 1749: 13.

¹⁹¹ Rothe 1749: 18.

¹⁹² Rothe 1749: 18.

Det tydeligste eksemplet på dette er hvordan Rothe viser måten mot og fedrelandskjærighet kan få en person opp i de sosiale lagene. Tordenskiold har akkurat slått den svenske flåten i 1719 og står sammen med Admiral Jüdichær på Marstrand. Rothe reflekterer rundt hvordan disse to store mennene endte opp i de posisjonene de havnet i:

Man kunde eller her have Anledning at gjøre allehaande Betragtninger over, at disse tvende brave og berømmelige Mænd, der begge i Søe-Etaten have bragt sig op fra ringe til de høyeste Trin, og tillige efterladt deres Æfterslægt mange Hukommensværdige Gierninger, skulle her paa dette Sted staae samlet, for at see paa den sidste Krigs-Gierning af de Danske, og deres Besværligheder i saa Maade endte, dem hver paa sin Maade i denne lange Orlogs-Tid tilstrekkeligen havde haft, i det Hr. Admiral Jüdichær ved sin Vind og Forstand i de farligste Omstændigheder stedse hadde tilveyebragt den Magt, som ved Sør-Vesenet udkrævdes, og Vice-Admiral Tordenskiold aldrig sparet paa sit Liv eller anseet sigen Farlighed, naar han kun meente at kunde udrette noget gavnligt til sin Konges og Fædernelands Tieneste.¹⁹³

Rothe skriver at leseren burde se hvordan disse to modige og berømte mennene kom fra ingenting og opp til et av de høyeste sosiale trinnene. De har gjennom marinen fått vist seg frem og endt opp der de er. Admiral Jüdichær ved hjelp av sin forstand og makt, og Tordenskiold ved hjelp av sin manglende redsel for eget liv i sin tjeneste av kongen og fedreland.

Disse to mennene er ifølge Rothe to personer som har utvist eksemplarisk fedrelandskjærighet og troskap til konge og fedreland. Dere gjerninger kommer til å bli husket av senere generasjoner fordi de tjene sitt fedreland på slik en god måte. Leserens får her se to eksempler på hva som kan hende med dem hvis de også tilegner seg de samme kvalitetene som disse to mennene.

Rothe ønsker at leseren skal lære noe av det han skriver, og det er helt klart ut ifra det vi har sett på så langt at leseren skal lære at det er dens plikt å tjene fedrelandet, og at hvis de tjener fedrelandet på en god måte så kommer gode ting til å skje med dem. Samtidig så er det optimale ifølge Rothe at personer tjener fedrelandet uten å tenke på de goder det kan bringe dem. Men det er også klart at om den indre motivasjonen er stor nok hos leseren, kan Rothe vise til at det venter heder, ære og sosialstatus for dem som utviser god fedrelandskjærighet. Vi ser også ut ifra dette han tenker at en av hans hovedoppgaver med verket sitt, er å skape patrioter, som setter konge og fedreland først, og strever etter å tjene disse instansene. De skal

---

¹⁹³ Rothe 1750: 256.

bli om ikke like gode, så i hvert fall strekke seg etter å bli like gode patrioter som verkets hovedperson.

Det er ikke bare Tordenskiold som er en fremragende patriot, men alle som anser seg selv som patrioter, må se at Tordenskiold tjente landet på en god måte. Som vi har sett var det å tjene fedrelandet landet var viktig, ikke bare for Rothe, men for den dansk-norske befolkningen generelt. Hvis man tjente landet på en god måte ble man kalt for patriot. Det å være en patriot var viktig for Rothe. I sitt verk setter Rothe likhetstegn mellom det å være patriot, og det å anerkjenne Tordenskiold som helt. Rothe skriver:

At ommeldte Vice-Admiral (Gabel) var vel tilfreds med Tordenskiolds Action for saavit at den var løben vel og lykkelig af, er vist, kunde og, som en god Patriot, ey andet være, eftersom Landet dervd var skeet en stor Tieneste...¹⁹⁴

Her skriver Rothe om en annen viseadmiral i den danske marinen, som han mener at må ha likt de tjenestene som Tordenskiold har gjort for fedrelandet, da viseadmiralen ikke kunne gjøre annet siden han var en god patriot.

Her sier Rothe indirekte at alle som ønsker å kalle seg patrioter må ta historien om Tordenskiold til seg, og lære av den. Rothe legger et slags press på leseren til å anerkjenne at Tordenskiold var en helt. Om leseren ikke er enig er den ingen patriot. Hvis man ikke er patriot har man ikke fedrelandskjærighet.

Alle som leser historien om Tordenskiold skal skjønne at dette er en historie om en person som gjorde sitt ypperste i tjeneste for konge og fedreland. Han skal stå som eksempel for alle i helstaten til hvordan en kan tjene sin konge og sitt fedreland på best mulig måte. Det var Tordenskiolds kjærighet for fedrelandet som gjorde det mulig for ham å være så vellykket. Fedrelandskjærighet var for Rothe ikke bare en dyd, men også et mål i seg selv.

Tordenskiolds feil og mangler

Nå har vi sett på noen av de dyder og egenskaper som Rothe mener at leseren skal enten tilegne seg eller lære av i sitt verk. Men som vi har sett på i et tidligere kapittel så var det også viktig for 1700-tallets historieskribenter at leseren lærte av feilene som historiens helter hadde

---

¹⁹⁴ Rothe 1749: 75.

gjort. Nå må det sies at Rothe ikke har veldig mange kritiske ord om Tordenskiold. Den største lasten til hovedpersonen har vi allerede tatt opp, og sett på hvordan Rothe forsvarer problemet. Det var da snakk om Tordenskiolds urolighet, og hvilke problemer det kunne ha ført til hvis han ikke hadde greid å bruke det til noe positivt.

Rothe sier at det finnes noen få svakheter og feil ved Tordenskiold. Spesielt mener han at Tordenskiolds urolighet, og ønske om at ting skal gå fort er hans største svakhet:

Hans hastige Naturel er og derfor at ansee, som den største Feyl hos hannem. Imidlertid strakte samme sig dog aldrig saa langt, at han i reelle Ting forgik sig...¹⁹⁵

Tordenskiolds hastige natur anser Rothe som hans største feil, men han sier også at det aldri gikk så langt at det var noe problem.

Vi har sett på dette tidligere, men kan si at hvis det er noe Rothe mener at leseren muligens kan lære av Tordenskiolds feil, så er det å tenke grundigere igjennom saker og ting enn det helten gjorde.

Ifølge Rothe skal kvinner også ha vært en svakhet for Tordenskiold. Men Rothe sier at selv om Tordenskiold hadde en svakhet for kvinner så hadde han andre kvaliteter som veide opp for dette. Rothe skriver:

«I det øvrige, naar jeg fratager denne Skrøbelighed, var han alvorlig Guds frygtig, og stedse hengiven under den Allershøyestes Naade og Villie.»¹⁹⁶

Så selv om Rothe må innrømme at Tordenskiold var en kvinnebedårer, men han var samtidig gudfryktig, og hadde en hengivenhet til Guds nåde og vilje.

Nok en gang ser vi at Rothe helst ikke si noe negativt om Tordenskiold, men en må gi ham honnør siden han gjør det. Som vi har vært innom når vi diskuterte Rothes bruk av Tordenskiolds egne logger. Hvordan Rothe måtte tro på det som sto uten å stille for mange spørsmål, så kan en se at han også i forbindelse med Tordenskiolds mangler og feil måtte forsvare disse. Da dette kunne undergrave hans egen bruk av Tordenskiold som hovedperson.

---

¹⁹⁵ Rothe 1750: 298.

¹⁹⁶ Rothe 1750: 299.

Det virker ikke som at Rothe følger 1700-tallets opplysnings formål ved historieskrivingen når det kommer til leserens opplæring i både gode og dårlige egenskaper. Det er helt klart at Rothe fokuserer på de gode egenskapene til Tordenskiold, og heller bortforklarer eller forvarer de mindre gode aspektene ved helten. Hvis vi ser dette i forbindelse med at et av Rothes hovedformål med verket var å lære leseren opp i hvilke dyder og egenskaper som gjorde dem til nyttige og stabile borgere for eneveldet, så er det ikke så rart at han velger å se bort ifra de mer negative sidene ved Tordenskiold. Det er rett og slett ikke noe poeng for ham å ha det med. Det bidrar ikke til hans overordnede mål. Historien om Tordenskiold er ikke historien om en person som overkommer sine medfødde problemer for så å bli en patriotisk og fedrelandskjær person. For selv om Rothe har dette med i sin fortelling, så er det ikke det han fokuserer på. Fokuset til Rothe ligger i at Tordenskiold hadde medfødte og tillærte egenskaper og dyder som gjorde ham til en mønsterborger, da spesielt i krigstid. Tordenskiold har egenskaper helt fra fødselen av som gjør ham egnet til å gjøre sin plikt og tjene sin konge og sitt fedreland. At det er et lite problem med hans villskap bruker Rothe heller som enda et bevis på at denne mannen er født med en sterk vilje og iver etter å forbedre seg selv, for konge og fedreland. Leseren skal kunne se hvilke dyder Tordenskiold hadde, og hva det var som gjorde denne mannen så spesiell at de skal huske ham i ettertiden. Det er det som er Rothes plan ved å legge fokuset på de dydene vi har sett på i dette kapittelet.

Vi har nå sett på de mest fremtredende dydene i verket om Tordenskiold, og hva som muligens var grunne til at Rothe ønsket å fremheve disse egenskapene hos hovedpersonen. Vi har diskutert de underliggende dydene, som ikke blir eksemplifisert i samme grad som de krigerske dydene, og vi har sett på den viktigste dyden for Rothe, nemlig fedrelandskjærighet. Begrunnelsen for å ta med disse dydene i denne oppgaven, og å utelate andre, er på grunn av at disse dydene og egenskapene som har blitt tatt opp i denne oppgaven er de dydene som Rothe har fokusert på mest selv. Dette er de dydene som best kan forklare meningen hva det var han ønsket at leseren skulle få ut av å lese verket. De eksemplifiserer også hva Rothe mente om opplysning og hva som var en historisk skribents hovedoppgave. Med dette avslutter vi analyse delen av denne oppgaven i neste kapittel skal vi oppsummere funnene og se nærmere på hva denne oppgaven har kommet frem til.

Oppsummering og konklusjon

Denne oppgaven har nå gjennomført en historisk tekstanalyse av Caspar Peter Rothes verk om Peder Wessel Tordenskiold. I denne analysen har vi svart på oppgavens problemstilling: Hvorfor skrev Caspar Peter Rothe om Peder Wessel Tordenskiold, og hvorfor han gjorde det på den måten han gjorde i sin historiske biografi? Oppgaven hadde som hypotese at Rothe har blitt for hardt dømt av moderne historikere på grunn av hans forhold til sine kilder, og de mange feilene han har i sin fortelling om verkets hovedperson. Denne oppgaven tenkte seg at Rothe fokuserte på andre funksjoner ved historieskriving, enn at den bare skulle fortelle en sann historie. Vi har sett i denne oppgaven at denne antakelsen var både riktig og til dels gal.

Rothe hadde et annet forhold til fortiden enn det vi har nå, men han var likevel opptatt av historiens sannhet. For selv om det i denne oppgaven har kommet tydelig frem at Rothe mente at historieskrivingen hovedsakelig skulle ha en oppdragende og utdannende funksjon, var han også opptatt av at historien skulle være korrekt. Som denne oppgaven også har sett på kommer nok dette fokuset på historiens sannhet som et resultat av den kritikken han fikk for verket om Griffenfeld. Her virker det som at kritikken Rothe fikk av antikvaren Hans Gram er noe han har hatt i minne når han arbeidet med Tordenskiold. Hans Gram var en sterk offentlig stemme i det historiske miljøet rundt 1750. Det var derfor viktig for Rothe å følge de ideer og tanker Gram hadde rundt historieskriving for å bli tatt seriøst som historisk skribent. Rothe gjorde et poeng ut av at han var den første som hadde brukt materiale fra admiralitetets arkiver, og dette var viktig for ham å få frem. Hver hendelse Rothe tar frem kommer sammen med et utdrag eller hele materialet han bygger sin fremstilling på. Dette sier han at han har gjort for at leseren skal tenke selvstendig, og komme frem til de samme konklusjonene som ham. Derfor var det viktig å presentere materialet sånn at leseren hadde tiltro til verkets sannhet. Men oppgaven har kommet frem til at Rothes fokus på verkets sannhet heller var et resultat av hans ønske om å bli tatt seriøst som en historisk skribent, enn at historiens sannhet var den historiske skribentens hovedoppgave.

Fortiden fungerte for Rothe, som for mange andre historiske skribenter fra hans tid som et reservoar for tidløse dyder. Disse dydene var det viktig at det danske folket lærte om, da dette kunne føre til at både personen og samfunnet tjente på det. I Tordenskiold mente Rothe at man kunne finne eksempler på dyder som leseren burde vite om, og strebe etter å

virkeliggjøre i seg selv. Vi har i denne oppgaven sett at Rothe tok for seg både de fredelige og de krigerske dydene som han mente en kunne finne i fortellingen om Tordenskiold, men at det var et klart fokus på de maskuline og krigerske. Ved for eksempel å vise leseren hvordan Tordenskiolds pågangsmot hadde hjulpet ham gjennom hans handlinger, så håpet Rothe at leseren skulle tilegne, eller vekke til live, den sammen dyden i seg selv. Vi har også sett at for Rothe var fedrelandskjærighet og troskap til kongen det alle borgere burde strebe etter, og ved å være en dydig og tro person kunne en kalle seg en patriot. En patriot var for Rothe en person som gjorde sin plikt ovenfor fedrelandet og kongen. Ikke nødvendigvis fordi personen ble befalt det, men fordi den hadde et selvstendig indre ønske om å være til tjeneste for konge og samfunn.

Verket om Tordenskiold var Rothes måte å utøve sin patriotiske plikt ovenfor fedrelandet og kongen. Han mente at hans verk skulle fylle et tomrom i historieskrivingen, da spesielt med tanke på at det var en svenske som tidligere hadde skrevet om den store nordiske krig, noe Rothe mente var problematisk. Ved å skrive historien om Tordenskiold mente Rothe at Danmark-Norges deltakelse skulle bli vist på en rettferdig og sann måte. Samtidig skulle verket være med på å utdanne og opplyse det danske borgerskapet. Dette kom til å bidra til staten og folkets beste og videre utvikling. For at folk skulle ønske å lese og bli opplyst mente Rothe at historiske skribenter måtte lokke folket for å få dem til å lære.

Rothes bruk av språk og måte å skrive på skulle være med på å lokke borgerskapet til å lese mer, for dermed utdanne seg selv. Språket måtte være skrevet på så ren dansk som det lot seg gjøre, da dette var et språk de fleste behersket. Det måtte ikke være for mange fremmedord, da dette kunne avskrekke de som ikke skjønte dem. Teksten i seg selv skulle være underholdende for å skape interesse hos leseren, samt skape et tillitsforhold mellom leser og forfatter. Det var gjennom å vise kildene, og ved hjelp av underholdende tekst at Rothe mente dette tillitsforholdet ble oppnådd.

Vi har også sett på at Rothes historiske biografi er en del av en større formidlingstradisjon. Han fokuserer på de samme aspektene ved Tordenskiold, som for eksempel de romerske biografiforfatterne gjorde. Ved å både skrive om Tordenskiolds mer åndelige egenskaper, samt ha en kronologisk fremstilling av de hendelser som hadde skjedd i livet til helten, så oppfyller han både Plutarks krav til biografisjangeren og historieskriving. Hans valg av den historiske biografien som sjanger er nok grunnet i valget av tema, og sjangerens økte

popularitet på 1700-tallet. Siden sjangeren var mer populær enn tidligere, var det mulig for Rothe å livnære seg av et historisk arbeid i biografisk form.

Jeg vil avslutte denne oppgaven med et siste sitat fra Caspar Peter Rothe, der han tar opp hvilket sinn man skal gå inn med når en skal bedrive et historisk arbeid.

Den af vores største Danske Historie-Skrivere siger bant andet, naar han betragter de Ting, som nødvendig udkræves til en god Historie, at ingen Fornuftig kand eller bør gaae til Dette Arbeyde undtagen skiælvende.¹⁹⁷

Alle fornuftige personer som skal skrive historie burde gå i gang med arbeidet med en viss ærbødighet. Noe denne oppgaven håper å ha gjort. Den håper å ha fått frem tankene til mannen bak det analyserte verket, og presentert ham på en rettferdig og sann måte.

---

¹⁹⁷ Rothe 1749: fortale s. 1.

Kilder og litteratur

Kildeliste

Anonym, «Kiøbenhavn», *Kiøbenhavnske Nye Tidender om lærde og curieuse Sager*, XXI (11), (1751), s. 161-162.

Anonym, «Kiøbenhavn», *Kiøbenhavnske Nye Tidender om lærde og curieuse Sager*, XXXV (35), (1749), s. 284-285.

Priebst, Christian Michael: «*Avertissement fra L'academie Francoise, Angaaende Hr. B*** Forslag om Det Danske Sprogs Indførsel udi Frankrige*» (1756), s. 7-11.

Rothe, Caspar Peter: «*Betænkning over det saa kaldede Avertissement fra l'academie francaise angaaende Hr- B*** Forslag*» (1756).

Rothe, Caspar Peter: «*Endeel samlede Lov-Taler I bunden Stiilover Den Danske Vice-Admiral Peder Tordenskiold, Deels overgivene til ham selv, i hans endnu levende Live, og deels siden forfærdigede efter hans Død.*» (Kiøbenhavn, 1750).

Rothe, Caspar Peter: «*Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Søe-Heldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse*», i, (1. oplag, 3 bind, Kiøbenhavn, 1747).

Rothe, Caspar Peter: «*Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Søe-Heldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse*», ii, (1. oplag, 3 bind, Kiøbenhavn, 1749).

Rothe, Caspar Peter: «*Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Søe-Heldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse*», iii, (1. oplag, 3 bind, Kiøbenhavn, 1750).

Rothe, Caspar Peter: «*Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Sjø-Heldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse*», i, (2. oplag, 3 bind, Viborg, 1772) s 1-12.

Rothe, Caspar Peter: «*Herr B***Forslag om Det Danske Sprogs Indførsel udi Frankerige*», (1755).

Litteraturliste

Andersen, Dan Henry: *Mandsmod og kongegunst: en biografi om Peter Wessel Tordenskiold*, (København, 2004/2005).

Andersen, Lars: «Tyge Rothe», (denstoredanske.dk, publisert 01.02.2009), lokalisert: 22.03.2017 på Verdensveven.

[http://denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/%C3%98konomi/%C3%98konomi, biografier/Tyge Rothe](http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/%C3%98konomi/%C3%98konomi,_biografier/Tyge_Rothe)

Anonym, *Rammeherre og Kongelig Histographus Peter Friderich Suhms samlede Skrifter: x: Tiende deel*, (16 bind, København, 1793) s. 378.

Asdal, K., Berge, K.L., Gammelgaard, K., Gundersen, R.T., Jordheim, H., Rem, T., Tønnesson, L.J.: *Tekst og historie, å lese tekster historisk*, ed., Gundersen, Trygve Riiser (Oslo, 2008).

Bergersen, Olav: *Viceadmiral Tordenskiold, i*, (2 bind, Trondhjem, 1925).

Bergersen, Olav, *Viceadmiral Tordenskiold, ii*, (2 bind, Trondheim, 1925).

Damsholt, Tine: *Fædrelandskærlighed og borgerdyd: patriotisk diskurs og militære reformer i Danmark i sidste del av 1700-tallet*, (København, 2000).

Egeland, Marianne: *Hvem bestemmer over livet? Biografien som historisk og litterær genre*, (Oslo, 2000).

Eriksen, Anne: *Historie, minne og myte*, (Oslo 1999).

Eriksen, Anne: *Topografens verden: Fornminner og fortidsforståelse*, (Oslo, 2007).

Feldbæk, Ole: *Danmark-Norge 1382-1814; iv: Nærhed og adskillelse 1720-114* (4 bind, Oslo, 1998).

Feldbæk, Ole: «Fædreland og Indfødsret. 1700-tallets danske identitet», i *Dansk identitetshistorie, i: Fædreland og modersmål 1536-1789*, ed., Ole Feldbæk, (4 bind, København, 1991).

Glente, Karen: «*Den unge Tyge Rothe, Om oplysningstro og fædrelandskærlighed på Fredrik Vs tid*», (Hellerup, 2009).

Hassing, Anders Vester: *Staten i hjertet: Jens Scheldrerup Sneedorffs patriotiske opdragelsesprojekt*, (København, 2005).

Hauch-Fausbøll, Povl Theodor Sofus Emanuel: “Tycho de Hofman”, (denstoredanske.dk, publisert: ukjent, redigert: 17.07.2011), lokalisert: 26.01.2017 på verdensveven.

http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Historie/Genealog/Tycho_de_Hofman

Holm, Edvard: «Arveprins, Fredrik», *Dansk biografisk lexicon*, v: Faaborg - Gersdorff, redigert av Carl Frederik Bricka (19 bind, København, 1900) s 325-327.

Høst, Sigurd: *Om Holbergs historiske skrifter*, (Bergen, 1913).

Jantzen, Albert Thorvald: " Rothe, Tyge Jesper ", Dansk biografisk lexicon, xiv: Resen-Saxtrup, redigert av Carl Frederik Bricka (19 bind, København, 1900).

Jensen, Poul Ulrich: «Bogfeature: Mandsmod og Kongegunst», (Historie-online.dk, publisert: uvist), lokalisert: 19.01.2017 på Verdensveven.

<http://www.historie-online.dk/nyt/bogfeature/mandsmod.htm>

Johansen, Hans Christian: «Kameralisme», (Denstoredanske.dk, publisert 31.01.2009).

Lokalisert 10.01.2017 på Verdensveven:

[http://denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/%C3%98konomi/%C3%98konomisk teori/kameralisme](http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/%C3%98konomi/%C3%98konomisk_teorikameralisme)

Larsen, Stian: *Med draging mot nord Gerhard Schøning som historiker*, (Tromsø, 1999).

Lundum, John: «assessor», (denstoredanske.dk, publisert: 21.01.2009), lokalisert: 26.01.2017 på Verdensveven.

[http://denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/Jura/Retspleje og domstole/assessor](http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Retspleje_og_domstole/assessor)

Markussen, Ingrid: *Til Skaberens Ære, Statens Tjeneste og Vor Egen Nytte. Pietistiske og kameralistiske idéer bag fremvæksten af en offentlig skole i landdistrikterne i 1700-tallet*, (Odense, 1995).

Melve, Leidulf, *Historie: Historieskriving fra antikken til i dag*, (Oslo, 2010).

Ormestad, Helmut: «Sir Isaac Newton», (snl.no, publisert 21.02.2017), lokalisert 01.04.2014 på Verdensveven: [https://snl.no/Sir Isaac Newton](https://snl.no/Sir_Isaac_Newton)

Petersen, Nils Matthias: *Bidrag til Den Danske Literaturs Historie av R.M, Petersen: iv Holdbergs Tidsalder 1700-1750*, (6 bind, Kjøbenhavn 1858) s. 345.

Rian, Øystein: «Kongedyrkelsen under eneveldet 1660–1814», (Norgeshistorie.no, publisert 25.11.15). Lokalisert 08.12.2016 fra Verdensveven: <http://www.norgeshistorie.no/enevelde/artikler/1228-kongedyrkelsen-under-eneveldet-1660-1814.html>.

Ringdal, Nils Johan: *By, bok og borger: Deichmanske bibliotek gjennom 200 år*, (Oslo, 1985), s. 34.

Seip, Jens Arup: “Historie er ingen lek for barn”, *Dagbladet*, 232 - 113 årg. (1981).

Skovgaard-Petersen, Karen: «Hans Gram», (Denstoredanske.dk, publisert 30.01.2009).

Lokalisert 08.05.2017 på Verdensveven:

http://denstoredanske.dk/Danmarks_geografi_og_historie/Danmarks_historie/Danske_historikere/Hans_Gram

Wad, Gustav Ludvig: «Rothe, Caspar Peter», *Dansk biografisk lexicon, xiv: Resen - Saxtrup*, redigert av Carl Frederik Bricka (19 bind, København, 1900) s 355-357.